ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΝΙΑΙΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ
Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
Δ/ΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Β΄

Ταχ. Δ/νση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Παπαεμανουήλ Ζ.
Καλαμπόκη Χ.
Τηλέφωνο: 210-344 2229
210-344 3306
E-mail: t09tee07@minedu.gov.gr

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 14-10-2014
Αρ. Πρωτ. 165772/Γ2

ΠΡΟΣ:

- **Διευθύνσεις Δ.Ε. της χώρας**
- **Γραφεία Σχολικών Συμβούλων Δ.Ε.**
- **Ημερήσια και Εσπερινά ΕΠΑ.Λ. (μέσω των Δ/νσεων Δ.Ε.)**
- **Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή Θεσσαλονίκης 151**
  176 10 Καλλιθέα

ΚΟΙΝ:

- **Περιφερειακές Διευθύνσεις Π.Ε. & Δ.Ε. της χώρας**
- **Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

ΘΕΜΑ: Οδηγίες για τη διδασκαλία μαθημάτων Γενικής Παιδείας και Επιλογής για την Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξη Ημερησίου και Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ τάξη Εσπερινού Επαγγελματικού Λυκείου για το σχολικό έτος 2014-2015

Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Πράξη 52/25-08-2014 του Δ.Σ.), σας αποστέλλουμε τις παρακάτω οδηγίες σχετικά με τη διδασκαλία μαθημάτων των Επαγγελματικών Λυκείων (ΕΠΑ.Λ.). Συγκεκριμένα:

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑ.Λ.

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η καλλιέργεια του γλωσσικού γραμματισμού είναι από τους κύριους σκοπούς της εκπαιδευτικής διαδικασίας και αυτό επιδιώχθηκε ήδη σε όλη τη διάρκεια της υποχρεωτικής εννιάχρονης εκπαίδευσης. Στην Α' Λυκείου με το συγκεκριμένο Π.Σ. επιδιώκεται η ενδυνάμωση του ήδη αποκτημένου *γλωσσικού γραμματισμού* σε μια κατεύθυνση περισσότερο *κοινωνιοκεντρική* και λιγότερο *γλωσσοκεντρική*. Απώτερος δηλ. σκοπός του

μαθήματος είναι η αξιοποίηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που έχουν αποκτήσει οι μαθητές, προκειμένου να ανταποκριθούν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες και απαιτήσεις στις οποίες είναι απαραίτητη η χρήση της γλώσσας. Για παράδειγμα, στη φάση αυτή της εκπαίδευσης δεν ενδιαφέρει τόσο η αποκλειστική εστίαση σε γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα (ο τρόπος, λ.χ., μετατροπής της ενεργητικής σε παθητική σύνταξη και το αντίστροφο —*γλωσσοκεντρική* κατεύθυνση του προγράμματος), όσο η σύνδεσή τους με τα κείμενα και η αξιοποίησή τους για τη βαθύτερη κατανόηση των κειμένων και του κόσμου που κατασκευάζουν (προτίμηση λ.χ. της παθητικής σύνταξης στις Μικρές Αγγελίες των εφημερίδων —*κοινωνιοκεντρική* κατεύθυνση).

Επειδή με τη διδασκαλία κάθε μαθήματος επιδιώκεται η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων που σχετίζονται με το καθαυτό γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος, οι ειδικότεροι στόχοι του γλωσσικού μαθήματος θα μπορούσαν αρχικώς να είναι καθαρά *γλωσσικοί*. Όμως το γλωσσικό μάθημα — περισσότερο από όλα τα άλλα — σχετίζεται στενά με την κοινωνία, γι' αυτό είναι προφανές ότι μέσω αυτού καλλιεργούνται, επίσης, αξίες και στάσεις απέναντι στην κοινωνία και τον κόσμο. Επομένως, παράλληλα με τους *γλωσσικούς* επιδιώκονται και ευρύτεροι *αξιακοί* στόχοι.

Στους γλωσσικούς στόχους θα μπορούσαν μεταξύ των άλλων να ενταχθούν:

α) η γλωσσική ποικιλότητα ως εγγενές χαρακτηριστικό όλων των γλωσσών

β) η κειμενική ποικιλότητα ως χαρακτηριστικό των γλωσσών σε άμεση συνάρτηση με την ποικιλότητα και τη δυναμική των κοινωνικών πρακτικών και των κοινοτήτων, όπου ανήκουν και κατανοούνται τα κείμενα

γ) η εξοικείωση με τα βασικά χαρακτηριστικά κειμενικών ειδών (όπως του δοκιμίου και της ερευνητικής εργασίας) και κειμενικών τύπων (όπως του επιχειρηματολογικού, της περιγραφής και της αφήγησης)

δ) η κατανόηση της δομής των κειμένων ως συνδυασμού γλωσσικών επιλογών (συνοχή) με το νοηματικό επίπεδο (συνεκτικότητα)

ε) η κατανόηση της σχέσης του καναλιού της επικοινωνίας με την ιδιαιτερότητα των κοινωνικών πρακτικών

στ) η διάκριση μεταξύ κειμένων καθημερινού και ακαδημαϊκού (επιστημονικού) τύπου

ζ) η απόκτηση δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού, απαραίτητων για τη χρήση τους ως εκπαιδευτικών μέσων και μέσων προσωπικής έκφρασης και επικοινωνίας.

Οι αξιακοί στόχοι που μπορούν να επιδιωχθούν είναι πολλοί και γι' αυτό δύσκολο να καταγραφούν όλοι. Πάντως, μεταξύ αυτών μπορεί να είναι:

α) η εκτίμηση της ισοτιμίας όλων των γλωσσών και ο σεβασμός της πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας

β) ο δημοκρατικός χειρισμός του λόγου με σεβασμό προς τις απόψεις των άλλων

γ) η διά του λόγου αντίσταση σε κάθε μορφή εξουσιαστικού αυθαίρετου λόγου

δ) ο σεβασμός στο περιβάλλον και την αειφορία

ε) η αντίληψη του τρόπου με τον οποίο δομούνται μέσω του λόγου διαφορετικές οπτικές για τον κόσμο

στ) η κατανόηση της αλλαγής που έχει επέλθει στον κόσμο με τη συρρίκνωση των αποστάσεων και τη συνεχή κίνηση ανθρώπων, κεφαλαίων, εικόνων και κειμένων.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Βασική μεθοδολογική οδηγία είναι η υιοθέτηση οποιασδήποτε πρακτικής που θα οδηγούσε στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών με την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ τους και με τον διδάσκοντα στον ρόλο του βοηθού και συνεργάτη με στόχο την κατάκτηση των επιδιωκόμενων από το Π.Σ. γραμματισμών και δεξιοτήτων. Είναι φυσικό να ανακύπτουν συγκεκριμένες μεθοδολογικές απορίες, μερικές από τις οποίες επιχειρείται να απαντηθούν στη συνέχεια.

Για τον λόγο αυτό καταγράφονται σε μορφή ερώτησης – απάντησης τα κυριότερα ερωτήματα που έχουν τεθεί ως τώρα από τους εκπαιδευτικούς.

α. Τι αναμένεται από μένα τον εκπαιδευτικό να κάνω με λίγα λόγια;

• Δημιουργική χρήση όλων των πιθανών μαθησιακών πόρων — επομένως και του βιβλίου, αλλά όχι μόνο. Καλό είναι να προτιμώνται γλωσσικοί / σημειωτικοί πόροι και θέματα με τα οποία έχουν εξοικείωση οι μαθητές και μπορούν για τον λόγο αυτό να γίνουν ευκολότερα αντικείμενο διαπραγμάτευσης στην τάξη. Το μάθημα όμως δε θα μένει εκεί, αλλά θα πρέπει να εξοικειώνει σταδιακά τα παιδιά με περισσότερο ακαδημαϊκές μορφές λόγου. Προτείνεται έτσι μια σταδιακή μετάβαση από το οικείο στο λιγότερο οικείο και από τον καθημερινό στον σχολικό και επιστημονικό λόγο.

• Μεγάλη ελευθερία κινήσεων με βάση τους στόχους του Π.Σ. και τις ιδιαιτερότητες της κάθε σχολικής τάξης. Στο πλαίσιο αυτό δεν παίζει ρόλο «η ύλη» και κάποια συγκεκριμένη σειρά στη διδασκαλία, όσο η εμπλοκή των παιδιών στο να χρησιμοποιούν τη γλώσσα και να τη συνδέουν με τον σύνθετο κοινωνικό μας κόσμο. Με την έννοια αυτή οι μαθησιακοί πόροι που θα χρησιμοποιήσει κάθε διδάσκων μπορεί να είναι απολύτως δική του επιλογή και να προέρχονται είτε από τα διδακτικά εγχειρίδια τα οποία έχουν στη διάθεσή τους οι μαθητές είτε από άλλες πηγές έντυπου και ψηφιακού υλικού, συμπεριλαμβανομένου και του υλικού που υπάρχει στα σχολικά εγχειρίδια άλλων μαθημάτων της ίδιας ή και άλλων τάξεων. Σε κάθε περίπτωση οι πόροι αυτοί, όπως και τα εγχειρίδια, δεν προσεγγίζονται από την οπτική της *ύλης* που πρέπει να διεκπεραιωθεί πιστά, αλλά προτείνονται ως *πηγές* που μπορούν να αξιοποιηθούν ανάλογα με το πόσο εξυπηρετούν το εκάστοτε διδακτικό *σχέδιο*, το οποίο έχει και τη μεγαλύτερη βαρύτητα. Με τον τρόπο αυτό κάθε εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να κάνει τις επιλογές του στον οριζόντιο και τον κάθετο άξονα των τεσσάρων ενοτήτων του Π.Σ. και να δομήσει σε συνεργασία με τον μαθητή το δικό του πρόγραμμα.

• Σύνδεση της γλώσσας με τον κόσμο. Οι γνώσεις για τη γλώσσα προσφέρονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετείται η κατανόηση και η κριτική ανάγνωση των κειμένων, επομένως και του κόσμου. Μια, π.χ., από τις πλευρές του κόσμου στις οποίες πρέπει να δίνεται έμφαση είναι η ανάδειξη της ελληνικής κοινωνικής και πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, με παράλληλη έμφαση στην κατανόηση της πολυπολιτισμικότητας και του διαφορετικού, καθώς και στην ανάδειξη του τοπικού, αλλά με ιδιαίτερη έμφαση στην εξωστρέφεια σε έναν διεθνοποιημένο κόσμο. Παράλληλα, θα πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο να παρουσιάζονται και να αποκωδικοποιούνται οι ποικίλες οπτικές για τον κόσμο που ενυπάρχουν στα κείμενα.

• Δημιουργία των προϋποθέσεων μάθησης: αυτό μπορεί να επιτευχθεί με το είδος του σχεδίου εργασίας που κάθε φορά επιλέγεται, με την επένδυση στις προϋπάρχουσες γνώσεις και το πολιτισμικό υπόβαθρο των παιδιών, με την ενθάρρυνση για παραγωγή λόγου μέσα σε άνετα χωροχρονικά πλαίσια και τον συνδυασμό της διδασκαλία ενώπιον όλης της τάξης (μετωπική διδασκαλία) με εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας (π.χ. ομαδική). Όλα αυτά, ασφαλώς, πρέπει να γίνονται βάσει ενός *διδακτικού σχεδίου* με τα χαρακτηριστικά του *σχεδίου εργασίας* (project), στο πλαίσιο του οποίου δίνονται ρόλοι και προβλήματα προς διερεύνηση / επίλυση στα παιδιά. Στην προσπάθεια αυτή διεκπεραίωσης των ρόλων τους και επίλυσης των προβλημάτων οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να εστιάσουν στην αναζήτηση και ανάγνωση κειμένων και γενικότερα στην πρόσληψη και παραγωγή προφορικού, γραπτού και πολυτροπικού λόγου.

β. Σε κάποιες θεματικές ενότητες υπάρχουν οι ίδιες σελίδες των σχολικών εγχειριδίων. Θα τις διδάξουμε δύο φορές;

Η ερώτηση αυτή καλύπτεται από την απάντηση που δόθηκε πιο πάνω όσον αφορά την ελευθερία κινήσεων με βάση τους στόχους του προτεινόμενου Προγράμματος Σπουδών. Όπου οι σελίδες αναφέρονται δύο φορές είναι επειδή μπορεί να χρησιμοποιηθούν στη μία ή/και στην άλλη θεματική. Μπορεί όμως να μη χρησιμοποιηθούν και πουθενά, αν ο εκπαιδευτικός έχει πιο πρόσφατα ή πιο κατάλληλα κατά την εκτίμησή του κείμενα, τα οποία κρίνει ότι εξυπηρετούν καλύτερα τους στόχους του Π.Σ.

γ. Μέχρι τώρα γράφαμε εκθέσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα. Τώρα δε θα γράφουμε;

Η έκθεση ταυτίζεται με παραδοσιακές αντιλήψεις στη διδασκαλία (= διδάσκω κάποια ύλη και στη συνέχεια βάζω μια έκθεση), η οποία δεν προτείνεται ούτε από τα ισχύοντα εγχειρίδια. Αυτό που έχει προτεραιότητα στο Π.Σ. είναι να δίνεται η ευχέρεια στα παιδιά να εμπλέκονται σε πρακτικές όπου θα διαβάζουν, θα μιλούν και θα γράφουν συνεχώς για ποικίλα ζητήματα χρησιμοποιώντας ποικιλία κειμενικών ειδών. Τα κείμενα είναι κοινωνικές μονάδες η παραγωγή των οποίων δεν κατακτάται, αν δεν κατανοηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε κειμενικού είδους / τύπου που καλούνται τα παιδιά να γράψουν και αν δεν αντιμετωπισθεί η παραγωγή τους ως *διαδικασία,* γεγονός που σημαίνει ότι πρέπει να δίνεται χρόνος και στην παραγωγή αλλά και στη βελτίωση των κειμένων που γράφονται. Στο πλαίσιο αυτό η παραγωγή λόγου δε γίνεται ευκαιριακά κάποιες φορές τον χρόνο, όπως συνηθιζόταν με την «έκθεση ιδεών», αλλά αποτελεί οργανικό στοιχείο των σχεδίων εργασίας που διεκπεραιώνουν οι μαθητές.

δ. Παραγράφους και περιλήψεις δε θα διδάσκουμε πια;

Οι παράγραφοι είναι μέρος των κειμένων και σε κάθε κειμενικό είδος οι παράγραφοι οργανώνονται με διαφορετικό τρόπο. Οι γνώσεις για τη δομή των παραγράφων είναι πολύ χρήσιμες, δεν θα πρέπει όμως να αποτελούν αυτοσκοπό. Αντίθετα, θα πρέπει να συνδέονται με την ιδιαιτερότητα του κειμενικού είδους που μελετάται – παράγεται κάθε φορά. Σε κάποιες περιπτώσεις, π.χ., κείμενα σε πολυμεσική μορφή ή παρουσιάσεις με τη χρήση ενός Προγράμματος Παρουσίασης σε υπολογιστή, δεν υπάρχουν παράγραφοι όπως τις γνωρίζαμε ως τώρα. Είναι απαραίτητη, επομένως, η σύνδεση της «διδασκαλίας» της παραγράφου με τα κειμενικά είδη.

Το ίδιο ισχύει και για την περίληψη: δεν θα πρέπει να διδάσκεται ως αυτοσκοπός, αλλά να συνδέεται με συγκεκριμένου τύπου πρακτικές γραμματισμού. Η αξιοποίηση, π.χ., δύο ή περισσότερων κειμένων ως πηγών, προκειμένου να παραχθεί ένα άλλο κείμενο, προϋποθέτει ότι τα παιδιά γνωρίζουν τη διαδικασία του να κάνουν περιλήψεις. Εστίαση στην περίληψη ως κειμενικό είδος μπορεί να γίνει, μόνο όταν συνδέεται με περιστάσεις που το απαιτούν, όπως για παράδειγμα το να γραφεί περίληψη μιας εργασίας για ένα μαθητικό συνέδριο, το οποίο μπορεί να εστιάζει σε κάποιο ενδιαφέρον για τα παιδιά ζήτημα.

ε. Αν δεν κάνουμε την ύλη με τη σειρά και δε βάλουμε διαγώνισμα, προκειμένου να διαπιστώσουμε ότι τα παιδιά «τα έμαθαν», πώς θα ξέρουμε αν πάμε καλά;

Η γνώση που μεταδίδουμε και ελέγχουμε με μια τέτοιου είδους διδακτική διαδικασία είναι πρόσκαιρη και επιφανειακή: πρόσκαιρη, γιατί πολύ γρήγορα θα ξεχαστεί, και επιφανειακή, γιατί θίγει συνήθως επιφανειακές διαστάσεις των πραγμάτων. Αντίθετα, η εστίαση σε προβλήματα που διερευνώνται μέσω ρόλων που έχουν τα παιδιά, η διερεύνηση ζητημάτων που σχετίζονται με πτυχές της σύγχρονης πραγματικότητας, η αξιοποίηση των κειμένων για προβληματισμό σε βάθος και αμφισβήτηση, οι ευκαιρίες που δίνονται στα παιδιά να εκφέρουν τις απόψεις τους προφορικά ή/και γραπτά μετατρέπουν τη σχολική τάξη σε *κοινότητα γραμματισμού*

ή *κειμενική κοινότητα*, με την έννοια ότι η λειτουργία της συνδέεται με τη χρήση και την κριτική αποτίμηση μεγάλου εύρους κειμένων. Κατά βάθος, το εύρος των κειμένων που χρησιμοποιούνται, παράγονται, αλλά και ο τρόπος που αυτό γίνεται συγκροτούν την ιδιαιτερότητα της κάθε σχολικής αίθουσας. Μην ξεχνάμε, άλλωστε, ότι οι μαθητές, παρά την κοινή σχολική τους διαδρομή, έχουν διαφορετικές προσωπικές εγγράμματες διαδρομές (π.χ. δίγλωσσα παιδιά, παιδιά με ειδικότερες ανάγκες, παιδιά από περισσότερο ή λιγότερο προνομιούχα κοινωνικά στρώματα), τις οποίες η διδασκαλία είναι απαραίτητο να λαμβάνει υπόψη και να σέβεται προσπαθώντας και να επενδύει στη διαφορά ως αφετηρία για δημιουργικότητα. Και μια κοινότητα γραμματισμού, όπως περιγράφτηκε πιο πάνω, είναι ένας χώρος κατάλληλος για να συζητηθούν τέτοιου είδους θέματα.

στ. Δε θα βάζουμε διαγωνίσματα, δηλαδή;

Ναι, αλλά σε διαφορετικό πλαίσιο. Τα κείμενα που παράγονται στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας πρέπει να αντιμετωπίζονται ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων και ως προϊόντα για αξιολόγηση. Για τον λόγο αυτό τα διάφορα γλωσσικά και γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα, όπως και η ανάπτυξη των παραγράφων, δεν μπορούν να αποτελούν αυτοσκοπό διδασκαλίας και εξέτασης, αλλά πρέπει να παρουσιάζονται άμεσα συνυφασμένα με τις κειμενικές κατηγορίες στις οποίες ανήκουν. Η συστηματική ή περιπτωσιακή διδασκαλία (άρα και εξέταση) της μικροδομής της νέας ελληνικής πρέπει να γίνεται μόνο για μορφοσυντακτικά φαινόμενα στα οποία δείχνουν να δυσκολεύονται οι μαθητές και οι μαθήτριες ή επηρεάζουν αρνητικά την εκφραστική ή ορθογραφική εικόνα των γραπτών τους κειμένων. Ως προς το είδος των διαγωνισμάτων βλ. σχετικές οδηγίες και ενότητα 5 στο παρόν κείμενο.

ζ. Προτείνεται συχνά η εργασία σε ομάδες. Είναι αυτό απαραίτητο;

Δεν είναι πανάκεια και δεν είναι εύκολο να γίνεται πάντα αυτό. Θα πρέπει όμως οι διδάσκοντες να έχουν υπόψη τους ότι δεν πρέπει να στερείται από τα παιδιά η δυνατότητα για συνεργασία, αμφισβήτηση και σύνθεση, γιατί όλα αυτά έχουν στενή σχέση με σύγχρονες απαραίτητες δεξιότητες για τη ζωή. Με την ομαδική — περισσότερο από ό,τι με την ατομική — εργασία μπορεί να δίνεται έμφαση στην ανάδειξη των αντιτιθέμενων απόψεων που υπάρχουν στα κείμενα, στην κατανόηση και συζήτηση της λογικής τους και στην ανάδειξη της βαθύτερης πολιτικής τους διάστασης. Στο ίδιο πλαίσιο μπορεί ευκολότερα, επίσης, να επιχειρηθεί η συγκριτική μελέτη κειμένων που εκφράζουν διαφορετικές απόψεις πάνω στο ίδιο θέμα και η διερεύνηση των αιτίων που τις προκαλούν.

η. Ποιος είναι ο ρόλος των Νέων Τεχνολογιών στο Πρόγραμμα Σπουδών;

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) αξιοποιούνται και ως *παιδαγωγικά μέσα* αλλά και ως *μέσα πρακτικής γραμματισμού*. Ως παιδαγωγικά μέσα ασφαλώς διευκολύνουν τη γλωσσική διδασκαλία (διαδραστικοί πίνακες, ηλεκτρονικά λεξικά, σώματα κειμένων, Προγράμματα Επεξεργασίας Κειμένου, αλλά και περιβάλλοντα του διαδικτύου, όπως τα ιστολόγια, τα Wikis κ.λπ.) Ως μέσα πρακτικής γραμματισμού αποτελούν ουσιαστικά μέρος της «διδακτέας ύλης» του γλωσσικού μαθήματος, καθώς με τη χρήση τους αναδεικνύεται η ιδιαιτερότητά τους κατά την παραγωγή και πρόσληψη λόγου (π.χ. ιδιαιτερότητες της παραγωγής λόγου σε περιβάλλοντα επεξεργασίας κειμένου και παρουσίασης, παραγωγή διαδικτυακών, πολυμεσικών κειμένων κ.λπ.). Είναι προφανές, επομένως, ότι οι Νέες Τεχνολογίες, επειδή είναι μέσα για διάβασμα και γράψιμο στη ζωή με πολλές ιδιαιτερότητες σε σχέση με το έντυπο, δεν μπορεί να μην χρησιμοποιούνται ως τέτοια μέσα και στο σχολείο.

θ. Μήπως δημιουργηθούν ανισότητες, αφού είναι γνωστό ότι δε διαθέτουν όλα τα σχολεία τις ίδιες τεχνολογικές υποδομές;

Μεγάλο μέρος των διδακτικών πρακτικών που προτείνονται μπορούν να ολοκληρωθούν με τη συλλογή διαδικτυακών κειμένων και εκτός σχολείου ή να αξιοποιηθεί το γεγονός ότι όλα (σχεδόν) τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε υπολογιστές στο σπίτι τους, κυρίως όμως το γεγονός ότι οι εξωσχολικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού τους είναι συχνά πολύ πλούσιες. Η ως τώρα έρευνα στα ελληνικά σχολεία δείχνει ότι οι δημιουργικοί εκπαιδευτικοί βρίσκουν διεξόδους στα προβλήματα των υποδομών.

ι. Ποια η σχέση του προγράμματος με τη λογοτεχνική παραγωγή;

Το Π.Σ. για τη γλώσσα ανήκει στην ευρύτερη ενότητα των γλωσσικών μαθημάτων — μαζί με την αρχαία ελληνική γλώσσα και τη λογοτεχνία — και με την έννοια αυτή προτείνεται να αξιοποιηθούν ανάλογες προτάσεις του Π.Σ. της λογοτεχνίας για την ίδια τάξη. Η παρουσίαση λογοτεχνικών έργων, άλλωστε, μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία και για ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών προσωπικού προφορικού, γραπτού ή πολυτροπικού λόγου, με σκοπό την τεκμηρίωση των απόψεών τους ή/και την έκφραση των αισθητικών τους προτιμήσεων.

ια. Όλα όσα ζητά αυτό και τα άλλα Προγράμματα Σπουδών για την Α΄ Λυκείου απαιτούν πολύ περισσότερο χρόνο για τους εκπαιδευτικούς. Αυτό δεν είναι εύκολο.

Αυτό είναι γεγονός. Δεν μπορεί όμως να υπάρξει δημιουργικό σχολείο με στατική προσέγγιση της διδασκαλίας. Αλλά αυτό δε θα γίνει από τη μια στιγμή στην άλλη. Κάθε μεταβολή χρειάζεται τον χρόνο της. Αυτό που θα διευκόλυνε ιδιαίτερα τα πράγματα είναι, αν αναλαμβάνονταν προσπάθειες σε επίπεδο σχολείου και σχολικών συμβούλων για ανταλλαγή ιδεών και κυρίως για συμπαραγωγή διδακτικών προτάσεων. Θα ήταν ιδανικό, αν το κάθε σχολείο μπορούσε να διαμορφώσει το δικό του πλάνο για τη διδασκαλία. Και αυτό δεν είναι απαραίτητο να γίνει από τη μια στιγμή στην άλλη. Η δημιουργικότητα και η συνεργασία για τα παιδιά είναι άμεσα συνυφασμένη με τη δημιουργικότητα και τη συνεργασία των εκπαιδευτικών.

ιβ. Μπορούν όλα αυτά που προβλέπει το πρόγραμμα να γίνουν μέσα στο δεδομένο ωρολόγιο πρόγραμμα;

Το γλωσσικό είναι το κατεξοχήν διαθεματικό μάθημα, αφού χωρίς τη χρήση της γλώσσας δε γίνεται τίποτα μέσα στο σχολείο. Γι' αυτό οι εκπαιδευτικοί καλό είναι να αξιοποιούν κάθε ευκαιρία για την καλλιέργεια των προτεινόμενων γραμματισμών στα παιδιά, όπως: άλλα μαθήματα της φιλολογικής ζώνης (π.χ. Αρχαία, Λογοτεχνία), άλλες σχολικές πρακτικές (π.χ. ποικίλα προγράμματα) και ποικίλες σχολικές εκδηλώσεις (π.χ. μαθητικές κοινότητες, γιορτές, εκδηλώσεις).

3. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Στην Α΄ Ημερησίου και στην Α΄ Εσπερινού ΕΠΑΛ εφαρμόζεται το Π.Σ. της Α΄ Ημερησίου ΕΠΑΛ (βλ. παραπάνω). Για την αξιολόγηση του μαθήματος ισχύει η παρ. 6 του άρθ. 1 του Π.Δ. 79/2014 (ΦΕΚ 123/28-5-2014, τ. Α΄).

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Για το σχολικό έτος 2014-2015 η διδακτική ενότητα για την Α΄ Λυκείου είναι οι εξής: Τα φύλα στη λογοτεχνία.

Το Π.Σ. του μαθήματος της Λογοτεχνίας στην Α΄ Λυκείου επιδιώκει να δώσει νέες κατευθύνσεις στη διδασκαλία του μαθήματος που να συνάδουν με τη φιλοσοφία του Π.Σ. για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση. Δεν είναι κειμενοκεντρικό, αλλά μαθητοκεντρικό.

Με ποια κείμενα δουλεύουμε στο μάθημα της λογοτεχνίας;

Το παρόν Π.Σ. χρησιμοποιεί ως βάση το Ανθολόγιο Κειμένων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου αλλά προτείνει τη συνανάγνωση κειμένων που ανθολογούνται και στα άλλα δύο ανθολόγια του Λυκείου. Προτείνονται επίσης για τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας παράλληλα κείμενα που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο σε ψηφιακή μορφή. Τούτος είναι ένας άμεσος τρόπος να πολλαπλασιάσουμε τις δυνατότητες επιλογής κειμένων και να δημιουργήσουμε ενδιαφέρουσες διδακτικές ενότητες. Ταυτόχρονα, το παρόν Π.Σ. προτείνει την ανάγνωση ολόκληρων λογοτεχνικών έργων, ενταγμένων στις προτεινόμενες διδακτικές ενότητες.

Τι είναι η διδακτική ενότητα;

Η μονάδα οργάνωσης του ισχύοντος Π.Σ. είναι η διδακτική ενότητα. Η *Διδακτική ενότητα* στηρίζεται σε μια αρχική ιδέα που μπορεί να είναι ένα θέμα ή ένα λογοτεχνικό είδος, πραγματοποιείται μέσα από ένα σύνολο ομοειδών ή ομόθεμων κειμένων και διαρκεί αρκετό χρονικό διάστημα. Διδάσκονται τρεις διδακτικές ενότητες για μια σχολική χρονιά, καθεμιά από τις οποίες είναι σχεδιασμένη ως project, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της λογοτεχνίας και διαρκεί δύο με τρεις μήνες, ανάλογα με τις διαθέσιμες ώρες διδασκαλίας και τις δραστηριότητες που θα γίνουν. Όπως σε όλα τα project, η διδασκαλία των ενοτήτων αναπτύσσεται σε φάσεις με διακριτή στοχοθεσία. Οι διδακτικές ενότητες για την Α΄ Λυκείου είναι: 1) Τα φύλα στη λογοτεχνία. 2) Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση. 3) Θέατρο.

Τι είναι η μέθοδος project;

Χωρίς να καταργείται η μετωπική διδασκαλία (ούτε εξάλλου θα ήταν αυτό δυνατόν) με τον καθηγητή να ερμηνεύει το κείμενο ή να εκμαιεύει την ορθή ερμηνεία και τους μαθητές να απαντούν ατομικά σε ερμηνευτικές ή ιστορικές ερωτήσεις, επιδιώκουμε οι μαθητές να εργάζονται σε ομάδες και να εκπονούν δραστηριότητες παρά να απαντούν σε ερωτήσεις. Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται σε δύο παιδαγωγικές μεθόδους: τη *διδασκαλία σε ομάδες* και τη *μέθοδο project*. Η μέθοδος project είναι μία ανοιχτή διαδικασία μάθησης τα όρια και οι διαδικασίες της οποίας δεν είναι αυστηρά καθορισμένα και εξελίσσεται ανάλογα με την εκάστοτε κατάσταση και τα ενδιαφέροντα των συμμετεχόντων. Με την υιοθέτηση της μεθόδου project επιχειρείται η μεταφορά του βάρους από τη διδασκαλία στη μάθηση και στην ανακάλυψη, τόσο των μαθητών όσο και των δασκάλων. Η μέθοδος project προϋποθέτει την ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους των μαθητών, την *ανακαλυπτική μάθηση* (discovery learning), την ομαδική εργασία, τη συνέχεια της σχολικής εργασίας σε χρόνο μεγαλύτερο της μίας διδακτικής ώρας, την τελική της παρουσίαση στην στενότερη (τάξη, σχολείο) ή και ευρύτερη κοινότητα (γειτονιά, πόλη), την αλλαγή του ρόλου του δασκάλου από κύριο καθοδηγητή σε συντονιστή και εμψυχωτή της σχολικής εργασίας. Με τη μέθοδο project δίδεται έμφαση στην παραγωγή πρωτότυπου υλικού και κυρίως προσωπικών ερμηνειών των μαθητών.

Ποιες είναι οι φάσεις της διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας;

Οι φάσεις αυτές είναι συνήθως τρεις:

Α΄ Φάση: *Πριν από την ανάγνωση*. Στη φάση αυτή «χτίζονται οι γέφυρες» μεταξύ κειμένων και μαθητών. Κύριος σκοπός της είναι να δώσει κίνητρα για ανάγνωση που θα ακολουθήσει, και να πλουτίσει τον γνωστικό και πολιτισμικό ορίζοντα των μαθητών, δημιουργώντας ένα πλαίσιο προβληματισμού που θα διευκολύνει την προσέγγιση του νοήματος. Γίνονται συζητήσεις στην τάξη και διάφορες δραστηριότητες, ατομικές ή ομαδικές, προφορικές ή γραπτές, συνήθως ερευνητικής φύσεως (σε μη λογοτεχνικές πηγές ή στο πεδίο). Τα κείμενα που χρησιμοποιούμε σε αυτή τη φάση είναι συνήθως μη λογοτεχνικά (επιστημονικά, πληροφοριακά, δημοσιογραφικά, οπτικά, ηλεκτρονικά) αλλά και μικρά λογοτεχνικά κείμενα (μικρά διηγήματα, αποσπάσματα από μεγαλύτερα πεζά, ποιήματα) που διαβάζονται στην τάξη και προετοιμάζουν την κυρίως ανάγνωση.

Β΄ Φάση: *Ανάγνωση – Παρουσίαση.* Οι μαθητές διαβάζουν μεγαλύτερα κείμενα (συστάδες ποιημάτων, διηγήματα, κεφάλαια από μυθιστορήματα και στο τέλος ολόκληρα βιβλία) στο σχολείο αλλά και στο σπίτι. Θα πρέπει να τονιστεί πως έχει μεγάλη σημασία το σχολείο να ζητά από τους μαθητές να διαβάζουν λογοτεχνικά

κείμενα στο σπίτι. Η φάση της κυρίως ανάγνωσης έχει μεγάλη διάρκεια, γιατί περιλαμβάνει πολλά υποστάδια διαβαθμισμένης δυσκολίας. Ξεκινούμε, δηλαδή, από μικρότερα και ευκολότερα κείμενα, συνεχίζουμε σε μεγαλύτερα και δυσκολότερα και καταλήγουμε στην ανάγνωση ολόκληρων βιβλίων. Κάθε τάξη, ανάλογα με τις δυνατότητές της, προχωρεί σε όσο το δυνατόν περισσότερα στάδια. Στη φάση της κυρίως ανάγνωσης έχει ιδιαίτερη σημασία η ομαδική εργασία, η οποία οργανώνεται ως εξής: Η τάξη χωρίζεται σε ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει να διαβάσει και να παρουσιάσει ένα διαφορετικό κείμενο. Στην περίπτωση που η διδακτική ενότητα αφορά αποκλειστικά στην ποίηση, όπως είναι η ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση», κάθε ομάδα μαθητών μπορεί να αναλάβει να μελετήσει μια συστάδα ποιημάτων. Έτσι, μπορεί να επιτευχθεί μια διαφοροποιημένη διδασκαλία καθώς κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει ένα ή περισσότερα κείμενα που να ταιριάζουν στις δυνατότητες και στις επιθυμίες της. Οι εργασίες που συνοδεύουν την παρουσίαση των κειμένων σχετίζονται στενότερα ή ευρύτερα με το κείμενο. Επιδιώκουν λ.χ. οι μαθητές να αναπτύξουν αιτιολογημένη και τεκμηριωμένη προσωπική άποψη γι' αυτά που διαβάζουν, αναγνωρίζουν διάφορα πολιτισμικά στοιχεία των κειμένων και προσδιορίζουν την ιστορικότητά τους· περιγράφουν και ερμηνεύουν την εποχή, το κοινό και τις συνθήκες παραγωγής ενός έργου, επισημαίνουν τους συγκρουόμενους κώδικες συμπεριφοράς και τις αξίες που εκφράζονται από τους ήρωες, διατυπώνουν προτάσεις, ή και πιθανές λύσεις, σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες, και κρίσεις σχετικά με τις επιλογές που πρέπει να πραγματοποιήσουν, συγκρίνουν κείμενα (λογοτεχνικά και οπτικο-ακουστικά, πεζά και ποιητικά) ως προς έναν παράγοντα (π.χ. κοινή θεματική). Άλλες εργασίες εστιάζουν στην οπτική γωνία από την οποία μιλά ο αφηγητής, στη συγκεκριμένη στάση ζωής στην οποία παραπέμπει, ή έχουν ως στόχο τον σχολιασμό των διαφορετικών τρόπων σκέψης και των διαφορετικών αξιών που καθορίζουν τις συμπεριφορές των ηρώων. Άλλες εργασίες επικεντρώνονται στην αναζήτηση μορφικών χαρακτηριστικών των κειμένων ανάλογα με το λογοτεχνικό είδος στο οποίο ανήκουν ή την τεχνοτροπία που υιοθετούν.

Γ΄ Φάση: *Μετά την ανάγνωση.* Στη φάση αυτή οι μαθητές παράγουν δικό τους λόγο όχι πια γύρω από τα κείμενα, αλλά γύρω από το *θέμα* της διδακτικής ενότητας με την οποία ασχολήθηκαν. Ο σκοπός της φάσης αυτής είναι να διαπιστώσουν όλοι, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, τι καινούργιο έμαθαν, ποιες αντιλήψεις σχημάτισαν, ποια συναισθήματα ένιωσαν μέσα από τις αναγνώσεις και τις συζητήσεις τους. Η παραγωγή λόγου νοείται ως έκφραση προσωπικών αντιλήψεων και στάσεων που μπορεί να επιτευχθεί με γλωσσικές αλλά και μη γλωσσικές δραστηριότητες. Σ' αυτή τη φάση ζητείται από τους μαθητές να γράψουν, ατομικά ή ομαδικά, ένα κείμενο ανάλογο του είδους που διάβασαν, να κάνουν έρευνα και να γράψουν μια συνθετική εργασία. Στις εργασίες αυτής της φάσης αξιοποιούνται συνήθως μοτίβα, λογοτεχνικοί χαρακτήρες και επεισόδια από τα βιβλία που διαβάστηκαν αλλά και οι ειδικότερες γνώσεις γύρω από το λογοτεχνικό είδος ή το φαινόμενο που μελέτησαν.

Τι είναι το σενάριο;

Το σενάριο ή «σενάριο μάθησης» είναι ένας δομημένος τρόπος σχεδιασμού δραστηριοτήτων μάθησης, που βοηθά να οργανώσουμε τα μαθήματα στη βάση των δραστηριοτήτων των μαθητών. Το σενάριο περιγράφει αυτό που γίνεται στην τάξη όχι από τη σκοπιά του «τι διδάσκω;» αλλά από τη σκοπιά του «τι κάνουν οι μαθητές;» και «τι θέλω να αποκομίσουν από αυτή τους τη δραστηριότητα;». Το σενάριο απευθύνεται σε κάθε εκπαιδευτικό που θα διδάξει το συγκεκριμένο αντικείμενο αλλά και γενικότερα στην εκπαιδευτική κοινότητα, καθώς αποτελεί έναν σαφή και πρακτικό τρόπο να εξειδικευτούν οι εξαγγελίες και οι γενικές αρχές του Προγράμματος Σπουδών και να δοθούν παραδείγματα οργάνωσης της διδασκαλίας και δραστηριοτήτων των μαθητών. Όπως έχει εξηγηθεί παραπάνω, το Π.Σ. για τη λογοτεχνία προτείνει την οργάνωση της διδασκαλίας κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους σε τρεις διδακτικές ενότητες, με βάση ένα θέμα ή ένα λογοτεχνικό είδος. Επίσης, υιοθετεί δύο μεθοδολογικές επιλογές, την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και τη μέθοδο project. Με βάση τα παραπάνω, τα σενάρια που θα προταθούν στο πλαίσιο του Π.Σ. σκοπεύουν στο να προτείνουν *μια ορισμένη οργάνωση της διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας με τη μέθοδο project.* Πρόκειται για παιδαγωγική μέθοδο που αποτελεί το υπόβαθρο για όλα τα σενάρια στο πλαίσιο του μαθήματος της Λογοτεχνίας. Η διδακτική ενότητα, όπως αναπτύσσεται στους πίνακες του Π.Σ., δίνει το γενικό παιδαγωγικό πλαίσιο και το σενάριο αποτελεί μια εκδοχή, μια πρόταση για την οργάνωση της διδασκαλίας μιας διδακτικής ενότητας. Τα σενάρια είναι, επομένως, παραδειγματικά. Τούτο σημαίνει πως για

μια διδακτική ενότητα μπορούμε να έχουμε περισσότερα του ενός σενάρια και πως ο εκπαιδευτικός μπορεί να αλλάζει σημεία των προτεινόμενων σεναρίων, ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης του, ή να δημιουργεί δικά του. Ποια σημεία μπορεί να αλλάζει; Μπορεί να αλλάζει τα προτεινόμενα κείμενα και τις δραστηριότητες των μαθητών. Μπορεί, δηλαδή, να κάνει επιλογή από τα προτεινόμενα βιβλία και να προσθέσει και άλλα από τα πολλά ομόθεμα ή ομοειδή που υπάρχουν. Μπορεί, επίσης, να επιλέξει κάποιες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες ή να επινοήσει άλλες, στο πνεύμα πάντα της ενεργητικής μάθησης. Εκείνα τα οποία πρέπει να ακολουθούνται, σε κάθε περίπτωση, διότι αποτελούν τη βάση του Π.Σ., είναι: α) η εργασία των μαθητών σε ομάδες (χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχουν ατομικές εργασίες), β) η οργάνωση της διδασκαλίας σε μεγάλες χρονικά ενότητες, γ) η διάκριση της διαδικασίας σε τρεις διακριτές φάσεις (πριν από την ανάγνωση, ανάγνωση – παρουσίαση, μετά την ανάγνωση).

Πόσες διδακτικές ώρες διαρκεί μία διδακτική ενότητα;

Μία διδακτική ενότητα διαρκεί το ένα τρίτο της σχολικής χρονιάς, δηλαδή 24 διδακτικές ώρες περίπου. Ο χρόνος αυτός μπορεί ελαφρώς να αυξομειωθεί εάν η προηγούμενη ή επόμενη ενότητα που πρόκειται να διδάξουμε, υπολογίζουμε ότι θα χρειαστεί περισσότερο ή λιγότερο χρόνο. Πάντως, καλό είναι στις τρεις ενότητες κάθε χρονιά να διαθέτουμε περίπου τον ίδιο χρόνο.

Η χρήση των ΤΠΕ στο μάθημα της λογοτεχνίας

Η χρήση των ΤΠΕ στο μάθημα της λογοτεχνίας δεν είναι μονότροπη. Έχει πολλές διαβαθμίσεις. Μπορούμε να τις αξιοποιήσουμε μόνο ως μέσο αναζήτησης πηγών και βιβλιογραφίας. Μπορούμε ακόμη να τις αξιοποιήσουμε για να ακούσουμε αναγνώσεις κειμένων ή να γνωρίσουμε έτοιμο υλικό σε ιστοσελίδες που συνδέουν τη λογοτεχνία με άλλες τέχνες, π.χ. ζωγραφική, τραγούδι, κ.λπ. Οι δραστηριότητες αυτές εισάγουν τους μαθητές στον κόσμο της ηλεκτρονικής λογοτεχνικής βιβλιοθήκης και του ηλεκτρονικού λογοτεχνικού βιβλίου. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητες και αξίζει να προηγηθούν. Στη συνέχεια μπορούμε να περάσουμε σε πιο σύνθετες εργασίες, δηλαδή σε δημιουργία δικών μας σελίδων, blogs, βίντεο, σύνθετες παρουσιάσεις κ.λπ.

Στις ομαδικές εργασίες πώς θα αξιολογήσουμε τη συμβολή κάθε μαθητή χωριστά;

Ο εκπαιδευτικός γνωρίζει πολύ καλά το επίπεδο κάθε μαθητή του και εξάλλου οι ομαδικές εργασίες παρουσιάζονται στην τάξη και μπορούμε να διαπιστώσουμε το μέγεθος και την ποιότητα της συμβολής του κάθε μέλους της ομάδας. Συνεπώς, η βαθμολογία της ομαδικής εργασίας μπορεί να μην είναι πάντοτε ίδια για όλους. Ο εκπαιδευτικός, επίσης, γνωρίζει το επίπεδο των μαθητών του καθώς οι εργασίες είναι ποικίλες και αναδεικνύουν επιμέρους δεξιότητες των μαθητών. Οι μαθητές αξιολογούνται για τη συμμετοχή τους στις ομαδικές εργασίες, για τον προφορικό και γραπτό τους λόγο, για τη γενικότερη συμμετοχή τους στο μάθημα και για τη συμβολή τους στη δουλειά της ομάδας τους, για την προθυμία που δείχνουν και για την ανάπτυξη της φιλαναγνωσίας τους.

Τι είναι οι συνθετικές εργασίες στο μάθημα της Λογοτεχνίας;

Συνθετική είναι μια εργασία, ατομική ή ομαδική, η οποία επικεντρώνεται σε ένα ή περισσότερα λογοτεχνικά κείμενα αλλά δεν περιορίζεται σε αυτά. Χρειάζεται τη συμβολή και άλλων πρωτογενών ή δευτερογενών πηγών σε έντυπη ή ψηφιακή μορφή (βιβλία γνώσεων, ιστορικά κείμενα, δημοσιογραφικά άρθρα, κινηματογραφικές ταινίες ή ντοκιμαντέρ, κείμενα κριτικής). Σημασία δεν έχει η έκτασή της αλλά η διατύπωση ενός ορισμένου ερωτήματος – προβλήματος ως αφετηρία της. Αξιολογείται ο συνδυασμός των εξωκειμενικών πληροφοριών με την ερμηνεία του κειμένου, η παραγωγή προσωπικού λόγου εκ μέρους των μαθητών και η οργανωμένη παρουσίαση των δεδομένων, των ερμηνειών και των συμπερασμάτων της.

Για την αξιολόγηση του μαθήματος στις ανωτέρω τάξεις ισχύει το Π.Δ. 79/2014, άρθρο 1, παρ. 7 (ΦΕΚ 123/28-05-2014).

ΙΣΤΟΡΙΑ

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Η διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας πρέπει να επιδιώκει την υλοποίηση του γενικού σκοπού και των επιμέρους στόχων του μαθήματος. Με δεδομένο ότι ο γενικός σκοπός είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης των μαθητών, η διδασκαλία είναι αναγκαίο να οργανωθεί με τρόπο ώστε να μην υπηρετεί απλώς την εκμάθηση γεγονότων, πολλές φορές ασύνδετων μεταξύ τους, αλλά να καλλιεργεί την ικανότητα των μαθητών να βλέπουν συνάφειες, να εντοπίζουν αιτίες και αποτελέσματα, να κρίνουν και να συσχετίζουν. Ένας τέτοιος προσανατολισμός της διδασκαλίας προϋποθέτει την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών σ' αυτή, σε αντίθεση με το παραδοσιακό δασκαλοκεντρικό μοντέλο.

Το βιβλίο «Ιστορία αρχαία και μεσαιωνική» είναι γραμμένο με τρόπο ώστε να συμβάλει στην προώθηση ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας, που στοχεύουν στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών και στην «ανακάλυψη» της γνώσης σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό. Επιβάλλεται η χρησιμοποίηση του ποικίλου υλικού (γραπτές πηγές, πρωτογενείς και δευτερογενείς, αρχαιολογικά ευρήματα, εικαστικό υλικό κ.λπ.), που περιλαμβάνεται στο βιβλίο, με τρόπο λειτουργικό, ώστε με βάση αυτό οι μαθητές να κρίνουν, να συσχετίζουν, να εντοπίζουν αίτια και αποτελέσματα, να συμμετέχουν δηλαδή κριτικά στη διδακτική διαδικασία.

Η ιστορική αφήγηση, αποφορτισμένη από λεπτομέρειες, στοχεύει στην επισήμανση του ουσιώδους. Ταυτοχρόνως όμως αφήνει περιθώρια για πρωτοβουλίες και δημιουργική εργασία με προβληματισμό των μαθητών και με την αξιοποίηση του υλικού του βιβλίου, δηλαδή της κλίμακας του χρόνου, των εικόνων και των συνοδευτικών τους σχολίων, των χαρτών, των παραθεμάτων και των προτεινομένων δραστηριοτήτων. Η ιστορική αφήγηση είναι συνήθως δομημένη σε υποενότητες με τίτλους και υπότιτλους, ώστε να διευκολύνεται η διδασκαλία του βιβλίου και να είναι πιο ευχάριστη η μελέτη του από τους μαθητές. Κατά διαστήματα μάλιστα συνοδεύεται από αριθμητικούς δείκτες που παραπέμπουν σε σχετικά αποσπάσματα από έργα αρχαίων ή νεότερων ιστορικών, από εικόνες, οι οποίες είναι συνήθως απόλυτα δεμένες με το κείμενο της σελίδας που βρίσκονται, και με δραστηριότητες, που τοποθετούνται στο τέλος της ενότητας. Η ανάλυση του κυρίως αφηγηματικού κειμένου μπορεί να στηριχθεί στον εντοπισμό και τονισμό των βασικών αξόνων που θα οδηγήσουν στην επίτευξη των στόχων, οι οποίοι εκ των προτέρων έχουν καθοριστεί. Ο καθορισμός τους γίνεται από τον διδάσκοντα με βάση την εμπειρία του και το ισχύον πρόγραμμα σπουδών. Τα παραθέματα, οι δραστηριότητες και η εικονογράφηση αποτελούν συστατικά στοιχεία της διδασκαλίας και όχι ξεχωριστές ενότητες.

Η εικονογράφηση είναι δυνατόν να αξιοποιηθεί στη διδασκαλία με πολλούς τρόπους. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι οι εικόνες δε λειτουργούν όλες με τον ίδιο τρόπο. Σε κάθε κεφάλαιο υπάρχει μια «αντιπροσωπευτική» *εισαγωγική εικόνα*, με εκτεταμένα σχόλια, η οποία λειτουργεί είτε ως στοιχείο συναίρεσης των βασικών ιστορικών δεδομένων μιας εποχής, είτε ως εισαγωγή στα ιστορικά γεγονότα ή πολιτισμικά φαινόμενα μιας περιόδου. Αν η εικόνα αυτή συνδυαστεί με το εισαγωγικό σημείωμα που ακολουθεί, μπορεί να σκιαγραφηθεί αδρομερώς το κλίμα, ο χαρακτήρας της εποχής, τα σημαντικότερα γεγονότα της ενότητας καθώς και τα σημαντικότερα ιστορικά πρόσωπα που η δράση τους αφορά στην εξιστορούμενη περίοδο. Το εκτεταμένο σχόλιο που συνοδεύει την εικόνα δίνει την ευκαιρία να εκτιμηθεί ο ρόλος των προσωπικοτήτων στην Ιστορία, εφόσον η έκταση του βιβλίου δεν επιτρέπει λεπτομερειακές αναφορές.

Στην ίδια σελίδα εμφανίζεται η *κλίμακα του χρόνου* η οποία στόχο έχει να βοηθήσει τους μαθητές να αισθητοποιήσουν τον χρόνο στον οποίο τοποθετούνται τα ιστορικά γεγονότα ή τα φαινόμενα που περιγράφονται. Η «απεικόνιση» του χρόνου (με την κάθοδο και άνοδο της χρονολόγησης), αλλά και οι σχετικές διευκρινίσεις των διδασκόντων, θα συμβάλουν ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα αυτή τη σύμβαση, η οποία είναι απαραίτητη για την ένταξη των ιστορικών γεγονότων στον χρόνο.

Στα κεφάλαια που δεν αναφέρονται σε ζητήματα πολιτισμού ή καθημερινής ζωής, την εισαγωγική εικόνα ακολουθεί *ο κατάλληλος χάρτης*, με στόχο να δοθεί, εκτός από τον χρόνο, βασική πληροφόρηση ως προς τον

γεωγραφικό χώρο, στον οποίο διαδραματίζονται τα εξιστορούμενα γεγονότα. Για παράδειγμα, ο χάρτης της σελίδας 14 (κύριοι άξονες μετακίνησης των ελληνικών φύλων κατά τη γεωμετρική εποχή) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ώστε να αισθητοποιηθεί μία από τις συνέπειες της παρακμής των μυκηναϊκών κρατών, που είναι το μεταναστευτικό ρεύμα από την ηπειρωτική Ελλάδα προς τα νησιά του Αιγαίου και τα παράλια της Μ. Ασίας. Με τον χάρτη της σελίδας 22 (ο β΄ αποικισμός) αισθητοποιείται το μέγεθος της αποικιακής εξάπλωσης του Ελληνισμού, ενώ ο χάρτης της σελίδας 38 (η Ελλάδα κατά την έναρξη του πελοποννησιακού πολέμου) δείχνει τους δύο αντίπαλους συνασπισμούς και μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για την εκτίμηση της δύναμης καθενός, αλλά και της έκτασης της αναταραχής στον ελληνικό χώρο. Ο χάρτης της σελίδας 156 (η χερσόνησος του Αίμου στα μέσα του 14ου αιώνα) αισθητοποιεί τη συρρίκνωση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας ενώ παράλληλα μας επιτρέπει να μελετήσουμε την πολιτική κατάσταση στον ελλαδικό χώρο, τα Βαλκάνια και τη Μ. Ασία. Τέλος, ο χάρτης της σελίδας 183 παρουσιάζει με παραστατικό τρόπο τη λειτουργία του φεουδαρχικού συστήματος στη Δυτική Ευρώπη (πολυδιάσπαση του χώρου, προσωπικές κτήσεις, πολυδιάσπαση της πολιτικής εξουσίας).

Οι εικόνες που συνοδεύουν την ιστορική αφήγηση έχουν στόχο την αισθητοποίηση γεγονότων και ιστορικών φαινομένων, κάτι που επιτυγχάνεται και με τη συνδρομή των συνοδευτικών σχολίων. Οι εικόνες αυτές αποτελούν αντικείμενο της διδασκαλίας και δεν έχουν χαρακτήρα διακοσμητικό. Τέλος, *η εικόνα της σελίδας των δραστηριοτήτων* αποτελεί τμήμα της αρχικής εικόνας των κεφαλαίων. Συνειρμικά, μπορεί να δράσει ως στοιχείο που παραπέμπει σε ενός είδους ανακεφαλαίωση του μαθήματος που έχει προηγηθεί.

Η «ανάγνωση» των εικόνων μπορεί να γίνεται ταυτοχρόνως με την επεξεργασία του συνοδευτικού σχολίου. Στη διαδικασία «ανάγνωσης» σκόπιμο είναι να ασκούνται οι μαθητές σε προσεκτική παρατήρηση των εικόνων και να ενθαρρύνονται ώστε να προβαίνουν σε σχόλια και σε συσχετισμούς προς το περιεχόμενο της ιστορικής αφήγησης. Η διδασκαλία μπορεί να έχει ως αφετηρία αυτήν ακριβώς τη διαδικασία προσέγγισης μιας εικόνας, στοιχείο που περιορίζει τη μονοτονία της διδασκαλίας και προωθεί την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών. Τα κεφάλαια που αναφέρονται στον πολιτισμό μιας εποχής περιέχουν μεγαλύτερο αριθμό εικόνων-εικαστικών έργων, ώστε να είναι δυνατή - έστω και εντελώς συνοπτικά - η προσέγγιση της τέχνης της αντίστοιχης περιόδου. Ο συνδυασμός των πληροφοριών της ιστορικής αφήγησης με τα συνοδευτικά σχόλια των εικόνων μπορεί να βοηθήσει στην ανάγνωση και κατανόηση της εικόνας, στη σύνδεσή της με την εξεταζόμενη περίοδο, καθώς και στην αισθητική της απόλαυση. Ιδιαίτερες επισημάνσεις μπορεί να γίνουν για τις εικόνες που αναφέρονται σε τεχνολογικά επιτεύγματα κατά περιόδους, στοιχείο που μπορεί να έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους μαθητές των ΤΕΕ.

Για παράδειγμα, η εικόνα 1 της σελίδας 16 (όργωμα) μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αισθητοποιηθεί η τεχνολογία της εποχής, σχετικά με την καλλιέργεια της γης, να εκτιμηθεί η σημασία της χειρωνακτικής εργασίας, να γίνει συζήτηση για τις μεταμυκηναϊκές αγροτικές κοινωνίες στην Ελλάδα και σύγκριση με νεότερες εποχές. Η εικόνα 1 της σελίδας 68 (ο θάνατος του Αλεξάνδρου) με το συνοδευτικό σχόλιο διευρύνει την ιστορική αφήγηση, καθώς αποκαλύπτει τη θέση του μεγάλου στρατηλάτη στη συλλογική συνείδηση και τη συλλογική μνήμη των λαών της Ανατολής. Αυτό μπορεί να είναι ένα στοιχείο για την αποτίμηση της εμβέλειας της δράσης του. Η εικόνα 1 της σελίδας 184 (λιμάνι του Αμβούργου) μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αφετηρία για να σχολιαστεί η οικονομική ανάπτυξη και η δημιουργία πόλεων κατά τον ύστερο μεσαίωνα.

Τα παραθέματα, εάν αξιοποιηθούν κατάλληλα, μπορεί να αποτελέσουν βασικά στοιχεία στην οργάνωση μιας διδασκαλίας, στην οποία οι μαθητές θα διαδραματίζουν ρόλο ενεργητικό και με τη συμμετοχή τους θα συμβάλουν ώστε να αναπτυχθεί στην τάξη ιστορικός προβληματισμός.

Για παράδειγμα, το παράθεμα της σελίδας 19 με τίτλο «η δράση των λαών της θάλασσας πλήττει τους Μυκηναίους» μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές στις εξής επισημάνσεις: α) ότι η μυκηναϊκή Ελλάδα δεν ήταν οικονομικά αυτάρκης, β) ότι η κάλυψη των αναγκών της στηριζόταν στη διεξαγωγή του εμπορίου με την Ανατολή, γ) ότι οι επαφές με την Ανατολή γίνονταν διά θαλάσσης και δ) ότι η καταστροφή των εμπορικών κέντρων της ανατολικής Μεσογείου συνέβαλε στην παρακμή των μυκηναϊκών κρατών. Έτσι οι μαθητές θα κατανοήσουν ότι ο μυκηναϊκός πολιτισμός στηρίζεται στην οικονομική ισχύ και στη δύναμη των μυκηναϊκών

κέντρων, ότι η οικονομική αυτή δύναμη συνδέεται με συγκεκριμένο ρόλο των Μυκηναίων σε ένα ευρύτερο σύστημα ανταλλαγών στην ανατολική Μεσόγειο και ότι η κατάρρευση του συστήματος αυτού επηρεάζει την τύχη των μυκηναϊκών κέντρων. Το παράθεμα 2, στη σελίδα 19, μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για να διερευνηθούν οι συνέπειες της παρακμής των Μυκηναίων και να γίνει κατανοητό το πέρασμα της Ελλάδας σε απλούστερες μορφές ζωής, στη διαμόρφωση καθαρά αγροτικών κοινωνιών. Η κατανομή των εργασιών, όπως περιγράφεται στο παράθεμα, μπορεί να οδηγήσει σε μια προσπάθεια σύγκρισης των μεταμυκηναϊκών κοινωνιών με αγροτικές κοινωνίες των νεότερων χρόνων.

Το παράθεμα 1 της σελίδας 28 είναι δυνατόν α) να οδηγήσει τους μαθητές στην κατανόηση της σημασίας που έχουν τα αρχαιολογικά ευρήματα στην ανασύνθεση του παρελθόντος, β) να τους βοηθήσει να εκτιμήσουν τις σχέσεις των αποίκων με τους γηγενείς πληθυσμούς. Η επεξεργασία μπορεί να περιοριστεί στο επίπεδο της απλής περιγραφής, αν δεν συσχετιστεί το παράθεμα αυτό με τα παραθέματα 2, 4 και 5 της ίδιας σελίδας. Το ερώτημα που μπορεί να τεθεί είναι αν τελικά είχαν μονιμότερα αποτελέσματα οι ελληνικές επιδράσεις ή η αντίσταση των αυτοχθόνων. Η απάντηση είναι προφανής και επιβεβαιώνεται από τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στη Δύση. Ο πολιτισμός αυτός θα αποτελέσει την αρχή μιας μακράς διαδικασίας μετασχηματισμού των κοινωνιών της δυτικής Ευρώπης.

Επειδή το κείμενο της ιστορικής αφήγησης είναι κατ' ανάγκη ελλειπτικό, τα παραθέματα, σε πολλές περιπτώσεις, διευρύνουν το περιεχόμενο, αποσαφηνίζουν ορισμένες πτυχές του και λειτουργούν ως αφετηρία προβληματισμού. Έτσι το παράθεμα 2 της σελίδας 45 μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο για να γνωρίσουν οι μαθητές την αλαζονεία και τον κυνισμό της Αθήνας έναντι των Μηλίων κατά τη συγκεκριμένη ιστορική στιγμή, αλλά και για να αποτελέσει αφετηρία προβληματισμού για τη συμπεριφορά των ισχυρών διαχρονικά. Το παράθεμα 1 της σελίδας 63 για τους σοφιστές, μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για να συζητήσουν οι μαθητές τη συμβολή των σοφιστών στην πορεία της ανθρώπινης σκέψης. Το παράθεμα 4 της σελίδας 153 οδηγεί στην κατανόηση των λόγων της αμοιβαίας δυσπιστίας μεταξύ Δυτικών και Βυζαντινών, που υποδηλώνεται με αντιπαραβολή των θρησκευτικών τους διαφορών, καθώς και με την επισήμανση των συνθηκών κάτω από τις οποίες ήλθαν σε επαφή (βιαιότητες των Σταυροφόρων). Σε συσχετισμό προς τα παραθέματα 3 και 6 της ίδιας σελίδας οι μαθητές μπορούν εύκολα να κατανοήσουν το κλίμα της εποχής. Τέλος, το παράθεμα 3 της σελίδας 186 μπορεί να αποτελέσει αφετηρία προβληματισμού για την ανάπτυξη των πόλεων στη δυτική Ευρώπη από το 1100 και ύστερα, πράγμα που οδηγεί σταδιακά και στο μετασχηματισμό της αγροτικής κοινωνίας της α΄ περιόδου του Μεσαίωνα.

Οι δραστηριότητες σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να έχουν απόλυτη συνάφεια με όλο το υλικό κάθε κεφαλαίου και να αποτελούν οργανικό τμήμα του. Χαρακτηρίζονται από ποικιλία και πολλαπλότητα ανάλογη προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς και στόχους του μαθήματος, ώστε να εξασφαλίζεται η ενεργοποίηση των μαθητών, η αύξηση του ενδιαφέροντός τους, η ουσιαστική συμμετοχή τους στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία και να δίνονται ευκαιρίες για διάλογο και ανταλλαγή απόψεων. Άλλες από τις προτεινόμενες δραστηριότητες μπορεί να χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας ως αφετηρία για σχολιασμό και επέκταση της ιστορικής αφήγησης, άλλες μπορεί με την καθοδήγηση των μαθητών από τον εκπαιδευτικό να ανατίθενται ως κατ' οίκον εργασίες, είτε ατομικά είτε ομαδικά. Το επίπεδο της τάξης, οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών αλλά και η μέθοδος διδασκαλίας, που υιοθετεί σε κάθε ενότητα ο εκπαιδευτικός, καθορίζουν και τον τρόπο αξιοποίησής τους.

Οι δραστηριότητες ωθούν σε συγκρίσεις φαινομένων, αντιλήψεων, νοοτροπιών και αποσκοπούν στην αποτελεσματικότερη εμπέδωση της ιστορικής ύλης, στη διαμόρφωση κριτικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης. Για παράδειγμα, η δραστηριότητα 1 της σελίδας 21 μπορεί να αποτελέσει αφετηρία για σχολιασμό της πιθανότατα κύριας αιτίας στην οποία οφείλεται η καταστροφή των μυκηναϊκών κέντρων. Οι μαθητές θα συζητήσουν για τη βασιμότητα αυτής της υπόθεσης. Η δραστηριότητα 1 της σελίδας 29 έχει σκοπό να οδηγήσει τους μαθητές να συγκρίνουν και να βρουν αναλογίες ή διαφορές ανάμεσα στις αρχαίες ελληνικές αποικίες και τα αποικιακά κράτη της νεότερης εποχής. Η δραστηριότητα 5 της ίδιας σελίδας διευρύνει το ιστορικό πεδίο και δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να διερευνήσουν ένα σημαντικό ιστορικό φαινόμενο. Η δραστηριότητα 4 της σελίδας 171 μπορεί να οδηγήσει τους μαθητές σε μια στοιχειώδη συνθετική

εργασία. Το ίδιο μπορεί να γίνει και με τη δραστηριότητα 3 της σελίδας 196, με βάση την οποία οι μαθητές θα μελετήσουν μια πραγματικότητα της σημερινής εποχής και θα τη συγκρίνουν με την αντίστοιχη του Μεσαίωνα. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί, με τη χρησιμοποίηση και των αντίστοιχων χαρτών, να αποτελέσει αφετηρία διερεύνησης του ζητήματος της εθνολογικής και θρησκευτικής πραγματικότητας της Βαλκανικής στην τάξη, με τη βοήθεια και της ιστορικής αφήγησης.

Οι δραστηριότητες συνδέονται, επίσης, και με την αξιολόγηση (της διδασκαλίας-του μαθητή) τόσο τη διαγνωστική όσο και τη διαμορφωτική και την αθροιστική. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι μαθητές έχουν ήδη διδαχθεί στο Γυμνάσιο την ύλη της Αρχαίας και Μεσαιωνικής Ιστορίας που συνοπτικά περιλαμβάνεται στο παρόν εγχειρίδιο, ο εκπαιδευτικός μπορεί, χρησιμοποιώντας σχετικές δραστηριότητες, να διαπιστώνει το γνωστικό επίπεδο των μαθητών πριν από τη διδασκαλία μιας ενότητας και ανάλογα να προσαρμόζει την πορεία του (*διαγνωστική αξιολόγηση*). Κατά την πορεία της διδασκαλίας, μπορεί ο εκπαιδευτικός να αξιοποιεί κάποιες από τις προσφερόμενες δραστηριότητες που θα του επιτρέπουν να ελέγχει τη διδακτική του στρατηγική και, αν χρειάζεται, να την τροποποιεί, να προσφέρει πρόσθετη βοήθεια στους μαθητές που έχουν ανάγκη, να δίνει ευκαιρίες ώστε οι μαθητές να διερευνούν ενεργητικά τα ιστορικά γεγονότα και γενικά να βελτιώνει την ποιότητα της διδακτικής-μαθησιακής διαδικασίας (*διαμορφωτική αξιολόγηση*). Οι δραστηριότητες που προτείνονται μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθούν για τον έλεγχο της απόκτησης γνώσεων και ανάπτυξης δεξιοτήτων από τους μαθητές είτε με τις γνωστές παραδοσιακού τύπου εξετάσεις (προφορικές και γραπτές) είτε με ανάθεση εργασιών και παρουσίασή τους στην τάξη (*αθροιστική αξιολόγηση*).

Ενδεικτικά παραδείγματα διδακτικών προσεγγίσεων

Ενότητα 7. Η Ελληνιστική εποχή (σελ. 65-72)

1. Στόχοι

- Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι:

- οι *διάδοχοι* του Μ. Αλεξάνδρου στην Ανατολή, αφού για ένα διάστημα πολέμησαν σκληρά μεταξύ τους, ίδρυσαν μεγάλα βασίλεια, στα οποία πρωταγωνίστησαν διοικητικά, οικονομικά και πολιτιστικά οι Έλληνες,
- οι *παραδοσιακές δυνάμεις* (Αθήνα και Σπάρτη) στην κυρίως Ελλάδα, οι νεότερες Μακεδονία και Ήπειρος, όπως και οι τότε δυναμικά εμφανιζόμενες Συμπολιτείες, αποδύθηκαν μεταξύ τους σε ένα σκληρό αγώνα επικράτησης και δεν αντιλήφθηκαν έγκαιρα τον ρωμαϊκό κίνδυνο,

- Να συνειδητοποιήσουν ότι η κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους δεν οφειλόταν ίσως στη στρατιωτική υπεροχή των Ρωμαίων, αλλά κυρίως στην επιτυχή εφαρμογή της πολιτικής του «διαίρει και βασίλευε».

2. Αφόρμηση, ένταξη σε χώρο και χρόνο, αδρομερής παρουσίαση

Η αφόρμηση μπορεί να γίνει με την παρατήρηση και τον σχολιασμό της εισαγωγικής εικόνας που παρουσιάζει τον φάρο της Αλεξάνδρειας. Το γεγονός ότι θεωρήθηκε ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου υποδηλώνει ότι η ελληνιστική περίοδος συναγωνίζεται σε λαμπρότητα και μεγαλείο την κλασική. Αυτό οφειλόταν εκτός των άλλων και σε μερικές ξεχωριστές προσωπικότητες, μια από τις οποίες είναι και ο Πτολεμαίος Α΄, το πορτρέτο του οποίου παρουσιάζεται. Αφού έχουν δοθεί κάποια από τα χαρακτηριστικά της περιόδου, με τη βοήθεια και του εισαγωγικού σημειώματος που βρίσκεται έγχρωμο πριν από την κυρίως ιστορική αφήγηση, γίνεται η ένταξή της στον χρόνο με τη βοήθεια της κλίμακας του χρόνου. Η ελληνιστική περίοδος εκτείνεται χρονικά από το 323 π.Χ., δηλαδή τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου, έως το 146 π.Χ., δηλαδή την κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους. Στην κλίμακα του χρόνου έχουν τονιστεί οι αντίστοιχοι αιώνες. Παρατηρώντας τον χάρτη της επόμενης σελίδας, διακρίνουμε όλα τα κράτη που δημιουργήθηκαν από τη διάσπαση της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου, τα οποία συνήθως ονομάζουμε ελληνιστικά βασίλεια. Μετά τα γενικά χαρακτηριστικά της ιστορούμενης περιόδου και την ένταξή της στον χώρο και τον χρόνο, θεωρητικά τουλάχιστον έχει δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα για να προχωρήσουμε στο κύριο μέρος της διδασκαλίας, που είναι η παρουσίαση και ανάλυση της ιστορικής αφήγησης.

3. Εντοπισμός των κύριων ιστορικών εξελίξεων

- Η οριστική διάσπαση του κράτους του Μ. Αλεξάνδρου έγινε με τη μάχη στην Ιψό.
- Αθηναίοι και Σπαρτιάτες προσπάθησαν ανεπιτυχώς να επανακτήσουν την παλιά τους δύναμη.
- Ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος απέτυχε να συντρίψει τους Ρωμαίους παρά τις επιτυχίες του.
- Οι Συμπολιτείες έδωσαν βραχύβιες ελπίδες σωτηρίας.
- Η Μακεδονία στην προσπάθειά της να εξασφαλίσει την κυριαρχία της στην Ελλάδα έπεσε στη ρωμαϊκή παγίδα του «διαίρει και βασίλευε».
- Στα ελληνιστικά βασίλεια, που κυριάρχησε ο ελληνικός πολιτισμός, ασκήθηκε κακή εξωτερική πολιτική.

4. Διερεύνηση των εξελίξεων με κριτική ανάγνωση των παραθεμάτων

Ο άξονας στον οποίο στηρίζεται η επεξεργασία του περιεχομένου της ενότητας είναι η σχέση μεταξύ επιδιώξεων των ιστορικών προσώπων και των αποτελεσμάτων που δεν επιβεβαιώνουν πάντοτε τις προθέσεις και προσπάθειες των ατόμων ή ομάδων. Έτσι παρουσιάζονται:

- Οι αγώνες για τη διαδοχή-μάχη στην Ιψό: επιδιώξεις και αποτελέσματα (χρησιμοποιείται το σχετικό με τη μάχη στην Ιψό παράθεμα)
- Οι αγώνες των Αθηναίων: επιδιώξεις και αποτελέσματα (χρησιμοποιείται το σχετικό με τον θάνατο του Δημοσθένη παράθεμα).
- Οι αγώνες των Μακεδόνων: επιδιώξεις και αποτελέσματα.
- Οι αγώνες του Πύρρου: επιδιώξεις και αίτια αποτυχίας (στο σχετικό παράθεμα τονίζεται η σημασία της φράσης «πύρρεια νίκη»).
- Οι αγώνες των Άγη και Κλεομένη: χαρακτήρας και αίτια αποτυχίας (με χρήση του σχετικού παραθέματος).
- Οι αγώνες των Συμπολιτειών: επιδιώξεις και αποτελέσματα.
- Οι αγώνες των βασιλιάδων των ελληνιστικών κρατών της Ανατολής: χαρακτήρας, σφάλματα, αποτελέσματα.

5. Η αξιοποίηση της εικονογράφησης

- Ο θάνατος του Μ. Αλεξάνδρου στην περσική μινιατούρα βοηθεί τους μαθητές να κατανοήσουν τις πολιτισμικές σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ κατακτημένων και κατακτητών.
- Το πήλινο ειδώλιο με τον πολεμικό ελέφαντα, όπως και το σύμπλεγμα που παρουσιάζει τον Γαλάτη και τη γυναίκα του, δίνουν την ευκαιρία στον διδάσκοντα, σε περίπτωση μόνο που έχει χρόνο, να αναφερθεί στις επιδρομές των Γαλατών, που για λόγους «οικονομίας» δεν έχουν περιληφθεί στο κείμενο. Τα αναφερόμενα στις σχετικές λεζάντες είναι αρκετά.
- Το πορτρέτο του Πύρρου δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να θαυμάσουν τη μορφή του, ενώ η συνοδευτική λεζάντα προσθέτει στοιχεία στην αφήγηση.

6. Οι δραστηριότητες

Οι δραστηριότητες της ενότητας μπορεί να αξιοποιηθούν με διάφορους τρόπους: σπίτι.

- Η δεύτερη (Ισοκράτης-Δημοσθένης) μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά την ανάπτυξη του τμήματος της ιστορικής αφήγησης, που αφορά τους αγώνες των Αθηναίων.
- Η τρίτη (σύγκριση Αλεξάνδρου-Πύρρου) μπορεί να δοθεί στο σπίτι ή να αναπτυχθεί μερικώς κατά την επεξεργασία των πληροφοριών που αφορούν τους αγώνες του Πύρρου.
- Η τέταρτη («πύρρειος νίκη») ενδείκνυται να συζητηθεί κατά την ανάλυση των αγώνων του Πύρρου, όπως και το σχετικό παράθεμα.

Ενότητα 9. Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ελλάδα

Ενδεικτικοί διδακτικοί στόχοι

* Να μπορούν οι μαθητές να περιγράφουν όψεις της καθημερινής ζωής στην αρχαία Ελλάδα.
* Να συσχετίζουν την κοινωνική θέση των ατόμων (ελεύθεροι, δούλοι, μέτοικοι, άνδρες, γυναίκες) με διάφορες επαγγελματικές δραστηριότητες και με την αντιμετώπισή τους από την κοινωνία.
* Να κατανοούν και να περιγράφουν τις αντιλήψεις και τη βιοθεωρία των αρχαίων Ελλήνων, μέσα από τις εκδηλώσεις της ζωής τους.
* Να συγκρίνουν αντιλήψεις, έθιμα και συμπεριφορές των αρχαίων και των σύγχρονων Ελλήνων.

Το μάθημα προτείνεται να γίνει με χρήση του χάρτη της αρχαίας Ελλάδας, του πίνακα και του υλικού που υπάρχει στο βιβλίο (εικόνων, παραθεμάτων κ.λπ.). Η ιστορική αφήγηση θα είναι πιλότος για τη συζήτηση, τον σχολιασμό και τη διερεύνηση των σχετικών θεμάτων. Το επίπεδο της τάξης προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο που θα γίνει η ανάπτυξη των θεμάτων. Από την κλίμακα του χρόνου που προτάσσεται στην ενότητα οι μαθητές μπορούν να καθορίσουν τη χρονική περίοδο, στη διάρκεια της οποίας μελετάμε τα φαινόμενα που περιλαμβάνονται στην ενότητα. Τα χρονικά πλαίσια έχουν βέβαια συμβατικό χαρακτήρα, εφόσον έθιμα, αντιλήψεις, πρακτικές, νοοτροπίες μπορεί και να προϋπάρχουν ως έναν βαθμό, και να επιβιώνουν και πέραν των χρονικών ορίων της περιόδου.

Αφόρμηση για τη διδασκαλία της ενότητας μπορεί να είναι σχόλια των μαθητών για το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «καθημερινή ζωή». Από τα σχόλια θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι η Ιστορία δεν περιλαμβάνει μόνο τα εξαιρετικά γεγονότα και τη δράση των επωνύμων αλλά και τη ζωή, τις δραστηριότητες και τις αντιλήψεις των ανωνύμων, των πολλών που μας δίνουν ολοκληρωμένη την εικόνα της κοινωνίας που μελετάμε και την ταυτότητα του πολιτισμού της, σε συνδυασμό με τα μεγάλα έργα της τέχνης και της διανόησης. Αφόρμηση, επίσης, μπορεί να αποτελέσει η πρώτη εικόνα της ενότητας (επιτάφιο ανάγλυφο της Ηγησώς) με βάση την οποία οι μαθητές μπορούν να σχολιάσουν τη στάση των αρχαίων απέναντι στον θάνατο (κατασκευή μνημείων για να διατηρείται ζωντανή η μνήμη τους), την ενδυμασία κ.λπ.

Οι θεματικοί άξονες μπορεί να προσδιοριστούν με βάση τα επιμέρους θέματα που αναπτύσσονται στο σχολικό βιβλίο, ως εξής:

1. Ο αγώνας για την επιβίωση

- Οι κάτοικοι των πόλεων-κρατών και ο καταμερισμός της εργασίας (επεξηγούνται οι όροι *ελεύθεροι πολίτες*, *μέτοικοι*, και αξιοποιείται το παράθεμα 1).
- Η γεωργική παραγωγή και οι συμπληρωματικές πηγές κάλυψης των αναγκών των κατοίκων (συζητούνται οι λόγοι για τους οποίους η γεωργική παραγωγή δεν ήταν σταθερή και ο ρόλος του κυνηγιού και του ψαρέματος).
- Ο χώρος της εμπορικής και βιοτεχνικής δραστηριότητας (συζητείται η διπλή σημασία του όρου αγορά, ενώ μπορεί να χρησιμοποιηθεί και το παράθεμα 2).
- Ένας άλλος καταμερισμός της εργασίας (σχολιάζεται η εργασία των γυναικών σε αντιπαραβολή με αυτή των ανδρών και μπορεί να γίνει σύγκριση με την εργασία των γυναικών σήμερα).

2. Η γέννηση, ο γάμος, ο θάνατος

- Η γέννηση. Μπορεί να συζητηθούν τα ζητήματα που αφορούν τη γέννηση παιδιών ελεύθερων ανθρώπων και δούλων, καθώς και τη γέννηση αγοριών και κοριτσιών. Μπορεί, επίσης, να συζητηθούν οι διαφορές Αθήνας και Σπάρτης στο ζήτημα της εγκατάλειψης των βρεφών.
- Ο γάμος: Μπορεί να συζητηθούν σχετικά έθιμα της νεοελληνικής κοινωνίας με ερωτήσεις για τον ρόλο των γονέων, τον αρραβώνα, την τελετή κ.λπ. Το παράθεμα 4 δίνει στοιχεία για σχολιασμό της ζωής της παντρεμένης γυναίκας.
- Ο θάνατος. Η φροντίδα των ηλικιωμένων και τα ταφικά έθιμα μπορεί να εξεταστούν με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή με αναφορές και συγκρίσεις προς τη σύγχρονη εποχή.

3. Η εκπαίδευση

- Η εκπαίδευση των κοριτσιών και των αγοριών. Με τη βοήθεια της εικόνας 1 και του παραθέματος 5 σχολιάζεται η διαφοροποίηση στην παρεχόμενη εκπαίδευση σε αγόρια και κορίτσια.
- Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης. Μπορεί να επιχειρηθεί ανάλυση του όρου με αναφορές στα μαθήματα, μέσα από τα οποία επιδιώκεται η πνευματική, η αισθητική και η ηθική καλλιέργεια, καθώς και η αθλητική αγωγή.

4. Οι θρησκευτικές εκδηλώσεις

- Το δωδεκάθεο και οι θεοί-προστάτες. Μπορεί να γίνει συζήτηση για τη δομή της αρχαίας θρησκείας, και να συσχετισθούν οι θεοί-προστάτες με τους σημερινούς πολιούχους αγίους.
- Οι θρησκευτικές εκδηλώσεις. Γίνεται αναφορά στις θυσίες και προσφορές με τη βοήθεια της εικόνας 3, και μπορεί να τεθεί προς συζήτηση το αγωνιστικό ιδεώδες και οι ολυμπιακοί αγώνες κατά την αρχαιότητα και τη σύγχρονη εποχή.

5. Η ψυχαγωγία

- Τα φαγητά και τα συμπόσια. Χρησιμοποιούμε το παράθεμα 6 και την εικόνα 2 για να γίνει κατανοητή η συνήθεια των συμποσίων.

- Τα παιχνίδια μεγάλων και μικρών. Η προσέγγιση των παιχνιδιών μπορεί να γίνει σε αντιπαραβολή με τα σύγχρονα παιχνίδια.

6. Η μόδα

- Μόδα και κοινωνική θέση. Μπορεί να σχολιαστεί η διαφοροποίηση στην ενδυμασία, την εμφάνιση κ.λπ., κατά τη σύγχρονη εποχή, ώστε να ερμηνευθεί το φαινόμενο και κατά την αρχαία εποχή.
- Μόδα ανδρών και γυναικών. Με τη βοήθεια της εικόνας 3 μπορεί να γίνουν αναφορές στην ενδυμασία των γυναικών και την ηθική διάσταση της εξωτερικής εμφάνισης.

Οι δραστηριότητες

Οι δραστηριότητες που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο μπορεί να χρησιμοποιηθούν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Οι δραστηριότητες 1, 2, και 3 μπορούν να αξιοποιηθούν μέσα στην τάξη, ενταγμένες ή μη στο μάθημα. Οι δραστηριότητες 4 και 5 μπορεί να τεθούν ως εργασίες στο σπίτι. Σε κάθε περίπτωση, οι δραστηριότητες δίνουν εναύσματα/αφετηρία για συζήτηση, ανάλυση, ερμηνεία και παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου.

Διδακτικές σημειώσεις:

α. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων είναι η διδασκαλία της ιστορικής ύλης χωρίς χάσματα και ασυνέχειες. Γι' αυτό χρήσιμο θα ήταν στο πλαίσιο της συστηματικής διδασκαλίας της διδακτέας-εξεταστέας ύλης να δίδονται με κάθε δυνατή συντομία και τα κύρια σημεία των ενοτήτων που δεν περιέχονται σε αυτήν.

β. Οι ιστορικές πηγές που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο δεν αποτελούν προέκταση της αφήγησης και, επομένως, δεν πρέπει να διδάσκονται ως επιπλέον γνωστικά στοιχεία, αλλά αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία για την άσκηση της κριτικής σκέψης των μαθητών.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Για την αξιολόγηση του μαθήματος βλ. Π.Δ. 79/2014, άρθρο 1, παρ. 8 (ΦΕΚ 123/28-5-2014).

Διδακτικές σημειώσεις:

α. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων είναι η διδασκαλία της ιστορικής ύλης χωρίς χάσματα και ασυνέχειες. Γι' αυτό χρήσιμο θα ήταν στο πλαίσιο της συστηματικής διδασκαλίας της διδακτέας-εξεταστέας ύλης να δίδονται με κάθε δυνατή συντομία και τα κύρια σημεία των ενοτήτων που δεν περιέχονται σε αυτήν.

β. Οι ιστορικές πηγές που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο δεν αποτελούν προέκταση της αφήγησης και, επομένως, δεν πρέπει να διδάσκονται ως επιπλέον γνωστικά στοιχεία, αλλά αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία για την άσκηση της κριτικής σκέψης των μαθητών.

ΑΛΓΕΒΡΑ

Α΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Η προτεινόμενη διαχείριση της ύλης των Μαθηματικών της Α΄ Επαγγελματικού Λυκείου έχει σκοπό να υποστηρίξει τον εκπαιδευτικό στην προσπάθεια υλοποίησης των στόχων του ΑΠΣ, αναδεικνύοντας μέσα από συγκεκριμένες αναφορές και παραδείγματα, το πνεύμα της διδασκαλίας που το διέπει. Στόχος είναι ο εκπαιδευτικός να βοηθηθεί να σχεδιάσει ο ίδιος κατάλληλες για την τάξη του διδακτικές παρεμβάσεις συμβατές με το ΑΠΣ. Ο προτεινόμενος διδακτικός χρόνος για το κάθε κεφάλαιο είναι ενδεικτικός για να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό στο διδακτικό του σχεδιασμό, ώστε να ολοκληρωθεί η ύλη μέσα στη σχολική χρονιά. Η διδακτική διαχείριση που προτείνεται δίνει τη δυνατότητα ορισμένα τμήματα της διδακτέας ύλης να μπορούν να ολοκληρωθούν και οι αντίστοιχοι διδακτικοί στόχοι να επιτευχθούν, σε χρόνο μικρότερο από τον χρόνο που θα απαιτείτο με μια παραδοσιακή διδακτική προσέγγιση. Για

παράδειγμα, η παράγραφος που αφορά στη μελέτη της συνάρτησης $f(x)= \alpha x^2+\beta x+\gamma$ μπορεί, με μια καλά σχεδιασμένη δραστηριότητα και κατάλληλη διδακτική διαχείριση, να ολοκληρωθεί πλήρως μέσα στον προβλεπόμενο χρόνο με τρόπο συμβατό με το ΑΠΣ. Σε κάθε περίπτωση, ο εκπαιδευτικός, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της τάξης του και τον διατιθέμενο χρόνο, θα πρέπει να οργανώσει με τέτοιο τρόπο τη διδασκαλία ώστε να αναδείξει στον καλύτερο δυνατό βαθμό τα στοιχεία που αναφέρονται στο ΑΠΣ. Το σημαντικό σε κάθε περίπτωση είναι να επιδιωχθεί η εννοιολογική κατανόηση μέσα από την ανάπτυξη ουσιαστικής μαθηματικής δραστηριότητας των ίδιων των μαθητών στην τάξη και όχι απλά η εξάσκηση σε τεχνικές.

Άλγεβρα και Στοιχεία Πιθανοτήτων

Ι. Εισαγωγή

Το μάθημα «Άλγεβρα και Στοιχεία Πιθανοτήτων» περιέχει σημαντικές μαθηματικές έννοιες, όπως της πιθανότητας, της απόλυτης τιμής, των προόδων, της συνάρτησης κ.α., οι οποίες είναι απαραίτητες για την μετέπειτα μαθηματική εξέλιξη των μαθητών. Οι μαθητές έχουν έρθει σε μια πρώτη επαφή με αυτές τις έννοιες σε προηγούμενες τάξεις. Στην Α΄ Επαγγελματικού Λυκείου θα τις αντιμετωπίσουν σε ένα υψηλότερο επίπεδο αφαίρεσης, το οποίο δημιουργεί ιδιαίτερες δυσκολίες στους μαθητές. Για την αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών προτείνεται να αφιερωθεί ικανός χρόνος στην εμπέδωση των νέων εννοιών, μέσω της ανάπτυξης και σύνδεσης πολλαπλών αναπαραστάσεών τους και στη χρήση τους στην επίλυση προβλημάτων. Επίσης, να αφιερωθεί χρόνος ώστε οι μαθητές να εμπλακούν στην αναγνώριση ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ ιδιοτήτων και διαδικασιών καθώς και σε διαδικασίες γενίκευσης. Οι πολλαπλές αναπαραστάσεις και η σύνδεση τους μπορούν υποστηριχθούν από ψηφιακά περιβάλλοντα, με τη βοήθεια των οποίων οι μαθητές μπορούν να εμπλακούν σε ουσιαστικές μαθηματικές δραστηριότητες. Μέσα από τη διερεύνηση ομοιοτήτων και διαφορών - για παράδειγμα η συσχέτιση των διαδικασιών επίλυσης ή της μορφής των λύσεων εξισώσεων και ανισώσεων, η συσχέτιση ορισμένων ιδιοτήτων των ριζών και των αποδείξεών τους με αντίστοιχες των απολύτων τιμών - οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τις σχετικές έννοιες και διαδικασίες.

<u>Εισαγωγικό Κεφάλαιο</u> (Να διατεθούν 3 δ.ω.)

Ε.2 Οι μαθητές αντιμετωπίζουν για πρώτη φορά την έννοια του συνόλου , των σχέσεων και των πράξεων μεταξύ συνόλων. Να δοθεί έμφαση στη μετάβαση από τη μία μορφή αναπαράστασης στην άλλη. Όσον αφορά στην **§Ε.1,** αυτή δεν θα διδαχθεί ως αυτόνομο κεφάλαιο αλλά να συζητηθεί το νόημα και η χρήση των στοιχείων της Λογικής στις ιδιότητες και προτάσεις που διατρέχουν τη διδακτέα ύλη (για παράδειγμα στην ιδιότητα $\alpha\cdot\beta\neq 0 \Leftrightarrow \alpha\neq 0$ και $\beta\neq 0$ της §2 .1 μπορεί να διερευνηθεί το νόημα της ισοδυναμίας και του συνδέσμου «και»).

<u>Κεφάλαιο 1ο :Πιθανότητες</u> (Να διατεθούν 10 δ.ω.)

Η Θεωρία των Πιθανοτήτων προσφέρει ένα μέτρο βεβαιότητας, με την οποία αναμένεται να πραγματοποιηθεί ή να μην πραγματοποιηθεί ένα ενδεχόμενο.

§1.1 Εξηγούνται οι έννοιες του πειράματος τύχης, του δειγματικού χώρου και του ενδεχομένου. Οι μαθητές πρέπει να εξοικειωθούν με τις πράξεις μεταξύ των συνόλων, τις οποίες και να ερμηνεύουν ως αντίστοιχες πράξεις με ενδεχόμενα.

Επίσης θα πρέπει να κατανοήσουν την αντιστοιχία ανάμεσα στις διάφορες σχέσεις των ενδεχομένων που είναι διατυπωμένες στην ομιλούμενη γλώσσα και στη διατύπωση των ίδιων σχέσεων στη γλώσσα των συνόλων. Για το ξεπέρασμα των δυσκολιών οι διδάσκοντες προτείνεται να κάνουν εποπτική παρουσίαση χρησιμοποιώντας τα δεντροδιαγράμματα, τους πίνακες διπλής εισόδου, τα διαγράμματα Venn κτλ., ώστε να οδηγούν τους μαθητές στο να οργανώνουν τη σκέψη τους με συστηματικό και παραστατικό τρόπο.

§1.2 Εισάγεται η έννοια της πιθανότητας-η οποία είναι και η βασικότερη του κεφαλαίου- και διαμορφώνεται με βάση την έννοια της σχετικής συχνότητας. Η παράγραφος αυτή ολοκληρώνεται με τους κανόνες λογισμού των πιθανοτήτων, οι οποίοι αποδεικνύονται για δειγματικούς χώρους με ισοπίθανα απλά ενδεχόμενα. Είναι σκόπιμο να δοθεί έμφαση στην εποπτική ερμηνεία των κανόνων αυτών. Να μην διδαχθεί η εφαρμογή 3 στη σελίδα 36, καθώς και ασκήσεις με ανισότητες
(όπως οι ασκήσεις 4, 5, 6 της Β Ομάδας της παραγράφου 1.2)

Κεφάλαιο 2^{ο} :Οι Πραγματικοί αριθμοί (Να διατεθούν16 δ.ω.)

§2.1, §2.2 Οι μαθητές επαναλαμβάνουν και εμβαθύνουν τις πράξεις και ιδιότητές τους καθώς και τη διάταξη των πραγματικών αριθμών. Να μη διδαχθεί η απόδειξη της ιδιότητας 4 της παραγράφου §2.2.

§2.3 Να δοθεί έμφαση στη γεωμετρική ερμηνεία της απόλυτης τιμής ενός αριθμού καθώς και της απόλυτης τιμής της διαφοράς δυο αριθμών. Προτείνεται η διαπραγμάτευση απλών ασκήσεων.

§2.4 Οι μαθητές από το Γυμνάσιο γνωρίζουν την τετραγωνική ρίζα πραγματικού αριθμού και τις ιδιότητες τους. Σ΄ αυτή τη παράγραφο γίνεται επέκταση στη ν-οστή ρίζα. Να επισημανθεί η διατήρηση των ιδιοτήτων των δυνάμεων με ακέραιο εκθέτη και στην περίπτωση του ρητού εκθέτη. Να μη διδαχθεί η απόδειξη των ιδιοτήτων 3,4 της παραγράφου §2.4.

Προτείνεται η διαπραγμάτευση απλών ασκήσεων.

Κεφάλαιο 3^{ο} : Εξισώσεις (Να διατεθούν 12 δ.ω.)

§3.1 Οι μαθητές έχουν διαπραγματευτεί την επίλυση των εξισώσεων της μορφής αx+β=0.΄Ετσι, δυσκολεύονται να διαχωρίσουν την παράμετρο από τη μεταβλητή καθώς και το ρόλο του καθενός. Να δοθεί προτεραιότητα του ρόλου αυτού. Να ζητηθεί για επίλυση απλή μορφή παραμετρικών εξισώσεων.

§3.2 Να ζητηθούν απλές εξισώσεις της μορφής $x^{ν}$ =α.

§3.3 Οι μαθητές γνωρίζουν από την προηγούμενη τάξη επίλυση 2^{ου} βαθμού εξισώσεων. Να επισημανθεί η σχέση του πρόσημου της διακρίνουσας και του πλήθους των ριζών της δευτεροβάθμιας εξίσωσης.

Επιπλέον οι μαθητές να μπορούν να χρησιμοποιούν αλλά και να αποδεικνύουν τους τύπους του Vieta. Τέλος να μπορούν να επιλύουν απλές εξισώσεις που ανάγονται σε εξισώσεις 2^{ου} βαθμού.

Κεφάλαιο 4^{ο} : Ανισώσεις (Να διατεθούν 9 δ.ω.)

§4.1 Οι μαθητές έχουν διαπραγματευτεί ανισώσεις 1^{ου} βαθμού. Συστήνεται η απεικόνιση της λύσης να δίνεται εκτός από τη χρήση αριθμογραμμής και σε μορφή διαστήματος. Προτείνεται να γίνουν κάποιες από τις ασκήσεις 1 έως 8 της Α΄ ομάδας.

§4.2 Οι μαθητές διαπραγματεύονται πρώτη φορά ανισώσεις 2^{ου} βαθμού. Να δοθεί έμφαση στη γεωμετρική ερμηνεία του πρόσημου. Επίσης παρατηρείται συχνά, οι μαθητές να συγχέουν το πρόσημο της διακρίνουσας με το πρόσημο του τριωνύμου.

Προτείνεται να μη λυθούν οι ασκήσεις της Β΄Ομάδας.

Κεφάλαιο 5^{ο} : Πρόοδοι (Να διατεθούν 8 δ.ω.)

§5.1 - §5.3 Οι μαθητές να μπορούν να διακρίνουν, με βάση τον ορισμό, αν μια ακολουθία είναι αριθμητική ή γεωμετρική πρόοδος. Να βρίσκουν το ν-οστό όρο όταν δίνονται επαρκή στοιχεία. Να καταλάβουν τις έννοιες αριθμητικός μέσος –γεωμετρικός μέσος και να επιλύουν σχετικές ασκήσεις.

Να μη διδαχθούν οι αποδείξεις για το $S_ν$ και της Αριθμητικής και της Γεωμετρικής προόδου.

Προτείνεται να μη λυθούν ασκήσεις από τη Β΄ Ομάδα.

Κεφάλαιο 6^{ο} :Βασικές Έννοιες των Συναρτήσεων (Να διατεθούν 6 δ.ω.)

§6.1 Να διαπραγματευτούν οι μαθητές με την έννοια της συνάρτησης και να εμπλακούν στη διαδικασία εύρεσης πεδίου ορισμού απλών συναρτήσεων. .

§6.3 Θα ήταν σκόπιμο να γίνουν πολλά παραδείγματα κατασκευής γραφικής παράστασης με διάφορες τιμές του α και β, αν είναι δυνατόν και σε συνδυασμό με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Κεφάλαιο 7^{ο} :Μελέτη Βασικών Συναρτήσεων (Να διατεθούν 10 δ.ω.)

§7.1 Οι μαθητές έχουν μελετήσει τη συνάρτηση $ψ=αx^2$ στο γυμνάσιο. Να δώσετε έμφαση στη μονοτονία και τα ακρότατα αυτής. Προτείνεται να γίνουν μόνο η 2 και 3 άσκηση από την Α΄ Ομάδα.

§7.3 Οι μαθητές έχουν μελετήσει τη συνάρτηση $ψ =αx^2+βx+γ$ στο γυμνάσιο. Να δώσετε έμφαση στη μονοτονία και τα ακρότατα αυτής. Προτείνεται να γίνουν μόνο η 2 και 3 άσκηση από την Α΄ Ομάδα.

Θα ήταν σκόπιμο να γίνουν πολλά παραδείγματα κατασκευής γραφικής παράστασης με διάφορες τιμές του α και β, αν είναι δυνατόν και σε συνδυασμό με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Α΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Η Διδακτέα-εξεταστέα ύλη είναι αυτή των Μαθηματικών της Α΄ Τάξης Ημερήσιου ΕΠΑ.Λ από το ίδιο διδακτικό εγχειρίδιο. Το ίδιο ισχύει και για την διαχείριση της Διδακτέας –εξεταστέας ύλης.

ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

Α΄ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Ι. Εισαγωγή

Η διδασκαλία της Γεωμετρίας στην Α΄ Επαγγελματικού Λυκείου εστιάζει στο πέρασμα από τον εμπειρικό στο θεωρητικό τρόπο σκέψης, με ιδιαίτερη έμφαση στη μαθηματική απόδειξη. Οι μαθητές έχουν έρθει σε επαφή με στοιχεία θεωρητικής γεωμετρικής σκέψης και στο Γυμνάσιο, όπου έχουν αντιμετωπίσει ασκήσεις που απαιτούν θεωρητική απόδειξη. Στην Α΄ Επαγγελματικού Λυκείου, πρέπει αυτή η εμπειρία των μαθητών να αξιοποιηθεί με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη της θεωρητικής τους σκέψης. Η διατύπωση ορισμών γεωμετρικών εννοιών είναι κάτι δύσκολο για τους μαθητές, ακόμα και αυτής της τάξης, καθώς απαιτεί τη συνειδητοποίηση των κρίσιμων και ελάχιστων ιδιοτήτων που απαιτούνται για τον καθορισμό μιας έννοιας. Επίσης οι μαθητές χρειάζεται να διερευνούν ιδιότητες και σχέσεις των γεωμετρικών εννοιών και να δημιουργούν εικασίες τις οποίες να προσπαθούν να τεκμηριώσουν. Η αντιμετώπιση της μαθηματικής απόδειξης απλά ως περιγραφή μιας σειράς λογικών βημάτων που παρουσιάζονται από τον εκπαιδευτικό, δεν είναι κατάλληλη ώστε να μυηθούν οι μαθητές στη σημασία και την

κατασκευή μιας απόδειξης. Αντίθετα, είναι σημαντικό να εμπλακούν οι μαθητές σε αποδεικτικές διαδικασίες, να προσπαθούν να εντοπίζουν τη βασική αποδεικτική ιδέα, μέσω πειραματισμού και διερεύνησης, και να χρησιμοποιούν μετασχηματισμούς και αναπαραστάσεις, που υποστηρίζουν την ανάπτυξη γεωμετρικών συλλογισμών. Η κατασκευή από τους μαθητές αντιπαραδειγμάτων και η συζήτηση για το ρόλο τους είναι μια σημαντική διαδικασία, ώστε να αρχίσουν να αποκτούν μια πρώτη αίσθηση της σημασίας του αντιπαραδείγματος στα Μαθηματικά. Η απαγωγή σε άτοπο είναι επίσης μια μέθοδος που συχνά συναντούν οι μαθητές στην απόδειξη αρκετών θεωρημάτων. Ο ρόλος του «άτοπου» στην τεκμηρίωση του αρχικού ισχυρισμού αλλά και το κατά πόσο η άρνηση του συμπεράσματος οδηγεί τελικά στην τεκμηρίωσή του, δημιουργούν ιδιαίτερη δυσκολία στους μαθητές. Σε όλα τα παραπάνω ουσιαστικό ρόλο μπορεί να παίξει η αξιοποίηση λογισμικών Δυναμικής Γεωμετρίας.

ΙΙ. Διαχείριση διδακτέας ύλης

Κεφ.1ο : Εισαγωγή στην Ευκλείδεια Γεωμετρία. (Να διατεθεί 1 δ.ω.)

Οι μαθητές εισάγονται στην έννοια του αξιωματικού συστήματος και στη διαφορά της Θεωρητικής από την Πρακτική Γεωμετρία. Προτείνεται να διδαχθεί περιληπτικά.

Κεφ.3ο : Τρίγωνα. (Να διατεθούν 7 δ.ω.)

Οι μαθητές έχουν διαπραγματευτεί το μεγαλύτερο μέρος του περιεχομένου των παραγράφων αυτών στο Γυμνάσιο. Να δοθεί έμφαση λοιπόν στο σχεδιασμό σχημάτων με βάση τις λεκτικές διατυπώσεις των γεωμετρικών προτάσεων και αντίστροφα, στη διατύπωση των γεωμετρικών συλλογισμών των μαθητών και στην ισότητα τριγώνων ως στρατηγική απόδειξης ισότητας ευθύγραμμων τμημάτων ή γωνιών.

Να μη ζητηθούν ασκήσεις από τα σύνθετα θέματα.

Κεφ. 4ο : Παράλληλες ευθείες. (Να διατεθούν 4 δ.ω.)

Οι μαθητές έχουν διαπραγματευθεί την έννοια της παραλληλίας ευθειών σε προηγούμενες τάξεις.

Να μη ζητηθούν ασκήσεις από τα σύνθετα. θέματα.

Α΄ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Η Διδακτέα-εξεταστέα ύλη είναι αυτή της Γεωμετρίας της Α΄ Τάξης Ημερήσιου ΕΠΑ.Λ από το ίδιο διδακτικό εγχειρίδιο. Το ίδιο ισχύει και για την διαχείριση της Διδακτέας –εξεταστέας ύλης.

Β΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ως διδακτικό εγχειρίδιο θα χρησιμοποιηθεί το Ανθολόγιο Κειμένων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β΄ Λυκείου.

Το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας διδάσκεται μία (1) ώρα την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους με ελεύθερη επιλογή κειμένων από τον διδάσκοντα. Η επιλογή της διδακτέας ύλης θα είναι ίδια για όλα τα τμήματα της τάξης του ίδιου σχολείου, προκειμένου να τηρηθεί η ενότητα της διδασκαλίας και της αξιολόγησης. Κατά τη διάρκεια του έτους θα διδαχθούν **8-10 κείμενα ποιητικά και πεζά** αντιπροσωπευτικά όλων των ενοτήτων που περιέχονται στο οικείο σχολικό εγχειρίδιο (Νέα Αθηναϊκή Σχολή-Η Πεζογραφία, Νεότερη Λογοτεχνία-Πρώτη Δεκαετία του Μεσοπολέμου (1922-1930), Νεότερη Ποίηση, Πεζογραφία-Η Πεζογραφία του Μεσοπολέμου, Δοκίμιο, Ξένη Λογοτεχνία). Θα διδαχθούν, επίσης, τα γραμματολογικά στοιχεία που συνοδεύουν τα κείμενα που πρόκειται να διδαχθούν αλλά και τα γραμματολογικά στοιχεία που δίνονται στην εισαγωγή κάθε ενότητας. Κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους, εφόσον είναι εφικτό, οι μαθητές θα μπορούσαν να μελετήσουν δύο (2) το πολύ λογοτεχνικά βιβλία, της επιλογής τους, στο πλαίσιο της καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας, και να παρουσιάσουν στην τάξη, με συντονισμό του διδάσκοντος, σχετικές εργασίες ατομικές ή ομαδικές αξιοποιώντας μεταξύ άλλων και μέσα που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες. Επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης των μαθητών, ωστόσο τα λογοτεχνικά βιβλία δεν συμπεριλαμβάνονται στην ύλη των εξετάσεων.

Β΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Ως διδακτικό εγχειρίδιο θα χρησιμοποιηθεί το Ανθολόγιο Κειμένων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Β΄ Λυκείου.

Το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας διδάσκεται μία (1) ώρα την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους με ελεύθερη επιλογή κειμένων από τον διδάσκοντα. Η επιλογή της διδακτέας ύλης θα είναι ίδια για όλα τα τμήματα της τάξης του ίδιου σχολείου, προκειμένου να τηρηθεί η ενότητα της διδασκαλίας και της αξιολόγησης. Κατά τη διάρκεια του έτους θα διδαχθούν **7-8 κείμενα ποιητικά και πεζά** αντιπροσωπευτικά όλων των ενοτήτων που περιέχονται στο οικείο σχολικό εγχειρίδιο (Νέα Αθηναϊκή Σχολή-Η Πεζογραφία, Νεότερη Λογοτεχνία-Πρώτη Δεκαετία του Μεσοπολέμου (1922-1930), Νεότερη Ποίηση, Πεζογραφία-Η Πεζογραφία του Μεσοπολέμου, Δοκίμιο, Ξένη Λογοτεχνία). Θα διδαχθούν, επίσης, τα γραμματολογικά στοιχεία που συνοδεύουν τα κείμενα που πρόκειται να διδαχθούν αλλά και τα γραμματολογικά στοιχεία που δίνονται στην εισαγωγή κάθε ενότητας. Κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους, εφόσον είναι εφικτό, οι μαθητές θα μπορούσαν να μελετήσουν δύο (2) το πολύ λογοτεχνικά βιβλία, της επιλογής τους, στο πλαίσιο της καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας, και να παρουσιάσουν στην τάξη, με συντονισμό του διδάσκοντος, σχετικές εργασίες ατομικές ή ομαδικές αξιοποιώντας μεταξύ άλλων και μέσα που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες. Επισημαίνεται ότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης των μαθητών, ωστόσο τα λογοτεχνικά βιβλία δεν συμπεριλαμβάνονται στην ύλη των εξετάσεων.

ΑΛΓΕΒΡΑ

Β΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Διαχείριση διδακτέας ύλης

Πριν την έναρξη της διδασκαλίας της ύλης της Β Τάξης ΓΕΛ , προτείνεται να διατεθούν 4 διδακτικές ώρες για την διδασκαλία των παραγράφων 7.1 Μελέτη της Συνάρτησης *:* $f(x)= \alpha x^2$ και 7.3 (Μελέτη της Συνάρτησης *:* $f(x)= \alpha x^2+\beta x+\gamma$) του κκεφαλαίου 7 , από το βιβλίο «Άλγεβρα και Στοιχεία Πιθανοτήτων Α΄ Γενικού Λυκείου»

Στη συνέχεια θα ακολουθήσει η διδασκαλία της ύλης της Β Λυκείου

Κεφάλαιο 1ο (Προτείνεται να διατεθούν 5 διδακτικές ώρες)

§1.1 Γίνεται επανάληψη των γνωστών από το Γυμνάσιο μεθόδων επίλυσης γραμμικών συστημάτων 2x2. Εισάγεται η έννοια της ορίζουσας, η επίλυση συστημάτων με χρήση οριζουσών και η διερεύνηση παραμετρικών συστημάτων με μια παράμετρο. Γίνεται επίλυση απλών συστημάτων 3x3.

§1.2 Προτείνεται η επίλυση απλών μη γραμμικών συστημάτων με 2 αγνώστους. Να μη διδαχθούν οι ασκήσεις 4,5 της Β΄ Ομάδας.

Κεφάλαιο 2ο (Προτείνεται να διατεθούν 3 διδακτικές ώρες)

Στην Α΄ Λυκείου οι μαθητές μελέτησαν την $f(x)=\alpha x2+\beta x+\gamma$, μέσω μετατοπίσεων της $g(x)=\alpha x2$ και εξέτασαν τη μονοτονία και τα ακρότατα αυτής. Στο κεφάλαιο αυτό διατυπώνονται οι γενικοί ορισμοί των παραπάνω εννοιών και εξετάζονται αυτές και για άλλες συναρτήσεις μέσω των γραφικών παραστάσεών τους.

Κεφάλαιο 3ο (Προτείνεται να διατεθούν 16 διδακτικές ώρες)

§3.1 Να δοθεί έμφαση στην έννοια του ακτινίου, στη σύνδεσή του με τις μοίρες και την αναπαράστασή του στον τριγωνομετρικό κύκλο.

§3.2

Α) Προτείνεται να μη διδαχθούν οι ταυτότητες 4.
Β) Να γίνει επιλογή από τις ασκήσεις 1-6 και από τις 10-13 της Α΄ Ομάδας.

§3.3

Προτείνεται να μη δοθούν προς λύση οι ασκήσεις της Β΄ Ομάδας.

§3.4

Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις:
1, 3, 4, 5, 6 και 7(i, ii) της Α΄ Ομάδας Β) 1, 2 και 3 της Β΄ Ομάδας.

§3.5

Προτείνεται να μη γίνουν: Α) Η άσκηση 11(ii) της Α΄ Ομάδας.
Β) Όλες οι ασκήσεις της Β΄ Ομάδας.

Κεφάλαιο 4ο (Προτείνεται να διατεθούν 13 διδακτικές ώρες)

§4.1

Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις:

Α) 1 και 2 (i, ii, iii) της Α΄ Ομάδας
Β) 2 και 3 της Β΄ Ομάδας.

§4.2

Προτείνεται:
Α) Να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις 1 (i, iv), 2, 3 και 10 της Α΄ Ομάδας.
Β) Να μη γίνουν οι ασκήσεις της Β΄ Ομάδας.

§4.3

Στην ενότητα αυτή εισάγονται νέα εργαλεία για την παραγοντοποίηση πολυωνύμων μέσω της οποίας επιλύονται στη συνέχεια πολυωνυμικές εξισώσεις και ανισώσεις βαθμού μεγαλύτερου από 2

Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα: Οι ασκήσεις 1, 4, 5, 6 και 8 της Α΄ Ομάδας και προβλήματα της Β΄ Ομάδας, τα οποία οδηγούν στην επίλυση πολυωνυμικών εξισώσεων.

§4.4

Στην ενότητα αυτή επιλύονται εξισώσεις και ανισώσεις που ανάγονται σε πολυωνυμικές, όπως άρρητες και κλασματικές εξισώσεις και ανισώσεις.

Α) Να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η ύψωση των μελών μιας εξίσωσης στο τετράγωνο δεν οδηγεί πάντα σε ισοδύναμη εξίσωση. Αυτό μπορεί να γίνει και με τη βοήθεια των παρακάτω γραφικών παραστάσεων

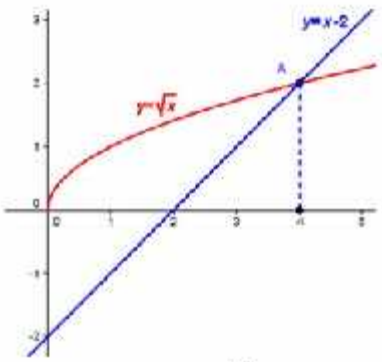

Γραφική λύση της $\sqrt{x} = x - 2$

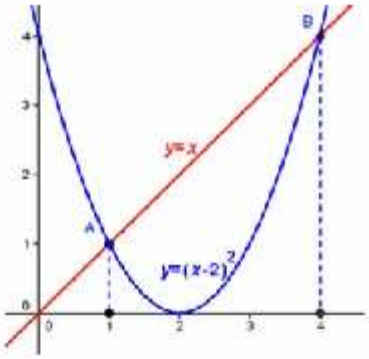

Γραφική λύση της $x = (x-2)^2$

Β) Προτείνεται να μη γίνουν οι ασκήσεις 3 και 4 της Β΄ Ομάδας.

Κεφάλαιο 5ο (Προτείνεται να διατεθούν 9 διδακτικές ώρες)

§5.1

Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα προβλήματα της Β΄ Ομάδας, με προτεραιότητα

στις 6, 7 και 8.

§5.2

Α)Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα:
Οι ασκήσεις της Α΄ Ομάδας με έμφαση στα προβλήματα.
Οι ασκήσεις 2, 3, 5 της Β΄ Ομάδας.

Β) Προτείνεται να μη γίνουν οι ασκήσεις 6, 7 και 8 της Β΄ Ομάδας.

§5.3

Α) Προτείνεται να διδαχθούν μόνο οι συναρτήσεις f(x)=logx και f(x)=lnx.

Β) Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις: 2, 5, 6, 7 και 8 της Α΄ Ομάδας και 1(i, iii), 3, 5, 7 και 8 της Β΄ Ομάδας.

Ασκήσεις Γ΄ Ομάδας: Να μη διδάσκονται ασκήσεις Γ΄ Ομάδας.

ΑΛΓΕΒΡΑ

Β΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Διαχείριση διδακτέας ύλης

Πριν την έναρξη της διδασκαλίας της ύλης της Β Τάξης ΓΕΛ , προτείνεται να διατεθούν 6 διδακτικές ώρες για την διδασκαλία των παραγράφων 7.1 Μελέτη της Συνάρτησης *:* $f(x)= \alpha x^2$ και 7.3 (Μελέτη της Συνάρτησης *:* $f(x)= \alpha x^2+\beta x+\gamma$) του κκεφαλαίου 7 , από το βιβλίο «Άλγεβρα και Στοιχεία Πιθανοτήτων Α΄ Γενικού Λυκείου»

Στη συνέχεια θα ακολουθήσει η διδασκαλία της ύλης της Β Λυκείου

Κεφάλαιο 1ο (Προτείνεται να διατεθούν 12 διδακτικές ώρες)

§1.1 Γίνεται επανάληψη των γνωστών από το Γυμνάσιο μεθόδων επίλυσης γραμμικών συστημάτων 2x2. Εισάγεται η έννοια της ορίζουσας, η επίλυση συστημάτων με χρήση οριζουσών και η διερεύνηση παραμετρικών συστημάτων με μια παράμετρο. Γίνεται επίλυση απλών συστημάτων 3x3.

§1.2 Προτείνεται η επίλυση απλών μη γραμμικών συστημάτων με 2 αγνώστους. Να μη διδαχθούν οι ασκήσεις 4,5 της Β΄ Ομάδας.

Κεφάλαιο 2ο (Προτείνεται να διατεθούν 12 διδακτικές ώρες)

Στην Α΄ Λυκείου οι μαθητές μελέτησαν την f(x)=αx2+βx+γ, μέσω μετατοπίσεων της g(x)=αx2 και εξέτασαν τη μονοτονία και τα ακρότατα αυτής. Στο κεφάλαιο αυτό διατυπώνονται οι γενικοί ορισμοί των παραπάνω εννοιών και εξετάζονται αυτές και για άλλες συναρτήσεις μέσω των γραφικών παραστάσεών τους.

Κεφάλαιο 3ο (Προτείνεται να διατεθούν 20 διδακτικές ώρες)

§3.1

Να δοθεί έμφαση στην έννοια του ακτινίου, στη σύνδεσή του με τις μοίρες και την αναπαράστασή του στον τριγωνομετρικό κύκλο.

§3.2

Α)Προτείνεται να μη διδαχθούν οι ταυτότητες 4.
Β) Να γίνει επιλογή από τις ασκήσεις 1-6 και από τις 10-13 της Α΄ Ομάδας.

§3.3

Προτείνεται να μη δοθούν προς λύση οι ασκήσεις της Β΄ Ομάδας.

§3.4

Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις:
1, 3, 4, 5, 6 και 7(i, ii) της Α΄ Ομάδας Β) 1, 2 και 3 της Β΄ Ομάδας.

§3.5

Προτείνεται να μη γίνουν: Α) Η άσκηση 11(ii) της Α΄ Ομάδας.
Β) Όλες οι ασκήσεις της Β΄ Ομάδας.

ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

Β΄ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Β΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Διαχείριση διδακτέας ύλης

Κεφάλαιο 7^{ο}

(Προτείνεται να διατεθούν 3 διδακτικές ώρες).

§7.1-7.6

Στις παραγράφους αυτές γίνεται πρώτη φορά λόγος για σύμμετρα και ασύμμετρα ευθύγραμμα τμήματα. Η έννοια της ασυμμετρίας μπορεί να βοηθήσει σημαντικά τους μαθητές να ξεκαθαρίσουν την έννοια του αρρήτου αριθμού. Η ανάπτυξη της ύλης στο σχολικό βιβλίο (θεωρία, παρατηρήσεις, σημειώσεις) είναι πλήρης και αν διδαχθεί προσεκτικά θα βοηθήσει τους μαθητές σε σημαντικές περιοχές της Γεωμετρίας που ακολουθεί (Θεώρημα Θαλή, όμοια τρίγωνα) και της Άλγεβρας (η έννοια του πραγματικού αριθμού). Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις ερωτήσεις κατανόησης.

§7.7

Προτείνεται να γίνει το πρόβλημα της σελίδας 154 και να δοθεί έμφαση στις ερωτήσεις κατανόησης. Να μη γίνουν τα σύνθετα θέματα, σελ. 157.

§7.8

Να μη γίνουν τα σύνθετα θέματα, σελ. 163.

Να μη γίνουν οι γενικές ασκήσεις του κεφαλαίου.

Κεφάλαιο 8^{ο}

(Προτείνεται να διατεθούν 3 διδακτικές ώρες).

§8.1-8.2

Α) Ισως χρειασθεί, κατά την κρίση του διδάσκοντος, να γίνει μία γρήγορη επανάληψη στις αναλογίες και το Θεώρημα του Θαλή που διδαχθήκαν στην Α΄ Λυκείου.

Β) Το Κεφάλαιο προσφέρεται για τη συζήτηση εφαρμογών που ήδη θίγονται στο σχολικό βιβλίο (μέτρηση ύψους απρόσιτων σημείων, χρήση εξάντα).

Γ) Να μη γίνουν:

- Τα σύνθετα θέματα 1, 2 και 3, σελ. 178.
- Οι γενικές ασκήσεις του Κεφαλαίου.

Κεφάλαιο 9^{ο}

(Προτείνεται να διατεθούν 8 διδακτικές ώρες).

§9.1-9.2 (Προτείνεται να διατεθούν 2 διδακτικές ώρες).

Α) Στις παραγράφους αυτές η άσκοπη ασκησιολογία αλγεβρικού χαρακτήρα δε συνεισφέρει στην κατανόηση της Γεωμετρίας.

Β) Προτείνεται να γίνει το σχόλιο της εφαρμογής ως σύνδεση με την επόμενη παράγραφο.

Γ) Να μη γίνουν τα σύνθετα θέματα 4, 6, σελ. 186.

§9.3 (Προτείνεται να διατεθούν 1 διδακτική ώρα).

Στην παράγραφο αυτή είναι σκόπιμο να διατεθεί χρόνος ώστε να σχολιαστεί το ιστορικό σημείωμα για την ανακάλυψη των ασύμμετρων μεγεθών και να γίνουν και οι 3 κατασκευές (υποτείνουσα και κάθετη πλευρά ορθογωνίου τριγώνου, μέση ανάλογος, άρρητα πολλαπλάσια ευθύγραμμου τμήματος που δίνουν και τον τρόπο κατασκευής ευθυγράμμων τμημάτων με μήκος τετραγωνική ρίζα φυσικού – αφορμή για μία σύντομη συζήτηση για τη δυνατότητα κατασκευής ή μη των αρρήτων). Επίσης μπορεί να γίνει αναφορά στην 7.3 στην οποία γίνεται λόγος για την κατασκευή αρρήτων μεγεθών.

§9.4-9.5 (Προτείνεται να διατεθούν 3 διδακτικές ώρες).

Α) Στην παράγραφο 9.4 προτείνεται να μην αναλωθεί επιπλέον διδακτικός χρόνος για άσκοπη ασκησιολογία αλγεβρικού τύπου.

Β) Να μη γίνουν τα σύνθετα θέματα της σελίδας 194.

§9.7 (Προτείνεται να διατεθούν 2 διδακτικές ώρες).

Α) Προτείνεται να δοθεί έμφαση στην 3η εφαρμογή και στο σχόλιό της (κατασκευή χρυσής τομής, ο λόγος φ).

Β) Από τις ασκήσεις μία επιλογή θα μπορούσε να είναι η εξής:

- Οι ερωτήσεις κατανόησης.
- Από τις ασκήσεις εμπέδωσης οι 1 και 4
- Από τις αποδεικτικές οι 1 και 3.

Γ) Τα σύνθετα θέματα θα μπορούσαν να εξαιρεθούν από την ύλη καθώς και οι γενικές ασκήσεις.

Δ) Η δραστηριότητα 2 σελ. 205 θα μπορούσε να συνεισφέρει στην κατανόηση της 1-1 αντιστοιχίας μεταξύ των σημείων της ευθείας και των πραγματικών αριθμών.

Ε) Να μη γίνουν:

- Τα σύνθετα θέματα 3, 4, σελ. 204
- Οι γενικές ασκήσεις του Κεφαλαίου.

ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΑΓΓΛΙΚΑ)
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Κύριος **σκοπός** της διδασκαλίας της Αγγλικής γλώσσας στα Επαγγελματικά Λύκεια είναι η ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών , έτσι ώστε, ανταποκρινόμενοι στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας, να μπορούν να χρησιμοποιούν τη γλώσσα με ευχέρεια στις διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις που παρουσιάζονται τόσο στο κοινωνικό όσο και στο μελλοντικό επαγγελματικό τους περιβάλλον.

Βασικός παράγοντας για την επίτευξη αυτού του σκοπού αποτελεί η διερεύνηση των αναγκών του μαθητή καθώς και η δημιουργία κινήτρων για την κατάκτηση της Αγγλικής γλώσσας σε επίπεδο λειτουργικό. Συνεπώς, δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην βιωματική και μαθητο-κεντρική διαδικασία της μάθησης με στόχο τόσο την απόκτηση γλωσσικής παιδείας, όσο και την ανάπτυξη της ικανότητας της «δια βίου μάθησης» μέσα από την καλλιέργεια της δεξιότητας του «μαθαίνω πώς να μαθαίνω». Η ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας του μαθητή προϋποθέτει την ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής λόγου, προφορικού και γραπτού, καθώς και στρατηγικών επικοινωνίας και μάθησης που θα επιτρέπουν στο μαθητή να χρησιμοποιεί την Αγγλική γλώσσα ως κοινωνική πράξη ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση.

Η **μεθοδολογική προσέγγιση** της διδασκαλίας πρέπει να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων καθώς και στη βιωματική μάθηση μέσω εμπειριών είτε σε καταστάσεις προσομοίωσης εργασιακών συνθηκών είτε σε πραγματικές συνθήκες, εργαστηριακού τύπου. Η βασική διδακτική μεθοδολογία πρέπει να στηρίζεται στην επικοινωνιακή προσέγγιση , σύμφωνα με την οποία ο μαθητής καλείται με βασικά στοιχεία της γλώσσας που μαθαίνει να μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις του για να επικοινωνήσει για προσωπικούς, κοινωνικούς και επαγγελματικούς λόγους. Γενικά, κατά τον προγραμματισμό της ύλης του ο εκπαιδευτικός πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ότι οι δραστηριότητες που προσφέρονται στο μαθητή θα πρέπει: α. να ανταποκρίνονται στο γνωστικό επίπεδο, στα ηλικιακά ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών, β. να ποικίλουν, ως προς το είδος (π.χ., συμπλήρωση κενού, σύγκριση πληροφοριών, σχηματοποίηση λόγου σε πίνακα, κτλ.), ως προς το ρόλο που καλείται να αναλάβει ο μαθητής (ατομική εργασία, εργασία ανά ζεύγη, ομαδική εργασία) και ως προς το σκοπό (εκμάθηση γλωσσικού φαινομένου ή αξιολόγηση γνώσεων ή συμμετοχή σε καθαρά επικοινωνιακή δραστηριότητα), γ. να δίνουν τη δυνατότητα για σύνθετη ατομική ή ομαδική εργασία π.χ., προετοιμασία για τη συναρμολόγηση ενός μηχανήματος βάσει γραπτών οδηγιών, διεύρυνση γνώσεων πάνω στα ναυτιλιακά, σύνδεση γνώσεων με την πραγματική ζωή (project work για την επικοινωνία με το λιμεναρχείο για την εκφόρτωση ενός πλοίου), δ. να παρέχουν στο μαθητή τη δυνατότητα αυτοαξιολόγησης, ώστε να μπορεί να επέμβει στη διαδικασία της μάθησης, να χειρίζεται τα λάθη του και να προσπαθεί να καλύπτει τα μαθησιακά κενά και ε. να κινητοποιούν το μαθητή ώστε να γίνεται δημιουργικός και να επιθυμεί να χρησιμοποιήσει την ξένη γλώσσα για τις καθημερινές του επικοινωνιακές ανάγκες.

Μέσα από βιωματικές και συνεργατικές δραστηριότητες πρέπει επιδιώκεται να κατακτήσει προοδευτικά ο μαθητής και τη γνώση του **λεξιλογίου** και **ορολογίας** σε μαθήματα ειδικότητας, όπως Αγγλικά για πλοιάρχους ή μηχανικούς ως ένα από τα βασικά στοιχεία της γλώσσας τα οποία χρειάζεται για να μπορέσει να επικοινωνήσει για προσωπικούς, κοινωνικούς και εργασιακούς λόγους. Η διδασκαλία του λεξιλογίου και της ορολογίας πρέπει κι αυτή να γίνεται με βιωματικό τρόπο και με βάση την προσωπική εμπειρία. Κατά το σχεδιασμό του μαθήματος ο εκπαιδευτικός της Αγγλικής γλώσσας μπορεί να επινοεί ποικίλους τρόπους διδασκαλίας του λεξιλογίου όχι όμως σαν κατάλογους λέξεων που πρέπει να απομνημονευθούν αλλά μέσα από προτάσεις και κείμενα.

Για το μάθημα της Αγγλικής γλώσσας γενικής παιδείας στα ΕΠΑ.Λ μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι **θεματικές ενότητες** που προσφέρονται στο βιβλίο των Γενικών Αγγλικών. Το σχολικό περιβάλλον, οι διακοπές, η διατροφή, η φύση, οι εξελίξεις στην τεχνολογία, η εφηβική ηλικία, ο αθλητισμός και ο επαγγελματικός προσανατολισμός είναι ενότητες που προσφέρονται για να υπηρετήσουν και τις ανάγκες της γενικής παιδείας, στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών στα Επαγγελματικά Λύκεια. Το λεξιλόγιο των θεματικών αυτών περιοχών πρέπει να εξυπηρετεί καθημερινές επικοινωνιακές ανάγκες και οι μορφοσυντακτικές δομές να είναι κατάλληλες για ποικίλες επικοινωνιακές περιστάσεις. Το επίπεδο γλωσσικής ευχέρειας των μαθητών καθώς και τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα τους πρέπει να αποτελούν το βασικό κριτήριο για τον τρόπο που θα αντιμετωπιστούν οι θεματικές αυτές του βιβλίου «Γενικά Αγγλικά, Β΄ τάξη 1^{ου} Κύκλου». Σε περίπτωση που η επικοινωνιακή επάρκεια των μαθητών δεν ανταποκρίνεται στο επίπεδο γλωσσομάθειας όπως αποτυπώνεται στο βιβλίο «Γενικά Αγγλικά, Β΄ τάξη 1^{ου} Κύκλου», ο εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει εκπαιδευτικό υλικό από το βιβλίο «Γενικά Αγγλικά, Α΄ τάξη 1^{ου} Κύκλου». Η διαγνωστική, μη βαθμολογούμενη, αξιολόγηση των μαθητών στην αρχή της σχολικής χρονιάς θα βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση. Επιπλέον κείμενα αυθεντικά, τραγούδια, άρθρα, ειδήσεις, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και ό,τι άλλο ενδιαφέρει τους μαθητές κάθε τάξης μπορεί να αποτελέσει χρήσιμο εκπαιδευτικό υλικό.

Συμπερασματικά, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει:

- να μελετήσει το ΑΠΣ για τα Γενικά Αγγλικά της Β΄ τάξης και το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς (ΚΕΠΑ) που προσδιορίζει την επικοινωνιακή και γλωσσική επάρκεια του ομιλητή για το συγκεκριμένο επίπεδο γλωσσομάθειας,
- να προσαρμόσει τον σχεδιασμό και τον προγραμματισμό της ύλης του αλλά και τις μεθόδους διδασκαλίας του στις ανάγκες, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τα ενδιαφέροντα των μαθητών του,
- να λάβει υπόψη του περιορισμούς που έχουν να κάνουν με την ανομοιογένεια του επιπέδου γλωσσομάθειας των μαθητών και του αριθμού των διατιθέμενων διδακτικών ωρών,
- να διαχειριστεί κατάλληλα τον διδακτικό χρόνο, κάνοντας επιλογές που θα βοηθήσουν τους μαθητές να εμπεδώσουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει στην Α΄ τάξη του ΕΠΑ.Λ. και να τις διευρύνουν,
- να προσαρμόσει το υλικό που περιέχεται στο σχολικό εγχειρίδιο κατά την κρίση του, εστιάζοντας στα σημαντικά, αποφεύγοντας τις λεπτομέρειες, παραλείποντας ή συνοψίζοντας τα λιγότερο σημαντικά,
- να δημιουργήσει εκπαιδευτικό υλικό (καθώς το διδακτικό εγχειρίδιο δεν αποτελεί το μοναδικό μαθησιακό εργαλείο) με στόχο να εμπλέξει του μαθητές σε δραστηριότητες αυθεντικής επικοινωνίας και να τους εκθέσει σε αυθεντικό λόγο (προφορικό και γραπτό) με θεματικές που βασίζονται στις κοινωνιογλωσσικές τους εμπειρίες.

Η **αξιολόγηση** πρέπει να ακολουθεί τις γενικές αρχές της αξιολόγησης που ισχύουν και στα Γενικά Λύκεια λαμβάνοντας υπόψη τις Εγκυκλίους του Υπουργείου Παιδείας που αφορούν στον τρόπο με τον οποίο γίνονται οι προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο και ειδικά για της μαθητές της Β΄ τάξης Ημερησίου ΕΠΑ.Λ., η αξιολόγηση ακολουθεί τα όσα ορίζονται στο ΠΔ 60/2006 (ΦΕΚ 65, τ. Α΄), στο ΑΠΣ για τις ξένες γλώσσες στα Επαγγελματικά Λύκεια και στις Οδηγίες της Κεντρικής Επιστημονικής Επιτροπής Τράπεζας Θεμάτων Εξετάσεων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Σημείωση: Για τα ημερήσια και εσπερινά ΕΠΑ.Λ ισχύει κατ' αναλογία ό,τι ισχύει για τα Ημερήσια και Εσπερινά ΓΕΛ.

Με δεδομένο το ότι μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν βιβλία Φ.Α. στο Λύκειο παρά μόνο Οδηγός Α.Π. (οδηγός εφαρμογής στη διδασκαλία) έκδοση του 1990 και πιθανόν να μην υπάρχει στα σχολεία, παρακάτω δίνονται συνοπτικά κάποιες οδηγίες που αφορούν στο μάθημα.

Παρακάτω δίνονται συνοπτικά κάποια αποσπάσματα από το προαναφερθέν Αναλυτικό πρόγραμμα του Λυκείου.

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

1. ΣΚΟΠΟΣ

Η Φυσική Αγωγή στο Λύκειο έχει σκοπό, με τις γυμναστικές, κινητικές δραστηριότητες να αναπτύξει ισόρροπα κι αρμονικά τις σωματικές, ψυχικές και πνευματικές δυνάμεις των μαθητών και να τους καταστήσει ικανούς να ενταχθούν αρμονικά στο κοινωνικό σύνολο.

Οι επιμέρους στόχοι της Φυσικής Αγωγής είναι:

Βιωματικός

α) Η συνειδητοποίηση της ανάγκης για φυσική άσκηση και άθληση σε ολόκληρη τη ζωή.

β) Η απόκτηση αθλητικών συνηθειών (χόμπι).

γ**)** Η καλλιέργεια της αγάπης για τη φύση και για τη ζωή της υπαίθρου.

Βιολογικός- Υγιεινός

α) Η διατήρηση και η βελτίωση των φυσικών-σωματικών ικανοτήτων, που μειώνονται εξαιτίας της πολύωρης καθιστικής ζωής των μαθητών.
β) Η διατήρηση και βελτίωση της υγείας και της ευεξίας των μαθητών, καθώς και η βασική σκληραγώγηση του οργανισμού τους.

Κινητικός-Εκφραστικός

α) Η βελτίωση της βασικής τεχνικής ορισμένων αθλημάτων και κινητικών δραστηριοτήτων και η εμπέδωσή τους με αγώνες ή με άλλες εκδηλώσεις.

β) Η διατήρηση της λαϊκής και ευρύτερης κινητικής παράδοσης (παραδοσιακοί και άλλοι χοροί).
γ) Η καλλιέργεια του αισθητικού κριτηρίου των μαθητών.

Κοινωνικός-Ηθικός

α) Η ανάπτυξη των ψυχικών δυνάμεων (θέληση, υπομονή, επιμονή, θάρρος, αυτοκυριαρχία, αυτοπεποίθηση, αγωνιστικότητα κτλ.).
β) Η ανάπτυξη ηθικών και κοινωνικών αρετών (τιμιότητα στον αγώνα, συνεργασία, αλληλεγγύη, ομαδικό πνεύμα, αξιοκρατία, δικαιοσύνη, αυτοπειθαρχία, υπευθυνότητα, σεβασμός των αντιπάλων, μετριοφροσύνη, σωστή αντιμετώπιση της νίκης και της ήττας κτλ.).
γ) Ο περιορισμός των αντικοινωνικών εκδηλώσεων (βία, ύβρεις κ.τ.λ.).
δ) Η ψυχαγωγία των μαθητών με τις αθλητικές και άλλες κινητικές δραστηριότητες.

Πνευματικός - Γνωστικός

α) Η πνευματική ανάπτυξη (βελτίωση του νευρικού ιστού, καλλιέργεια και ανάμιξη της κιναισθητικής ευφυΐας, της ικανότητας προσοχής, αντίληψης, εφευρετικότητας, δημιουργίας, οργάνωσης κ.τ.λ.).

β) Η απόκτηση γνώσεων σχετικών με τη φυσική αγωγή, όπως π.χ.: των κανονισμών, της ολυμπιακής ιδεολογίας και κίνησης, των λαογραφικών στοιχείων, καθώς και των βασικών αρχών της προπονητικής, υγιεινής κ.τ.λ.

2. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ - ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
Απ' όλους τους παραπάνω διδακτικούς στόχους, ιδιαίτερη βαρύτητα και έμφαση θα δίνεται:

α) **Στο βιωματικό,** για να αποκτήσουν οι μαθητές αθλητικές συνήθειες (χόμπι). **Ο στόχος αυτός υλοποιείται κυρίως με το δικαίωμα που δίνεται στους μαθητές να επιλέξουν την κινητική δραστηριότητα που τους αρέσει**

β) **Στο βιολογικό**, για να αναπληρώσουν οι μαθητές την έλλειψη ευκαιριών για κίνηση και σωματική άσκηση. **Ο στόχος αυτός υλοποιείται** άμεσα με τις **δρομικές, αλτικές, δυναμικές , διατατικές και άλλες γυμναστικές ασκήσεις, που γίνονται στην αρχή κάθε ωριαίας διδασκαλίας (8'-12'),** και έμμεσα με το υπόλοιπο κινητικό πρόγραμμα (αθλήματα).

Ειδικότερα:
1**. Οι μαθητές κάθε τάξης του Λυκείου επιλέγουν ένα άθλημα ή μια κινητική δραστηριότητα της αρεσκείας τους, στα οποία θα επιδίδονται στο ένα ή και στα δύο τετράμηνα.**
2**. Οι μαθητές που θα επιλέξουν το ίδιο άθλημα ή την ίδια κινητική δραστηριότητα θα ενταχθούν σε μία ομάδα. Οι ομάδες που θα δημιουργηθούν - η καθεμιά με διαφορετικό άθλημα - δεν πρέπει να είναι περισσότερες από τέσσερις (4), για να είναι όσο το δυνατό αποδοτικότερη η διδασκαλία και η εποπτεία από τους καθηγητές**.
3. Σε περίπτωση που μεγάλος αριθμός μαθητών επιλέξει το ίδιο άθλημα χωρίς να επαρκούν οι εγκαταστάσεις, **προτεραιότητα έχουν στο πρώτο τετράμηνο οι μαθητές εκείνοι που θα εκπροσωπήσουν το τμήμα, την τάξη και το σχολείο στο άθλημα αυτό κατά το εσωτερικό και διασχολικό πρωτάθλημα.**

Στο επόμενο τετράμηνο θα καταβάλλεται προσπάθεια, ώστε να ικανοποιείται η επιθυμία και των άλλων μαθητών.

4. **Η ωριαία διδασκαλία θα περιλαμβάνει:**
α) **Ασκήσεις φυσικής κατάστασης**
β) Τ**εχνική και τακτική ενός αθλήματος**
γ) **Εμπέδωση με αγώνες.**
3. ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ ΚΑΤΑ ΤΑΞΕΙΣ
Πρέπει να σημειωθεί ότι στο Λύκειο έχουμε, κατά κανόνα, εφαρμογή διδαγμένων ήδη θεμάτων από το Γυμνάσιο και όχι διδασκαλία νέων θεμάτων, με την τυπική έννοια της διδασκαλίας, γιατί προέχει ο βιωματικός στόχος (δημιουργία κινητικών συνηθειών) και όχι ο γνωστικός (απόκτηση πολλών και ποικίλων κινητικών γνώσεων), που προέχει στο Γυμνάσιο.

Διευκρινιστικές σημειώσεις:
α) Οι μαθητές που διάλεξαν ένα κινητικό αντικείμενο σε κάποιο τετράμηνο, αλλά λόγω μεγάλης συμμετοχής δεν περιλήφθηκαν στην αντίστοιχη ομάδα, είναι δυνατόν, εφόσον και οι ίδιοι το θέλουν, να εξεταστούν στο αντικείμενο που διάλεξαν αρχικά και όχι σε αυτό που αναγκαστικά παρακολούθησαν κατά τη διάρκεια του τετραμήνου.
β) Κατά την εξέταση βασικό κριτήριο πρέπει να αποτελεί η ευχέρεια και η επιδεξιότητα με την οποία εκτελείται η άσκηση και όχι το αποτέλεσμα (π.χ. το αν μπει ή όχι το καλάθι).
γ) Στη διδασκαλία και εφαρμογή της διδακτέας ύλης πρέπει να προηγούνται τα εξεταστέα θέματα, στα οποία και θα δίνεται κάποια έμφαση. Αυτά πρέπει να γίνονται γνωστά εκ των προτέρων, ώστε οι μαθητές να προετοιμάζονται ανάλογα, τόσο κατά τη διάρκεια του μαθήματος Φ.Α. όσο και στις ελεύθερες ώρες τους.
Τα αθλήματα και οι κινητικές δραστηριότητες που μπορούν να επιλέξουν οι μαθητές, εφόσον υπάρχουν οι προϋποθέσεις χώρου, εγκαταστάσεων, οργάνων κ.τ.λ.- και που αποτελούν τη διδακτέα-εφαρμοστέα ύλη και των τριών τάξεων του Λυκείου, είναι τα παρακάτω:

Α΄ , Β΄, Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
Πετοσφαίριση (Βόλεϊ)
Καλαθοσφαίριση (Μπάσκετ)
Χειροσφαίριση (Χάντμπολ
Ποδόσφαιρο

Στίβος
Γυμναστική

α. Ενόργανη γυμναστική

β. Ρυθμική γυμναστική

Ελληνικοί Παραδοσιακοί χοροί
1) Μακελάρικος (γρήγορος χασάπικος).

2) Σαμαρίνας.

3) Καλαματιανός.

4) Τσάμικος.

5) Πεντοζάλης.

6) Ποντιακός.

7) Τοπικοί χοροί, κ.ά.

Άλλα αθλήματα

Είναι δυνατό να περιληφθούν στον ετήσιο προγραμματισμό και άλλα αθλήματα και κινητικές δραστηριότητες, εφόσον υπάρχουν ενδιαφερόμενοι μαθητές και προϋποθέσεις για την οργάνωση του μαθήματος.
ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ
Οι μαθητές που θα επιλέξουν ένα άθλημα σε κάποιο τετράμηνο ή και σε ολόκληρο το έτος θα εξετάζονται στα παρακάτω θέματα κατά άθλημα:

Πετοσφαίριση (Βόλεϊ)
α) Πάσα με τα δάχτυλα και τους πήχεις.

β) Βολή από πάνω (τύπου τένις),
γ) Πτώσεις.
Καλαθοσφαίριση (Μπάσκετ)

α) Σταμάτημα μετά από ντρίμπλα και στη συνέχεια πίβοτ.

β) Σουτ από στάση (ελεύθερη βολή).
γ) Σουτ από κίνηση (μπάσιμο).
Χειροσφαίριση (Χάντμπολ)
α) Βασικό σουτ (από το ύψος του ώμου) από στάση

β) Σουτ με γονάτιση και πτώση μπροστά,
γ) Βασικό σουτ μετά από δύο-τρία βήματα και άλμα.

Ποδόσφαιρο
α) Σταμάτημα της μπάλας και προώθηση της με το μέσα και έξω μέρος του ποδιού (κοντρόλ).

β) Κεφαλιά σε στάση.
γ) «Σκαφτό» σουτ.
Στίβος
α) Τεχνική συσπειρωτικής εκκίνησης.
β) Τεχνική άλματος σε μήκος ή τριπλούν.

γ) Τεχνική ρίψης σφαιροβολίας.
Γυμναστική
α) Απλή κατακόρυφη με στήριξη.
β) Κυβίστηση σε στρώμα ή μια μικρή απλή σειρά ασκήσεων με μπάλα, κορδέλα, στεφάνι, σχοινί (για τις μαθήτριες) ή μια μικρή απλή σειρά ελεύθερων ασκήσεων εδάφους (για τους μαθητές).
Χορός
α) Μακελάρικος.

β) Καλαματιανός.
γ) Ένας τοπικός.

Άλλα μαθήματα
Έως τρία βασικά θέματα από τα αθλήματα τα οποία, παρόλο που δεν περιλαμβάνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, είτε διδάχτηκαν στο σχολείο είτε επιδίδονται σε αυτά (εξωσχολικά) οι μαθητές.

4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΚΤΕΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ

Αθλοπαιδιές
Στο αναλυτικό πρόγραμμα περιλήφθηκαν όλες οι αθλοπαιδιές που έχουν επικρατήσει στο σχολικό και εξωσχολικό ελληνικό χώρο .
Η διδασκαλία των αθλοπαιδιών θα γίνεται τόσο στους μαθητές όσο και στις μαθήτριες χωρίς καμία διάκριση.

Στη διδασκαλία των αθλοπαιδιών συνίσταται να εφαρμόζονται τα εξής:

α) Σε κάθε μάθημα καλό είναι να διδάσκεται ένα θέμα από την αθλοπαιδιά του τετραμήνου και να ακολουθείται η σειρά των θεμάτων, όπως είναι αριθμημένα στο αναλυτικό πρόγραμμα.

β) Αν ο καθηγητής διαπιστώσει ότι οι μαθητές δεν έμαθαν ικανοποιητικά κάποιο θέμα, μπορεί και το δεύτερο μάθημα να το διαθέσει για το ίδιο θέμα.
γ) Δεν **πρέπει** να επαναλαμβάνεται **το ίδιο θέμα και για τρίτη φορά**.
*Προτιμότερο είναι οι μαθητές να διδαχθούν **όλα τα μαθήματα της ενότητας,** έστω κι αν δεν τα έμαθαν ικανοποιητικά, παρά να μάθουν ικανοποιητικά μόνο ένα-δύο θέματα.*
δ) Ένας τρόπος να γίνονται επαναλήψεις των θεμάτων, αλλά και να διδάσκονται όλα τα θέματα, είναι σε κάθε μάθημα να γίνεται μια σύντομη επανάληψη (5’-10’) του προηγούμενου θέματος ή θεμάτων και, στη συνέχεια, να διδάσκεται το καινούριο αντικείμενο.
ε) Για λόγους κινητικής μάθησης, όταν διδάσκεται ένα νέο αντικείμενο, δεν πρέπει να προστίθενται και άλλες δυσκολίες ή επιβαρύνσεις.
στ) Για τους ίδιους λόγους (κινητικής μάθησης) πρέπει να αποφεύγεται στην ίδια διδακτική ώρα η διδασκαλία δύο θεμάτων από την ίδια ενότητα, όταν αυτά απαιτούν διαφορετική νευρομυϊκή πλοκή και διαφορετική μεθοδολογία διδασκαλίας.
ζ) Επίσης, κατά τη διδασκαλία ενός νέου αντικειμένου, οι μαθητές δεν πρέπει να είναι κουρασμένοι.
η) Τα μαθήματα της ενότητας κάθε αθλοπαιδιάς πρέπει να είναι, κατά κανόνα συνεχόμενα και τόσα, ώστε οι μαθητές να έχουν στο τέλος μια σχετικά ολοκληρωμένη εικόνα του αθλήματος.
Ειδικότερα, για τη σωστή οργάνωση και διδασκαλία των αθλοπαιδιών πρέπει τα θέματα να προέρχονται από την ίδια ενότητα, να διδάσκονται συνεχόμενα και να μη μεσολαβούν μεταξύ των μαθημάτων μεγάλα χρονικά διαστήματα.

θ)Τα θέματα κάθε ενότητας που θα διδαχτούν για πρώτη φορά πρέπει να είναι τόσα, ώστε οι μαθητές όχι μόνο να αποκτούν μια σχετικά ολοκληρωμένη εικόνα του αθλήματος, αλλά και να μπορούν στο τέλος να ασχολούνται με αυτό (να αγωνίζονται, να παίζουν).
ι) Είναι όμως δυνατόν, κατ' εξαίρεση, να μπαίνουν εμβόλιμα ορισμένα θέματα άλλης ενότητας. Πρέπει να αποφεύγεται να γίνονται δύο-τρία μαθήματα φυσικής κατάστασης ή στίβου και μετά να παρεμβάλλεται ένα μάθημα της αθλοπαιδιάς.
ια) Για ψυχοπαιδαγωγικούς και άλλους γενικότερους μαθησιακούς λόγους, στο τέλος κάθε μαθήματος να γίνονται παιγνιώδεις ασκήσεις ή μικροαγώνες, ώστε οι μαθητές να εμπεδώσουν το θέμα του μαθήματος ή/ και να εισαχθούν στο πνεύμα του αθλήματος.
ιβ) Σε περίπτωση που ο καθηγητής θα προγραμματίσει τέτοιους μικροαγώνες, όλοι οι μαθητές πρέπει να μετέχουν.
Η παρουσία και η συμμετοχή του καθηγητή στους μικροαγώνες αυτούς είναι απαραίτητη και καθοριστική. Γενικά στους μικροαγώνες θα γίνεται προγραμματισμένη προσπάθεια για καλλιέργεια του "ευ αγωνίζεσθαι".
ιγ) Αν ο καιρός είναι ακατάλληλος (βροχή, χιόνι κ.ά.) και δεν υπάρχουν ειδικοί χώροι, θα πρέπει να γίνονται θεωρητικά μαθήματα μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας, κυρίως με θέματα που έχουν σχέση με τα αθλήματα ή και με άλλο σχετικό περιεχόμενο (αθλητική συμπεριφορά, Ολυμπιακοί αγώνες κ.ά.)
Σημειώνεται ότι ορισμένες αρχές της προπονητικής δεν ακολουθούνται στο σχολικό πρόγραμμα Φ.Α. γιατί, εκτός των άλλων, η μεν προπονητική στοχεύει κυρίως στην επίδοση (το ρεκόρ), **ενώ η σχολική Φ.Α. κυρίως στην μάθηση ορισμένων κινητικών γνώσεων και στη βίωσή τους.**

Στίβος

Επειδή ορισμένα αγωνίσματα χρησιμοποιούνται και ως δοκιμασία σε εισαγωγικές εξετάσεις, π.χ.: Τ.Ε.Φ.Α.Α., στρατιωτικές σχολές και αλλού, **γι' αυτό θα πρέπει να μην αποφοιτά μαθητής από το Γυμνάσιο -και πολύ περισσότερο από το Λύκειο-** χωρίς να γνωρίζει: τ**ην τεχνική, τους κανονισμούς και τη διαδικασία διεξαγωγής των αγωνισμάτων της σφαιροβολίας, του άλματος σε ύψος και των δρόμων (συσπειρωτική και όρθια εκκίνηση).**

Ενόργανη γυμναστική

Αν μερικοί μαθητές αδυνατούν να εκτελέσουν ορισμένες ασκήσεις, π.χ.: ανακυβίστηση, διαπέραση εφαλτηρίου κ.ά., λόγω αντικειμενικών ή άλλων δυσκολιών (π.χ. φόβος κτλ), τότε το άλλο πρόβλημα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί παιδαγωγικά, δηλαδή χωρίς να εκδηλωθεί έντονη δυσαρέσκεια και αντιπάθεια προς τους μαθητές αυτούς.

Κατά συνέπεια, αν κάποιος μαθητής δεν μπορέσει να εκτελέσει κάποια άσκηση, όχι μόνο της ενόργανης αλλά και άλλης ενότητας, δε θα πρέπει να είναι κατακριτέος γιατί, εκτός των άλλων, το γεγονός αυτό δείχνει ότι το συγκεκριμένο άθλημα δεν του ταιριάζει, οπότε θα πρέπει να προσανατολιστεί με τη βοήθεια του καθηγητή σε κάποια άλλη κινητική δραστηριότητα, και πάλι με κύριο στόχο την απόκτηση αθλητικού χόμπι.

Στην οργάνωση και διδασκαλία της ενότητας της ενόργανης γυμναστικής θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και τα εξής:

Σε περίπτωση, που θα χρησιμοποιούνται οι μαθητές ως βοηθοί, θα πρέπει να τους δίνονται από την αρχή σαφείς και συγκεκριμένες πρακτικές οδηγίες για κάθε άσκηση ή προάσκηση χωριστά, για το πως και πότε θα επεμβαίνουν, ώστε να διευκολύνονται οι ασκούμενοι στην εκτέλεσή της και να αποφεύγονται οι τραυματισμοί όχι μόνο των ασκούμενων μαθητών αλλά και των ίδιων των βοηθών από τους ασκούμενους.

Αποφυγή ατυχημάτων

α. Τα γυμναστικά όργανα δε θα πρέπει να τοποθετούνται κοντά σε τοίχο, σε έπιπλα και σε άλλα όργανα.

β. Όταν χρησιμοποιούνται περισσότερα του ενός στρώματα ή περισσότερα του ενός όργανα π.χ. στρώματα και πλινθίο, αυτά να τοποθετούνται παράλληλα και σε κάποια απόσταση μεταξύ τους. Ακόμη, όταν οι μαθητές γυμνάζονται στα όργανα αυτά, να έχουν ίδια κατεύθυνση, είσοδο και έξοδο.

γ. Όταν γίνονται ασκήσεις ταυτόχρονα σε περισσότερα του ενός στρώματα ή γυμναστικά όργανα, ο καθηγητής να βρίσκεται πλησιέστερα ή και να προσφέρει τις υπηρεσίες του προς το όργανο εκείνο,

όπου υπάρχει πιθανότητα να γίνει κάποιο ατύχημα, είτε από τη φύση της άσκησης, είτε γιατί εκεί βρίσκονται ζωηροί μαθητές ή όχι τόσο επιδέξιοι ή για άλλους λόγους.

δ. Πριν από κάθε μάθημα ενόργανης γυμναστικής, οι μαθητές να βγάζουν τα διάφορα τιμαλφή και διακοσμητικά που φορούν.

ε. Κάθε φορά που θα μεταφερθούν τα γυμναστικά όργανα στους διάφορους χώρους άσκησης, να γίνεται έλεγχος, εάν αυτά έχουν τοποθετηθεί ή συναρμολογηθεί σωστά.

Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί

Η επιλογή των επτά χορών, ανάμεσα από το μεγάλο φάσμα των αξιόλογων ελληνικών χορών, έγινε όχι με κριτήρια γεωγραφικά, λαογραφικά ή χορογραφικά, όπως γινόταν ως τώρα, αλλά κυρίως κοινωνικά και προετοιμασίας για τη ζωή.
Συγκεκριμένα, οι χοροί που επιλέχθηκαν είναι κυρίως αυτοί που χορεύονται αυθόρμητα στις συνεστιάσεις, στις χοροεσπερίδες, στους γάμους, στα πανηγύρια, στις εθνικές γιορτές και σε άλλες κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις.
Πρώτα να διδάσκονται οι εύκολοι χοροί και μετά οι δύσκολοι.

Ωριαία διδασκαλία Φ.Α. (Ημερήσια γύμναση)
Στο μάθημα της Φ.Α. η πρακτική διδασκαλία αποτελείται από:

1. Το εισαγωγικό μέρος, που περιλαμβάνει:

α. Την οργανωτική, γραφειοκρατική διαδικασία (π.χ. συγκέντρωση μαθητών, λήψη απουσιών, τοποθέτηση οργάνων κ.α.)

β. Την προθέρμανση (Συνολική διάρκεια του εισαγωγικού μέρους 8’-1 2’).

2. Το κύριο μέρος,

(Συνολική διάρκεια του κυρίου μέρους 20’-35’).

3. Το τελικό μέρος, που περιλαμβάνει:

α. Την αποθεραπεία

β. Τη διαδικασία της συγκέντρωσης των μαθητών για συμβουλές, ηθικές αμοιβές, ανακοινώσεις, ανάθεση σε μαθητές της τακτοποίησης των γυμναστικών οργάνων κ.ά. (Συνολική διάρκεια του τελικού μέρους από 1 -5 λεπτά)

Η ένταση της άσκησης πρέπει να είναι ανάλογη και προσαρμοσμένη στις δυνατότητες της πλειοψηφίας των μαθητών.

Βαθμολογία

Στο Λύκειο η βαθμολογία θα διαμορφώνεται κατά 50% από τα εξεταστέα αντικείμενα της κινητικής δραστηριότητας που διάλεξαν οι μαθητές και κατά 50% από τα άλλα εξωγυμναστικά στοιχεία (παρουσίες, προσπάθεια, ενδιαφέρον κ.ά.)
Συμπερασματικά, τα κριτήρια που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της τελικής βαθμολογίας του μαθήματος της Φ.Α. για το Λύκειο είναι:

Λύκειο:

1. Αντικείμενα επιλογής	50% με άριστα 10 βαθμοί
2. Παρουσίες, προσπάθεια, ενδιαφέρον:	50% με άριστα 10 βαθμοί
Σύνολο	100% με άριστα 20 βαθμοί

<u>Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.</u>

Διδακτέα ύλη και οδηγίες διδασκαλίας των μαθημάτων Γενικής Παιδείας και Επιλογής της Γ΄ Τάξης Ημερησίων και των Γ΄ και Δ΄ τάξεων Εσπερινών ΕΠΑ.Λ. για το σχολικό έτος 2014-2015

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Για το μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας της Γ΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου ως διδακτικά εγχειρίδια θα χρησιμοποιηθούν τα βιβλία:

α) **Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Β΄** της Β΄ τάξης Γενικού Λυκείου

β) **Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι** των Α΄, Β΄, Γ΄ τάξεων Γενικού Λυκείου

γ) **Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο**

Από το βιβλίο ***Έκφραση –Έκθεση*, Τεύχος Β΄** θα διδαχτούν τα εξής:

Η ΕΙΔΗΣΗ

I. Η ΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΙΟ

1. Το γεγονός και το σχόλιο στην είδηση
2. Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης
3. Παρεμβολή ξένου σχολίου στην είδηση
4. Διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο στην είδηση

Λεξιλόγιο (σχετικό με το σχόλιο και την είδηση)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την πληροφόρηση, τη δημοσιογραφία, τον Τύπο)

II. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΔΗΣΗΣ

1. Η οργάνωση της είδησης
2. Η οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση
3. Ο τίτλος της είδησης
4. Συντακτικά στοιχεία στην είδηση

α. Η σειρά των λεκτικών συνόλων στην είδηση

β. Ενεργητική και παθητική σύνταξη στην είδηση

γ. Η χρήση των ονοματικών προσδιορισμών στην είδηση

Χρήση ονομάτων και επιθέτων

δ. Ο προσδιορισμός του χρόνου στην είδηση

5. Το σχόλιο πάνω σε μια είδηση

Λεξιλόγιο (σχετικό με το χρόνο)

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας)

Οργάνωση του λόγου. Η χρήση του παραδείγματος στην ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΔΗ

Βιογραφικά είδη

1. Βιογραφία, μυθιστορηματική βιογραφία
2. Βιογραφικό σημείωμα

α. Τα γεγονότα και τα σχόλια σε ένα βιογραφικό σημείωμα

β. Η δομή και το περιεχόμενο ενός βιογραφικού σημειώματος

Λεξιλόγιο βιογραφικού σημειώματος

4. Αυτοβιογραφικό σημείωμα

α. Σύγκριση ενός αυτοβιογραφικού σημειώματος με ένα βιογραφικό σημείωμα

β. Το έμμεσο σχόλιο στο αυτοβιογραφικό σημείωμα

δ. Ο πρακτικός σκοπός ενός (αυτο)βιογραφικού σημειώματος

Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος)

6. Ημερολόγιο

7. Συστατική επιστολή
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με το χαρακτηρισμό ατόμου, τις στερεότυπες αντιλήψεις, το φυλετικό και κοινωνικό ρατσισμό)
Οργάνωση του λόγου:
Ι. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση
ΙΙ Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου.
α. Συνοχή προτάσεων και περιόδων
β. Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση
Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΚΡΙΤΙΚΗ
Ι. Παρουσίαση και κριτική ενός βιβλίου
3. Βιβλιοκριτική
α. Λογοτεχνική κριτική
β. Κριτική άλλων κειμένων
5. Απλή και διαδοχική υπόταξη
6. Οι αναφορικές προτάσεις
Λεξιλόγιο (σχετικό με τα θέματα για συζήτηση και έκφραση/έκθεση που ακολουθούν)
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την τέχνη και την κριτική έργου τέχνης)
Ι. Παρουσίαση και κριτική μιας θεατρικής παράστασης
Λεξιλόγιο (σχετικό με τη θεατρική κριτική)
ΙΙΙ Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης
Λεξιλόγιο (σχετικό με την κριτική
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την κριτική/αξιολόγηση του ατόμου και την αυτοκριτική)
IV. Οργάνωση του λόγου · ορισμός και διαίρεση μιας έννοιας
1.Ορισμός
2.Διαίρεση
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ
Ι. Σημειώσεις
Α. Σημειώσεις από γραπτό λόγο
1.Κρατώ σημειώσεις κατά παράγραφο
2.Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις
3. Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του κειμένου
Β. Σημειώσεις από προφορικό λόγο
ΙΙ. Περίληψη
Α. Περίληψη γραπτού λόγου
1.Πώς οδηγούμαι στην περίληψη
2. Τι πρέπει να προσέχω σε μια περίληψη
3. Συγκρίνω δύο περιλήψεις, μία εκτενή και μία συνοπτική του ίδιου κειμένου
4. Εξετάζω τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μία περίληψη
5. Παρατηρώ περιλήψεις από ποικίλα κείμενα
Β. Περίληψη προφορικού λόγου
1. Διαβάζω τη δημοσιογραφική περίληψη μιας συζήτησης
2. Παρουσιάζω σε προφορικό και γραπτό λόγο περίληψη μιας συζήτησης
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τη λακωνική έκφραση και την προσπάθεια για εξοικονόμηση χρόνου στη σύγχρονη καθημερινή ζωή)

ΙΣΤΟΡΙΑ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Διδακτικό εγχειρίδιο: «Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου από το 1453 μ.Χ. έως σήμερα» των Θ. Κατσουλάκου, Α. Κυρκίνη, Ι. Μπαφούνη και Γ. Σμπιλίρη», Β΄ τάξη του 1ου Κύκλου των ΤΕΕ.

ΔΙΔΑΚΤΕΑ - ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΥΛΗ

Η διδακτέα-εξεταστέα ύλη στο μάθημα της Ιστορίας της Γ΄ Τάξης του Εσπερινού ΕΠΑΛ, με βάση το σχολικό βιβλίο «Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου από το 1453 μ.Χ. έως σήμερα» των Θ. Κατσουλάκου, Α. Κυρκίνη, Ι. Μπαφούνη και Γ. Σμπιλίρη» της Β΄ τάξης του 1^{ου} Κύκλου των ΤΕΕ, είναι η ακόλουθη:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΕΩΣ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ (1453–1815 μ.Χ.)
Ενότητα Α: Ευρώπη και Οθωμανική Αυτοκρατορία
2. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία
Ενότητα Γ: Η Γαλλική Επανάσταση:
3. Η περίοδος της τρομοκρατίας και το Διευθυντήριο
4. Ο Ναπολέων Βοναπάρτης (1769–1821)
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ (ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΩΣ ΤΙΣ ΠΑΡΥΦΕΣ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ)
Ενότητα Α: Το Ανατολικό Ζήτημα
Ενότητα Β: Εθνικά και Φιλελεύθερα Ευρωπαϊκά Κινήματα
Ενότητα Δ: Ελληνική Πολιτική, Κοινωνική και Οικονομική Ζωή
Ενότητα Η: Η Ακμή της Ευρωπαϊκής Αποικιακής Εξάπλωσης
Ενότητα Θ: Εξελίξεις στην Αμερικανική Ήπειρο
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ ΤΟΝ 19^{ο} ΑΙΩΝΑ
Ενότητα Α: Η Παγκόσμια Σκηνή
3. Τα γράμματα και οι τέχνες της νέας εποχής
Ενότητα Β: Η πνευματική και Καλλιτεχνική Ελλάδα τον 19^{ο} Αιώνα
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ (20ος ΑΙΩΝΑΣ)
Ενότητα Ε: Η περίοδος μεταξύ των δύο πολέμων
Ενότητα ΣΤ: Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
1. Με βήμα ταχύ προς τον πόλεμο
2. Στη δίνη του πολέμου
3. Ένας απολογισμός
Ενότητα Ζ: Η Μεταπολεμική Εποχή

Οδηγίες Διδασκαλίας

Διδακτικό εγχειρίδιο: «Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου από το 1453 μ.Χ. έως σήμερα» των Θ. Κατσουλάκου, Α. Κυρκίνη, Ι. Μπαφούνη και Γ. Σμπιλίρη», Β΄ τάξη του 1ου Κύκλου των ΤΕΕ.

Η συγγραφή του βιβλίου αυτού στηρίχθηκε στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας στα ΤΕΕ, υπηρετεί τους προβλεπόμενους από αυτό σκοπούς της διδασκαλίας του μαθήματος και ακολουθεί την υποδεικνυόμενη κατανομή του περιεχομένου του σε επί μέρους κεφάλαια και ενότητες εμπλουτισμένες με εισαγωγικό σημείωμα, χάρτες, παραθέματα και εικόνες. Το βιβλίο δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην παρουσίαση της εξέλιξης των επιστημών, των γραμμάτων, των ιδεών, των τεχνών, του αθλητισμού και όλων, γενικά, των παραμέτρων της πολιτισμικής ανάπτυξης.

Σε ένα βιβλίο, όπως αυτό, που προορίζεται για τη διδασκαλία της Ιστορίας στους μαθητές της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, καταβλήθηκε ιδιαίτερη προσπάθεια από τους συγγραφείς ώστε να είναι

ελκυστικό για τους μαθητές και να ανταποκρίνεται στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους. Έτσι, η προβολή της προόδου της τεχνολογίας κατά τους δύο τελευταίους αιώνες θεωρήθηκε απαραίτητη και διατρέχει ως βασική ιδέα το βιβλίο από το εξώφυλλό του ως τον ενδεικτικό χρονολογικό κατάλογο των κυριοτέρων εφευρέσεων και ανακαλύψεων από την Αναγέννηση ως σήμερα, που παρατίθεται στο τέλος του βιβλίου. Για παράδειγμα, στο κεφάλαιο για το Κίνημα του Ανθρωπισμού και την Αναγέννηση, θεωρήθηκε εντελώς απαραίτητη η παρουσίαση σε εικόνα της πτητικής μηχανής που σχεδίασε ο Ντα Βίντσι (σ. 20), όπως και του γερμανικού τυπογραφείου του 16ου αι. (σ. 26), στο κεφάλαιο για τη Βιομηχανική Επανάσταση το σχέδιο της ατμομηχανής του Βατ (σ. 57), στην ενότητα για τις πολεμικές συγκρούσεις ανάμεσα στα ευρωπαϊκά κράτη η απεικόνιση του πρώτου κινητού πυροβολικού στον ευρωπαϊκό χώρο (σ. 5), στο κεφάλαιο για την Ελληνική Επανάσταση το ομοίωμα πυρπολικού (σ. 40), το πιεστήριο του πρώτου εθνικού τυπογραφείου στο Ναύπλιο (σ. 44), στην ενότητα για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας επί Χ. Τρικούπη η περιστροφική γέφυρα του πορθμού του Ευρίπου (σ. 51) και πολλά άλλα, τα οποία οι διδάσκοντες πρέπει να σχολιάσουν και να αξιοποιήσουν.

Αντίστοιχα, έχει δοθεί έμφαση (με την παράθεση εικονιστικού υλικού, σχολιασμό κ.ά.) στις επαγγελματικές ασχολίες των ανθρώπων. Από τα καταστήματα των πρώτων Ελλήνων μεταναστών στη Νέα Υόρκη (σ. 66), ως τους εργάτες των αμερικανικών και ευρωπαϊκών εργοστασίων (σ. 72, 96 κ.ά.) η εξέλιξη της επαγγελματικής ενασχόλησης έχει αποτελέσει θέμα εξέτασης και προβολής σε διάφορες ενότητες του βιβλίου.

Η πολιτική γελοιογραφία-σκίτσο, καθώς διακρίνεται από την αμεσότητα και την οξύτητα του σχολιασμού της, χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα στην εξιστόρηση των ελληνικών και διεθνών πολιτικών εξελίξεων από τη σύμπηξη της Ιερής Συμμαχίας στην Ευρώπη ως τη χούντα των συνταγματαρχών στην Ελλάδα του 1967. Επίσης, ο πόλεμος παρουσιάζεται και μέσα από την εξέλιξη των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή του, ενώ η οικονομία εντάσσεται οργανικά στο πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό της πλαίσιο.

Στο τέλος του βιβλίου υπάρχει ένα εύχρηστο και συνοπτικό **γλωσσάρι**, όπου εξηγούνται οι κυριότεροι ιστορικοί όροι και έννοιες, απαραίτητες για να περιγραφούν με ακρίβεια ή να δηλωθούν συνοπτικά ομογενή ιστορικά φαινόμενα, ενώ, για τον διδάσκοντα αλλά και για όσους από τους μαθητές ενδιαφερθούν σχετικά, παρατίθεται επιλεγμένη ενδεικτική βιβλιογραφία, ελληνική και ξένη.

Ως προς τη διδακτική αξιοποίηση του βιβλίου, εκτός από τα προβλεπόμενα για τη διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στο Π.Σ., επισημαίνονται τα εξής:

Η **εικονογράφηση** του βιβλίου συνδέεται οργανικά με το περιεχόμενό του και γι' αυτό πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της διδασκαλίας. Έτσι, π.χ., το σκίτσο που εικονίζεται στη σελίδα 9, στοχεύει στο να δείξει πόσο βαθιά επηρέασε το κίνημα του Διαφωτισμού ακόμη και τους απλούς αμόρφωτους χωρικούς της προεπαναστατικής Γαλλίας, ενώ οι δύο εικόνες της σελίδας 50 λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους για να εξηγήσουν την αντίδραση του ελληνικού λαού στην αυταρχική διακυβέρνηση του Όθωνα. Τόσο η εικονογράφηση όσο και τα **παραθέματα** (γραπτές πηγές ή απόψεις νεότερων ιστορικών συγγραφέων) έχουν επιλεγεί όχι μόνο για να εμπλουτίσουν ή να φωτίσουν περισσότερο την ιστορική αφήγηση, αλλά, κυρίως, για να δώσουν στον καθηγητή τη δυνατότητα να πραγματευθεί τα ζητήματα, για τα οποία γίνεται λόγος, και από άλλες οπτικές γωνίες και να καλλιεργήσουν την κριτική ικανότητα των μαθητών.

Ως προς τον στόχο αυτόν ενδεικτικά αναφέρουμε:

α) την παράλληλη παράθεση εικόνων με σκηνές από πολιτικές εκδηλώσεις των οπαδών αλλά και των αντιπάλων της βασιλείας στην Ελλάδα κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού (σελ. 95), καθώς και κατά το δημοψήφισμα του 1946 για την επαναφορά της βασιλείας (σελ. 129), οι οποίες αισθητοποιούν στους μαθητές το διχαστικό πολιτικό κλίμα των περιόδων αυτών·

β) τις φωτογραφίες των βασιλέων Φερδινάνδου της Βουλγαρίας και Κωνσταντίνου της Ελλάδας στα ερείπια της Ακρόπολης της Καβάλας (σελ. 89), που υποδηλώνουν τη διεκδίκηση της περιοχής από τις δύο χώρες κατά τους Βαλκανικούς πολέμους και επομένως υποδηλώνουν τα αίτια της ένοπλης αντιπαράθεσης ανάμεσα στις δύο χώρες·

γ) τα παραθέματα από την «Ιστορία της Ευρώπης» των S. Berstein - P. Milza και την «Ιστορία της Γαλλικής Επαναστάσεως» του Φρ. Μινιέ (στη σελ. 13 του βιβλίου) για την ερμηνεία της πολιτικής του Ροβεσπιέρου κατά την περίοδο της Τρομοκρατίας στη Γαλλική Επανάσταση·

δ) την αντιπαράθεση της αποικιοκρατικής οπτικής του άγγλου νομπελίστα ποιητή Ράντγιαρντ Κίπλιγκ, όπως αυτή έχει εκφραστεί στο ποίημά του για το «Φορτίο του Λευκού Ανθρώπου» (σ. 64) με την καταδίκη της αποικιοκρατικής αντίληψης από τον αμερικανό συγγραφέα Μαρκ Τουαίν (σ. 65). Στο ίδιο κεφάλαιο η εξιδανικευμένη παρουσίαση των ευρωπαίων αποικιοκρατών ως εκπολιτιστών και ειρηνοποιών αντιδιαστέλλεται στην αυτοσαρκαστική γερμανική γελοιογραφία της σελ. 61·

ε) τα παραθέματα από την «Ευρωπαϊκή Οικονομική Ιστορία» των Sh. Clough - R. Rapp και το έργο «Υλικός πολιτισμός, Οικονομία και Καπιταλισμός» του F. Braudel για την προετοιμασία και τη γέννηση της Βιομηχανικής Επανάστασης (σελ. 57, 59)·

στ) την εικονογράφηση του κεφαλαίου «Επιστήμη και Τέχνες τον 19^{ο} αιώνα», μέσα από την επιλογή της οποίας προβάλλονται αφενός ο θρίαμβος της επιστήμης, αφετέρου τα κοινωνικά προβλήματα (π.χ. εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας σελ. 72) και οι ψυχολογικές επιπτώσεις της στον σύγχρονο κόσμο (η ανελέητη κριτική του Τσάπλιν σ΄ ένα κόσμο υποδουλωμένο στη μηχανοποίηση, μέσα από την ταινία «Μοντέρνοι Καιροί» σελ. 79).

Πολύ σημαντικός για τη διδακτική αξιοποίηση του βιβλίου είναι και ο ρόλος των περίπου είκοσι **ιστορικών χαρτών**, μέσα από την παρατήρηση των οποίων μπορεί ο μαθητής να κατανοήσει πιο ουσιαστικά τις ιστορικές εξελίξεις τις οποίες περιγράφει η ιστορική αφήγηση του βιβλίου ή προβάλλει η εικονογράφησή του. Ενδεικτικό παράδειγμα ο χάρτης της σελίδας 106, που απεικονίζει το ελληνικό μέτωπο στη Μικρασία το καλοκαίρι του 1922 και την τουρκική αντεπίθεση και που, τοποθετημένος ανάμεσα σε δύο φωτογραφίες που απεικονίζουν η πρώτη Έλληνες στρατιώτες να πίνουν νερό από τον Σαγγάριο ποταμό (απώτατο όριο της νικηφόρου προέλασης του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στον μικρασιατικό πόλεμο) και η δεύτερη τη Σμύρνη στις φλόγες και τους Έλληνες μικρασιάτες να αναζητούν δρόμο φυγής, δίνει το κλειδί της ιστορικής εξήγησης για τη μετάβαση από το περιεχόμενο της πρώτης φωτογραφίας στο περιεχόμενο της δεύτερης.

Οι ερωτήσεις-δραστηριότητες στο τέλος κάθε διδακτικής ενότητας λειτουργούν υποστηρικτικά και στοχεύουν περισσότερο στην ενίσχυση της διδακτικής διαδικασίας και λιγότερο στην αξιολόγηση των μαθητών. Για τον λόγο αυτόν οι ερωτήσεις αυτές είναι χρήσιμο να γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας, ει δυνατόν, κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας και οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να συμβουλεύονται το κείμενο, την εικονογράφηση και τα παραθέματα του βιβλίου τους.

Για να απαντήσουν π.χ. οι μαθητές την ερώτηση 4 της σελίδας 131 («Στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η επιστήμη και η τεχνολογία τέθηκαν χωρίς ηθικές αναστολές στην υπηρεσία των εμπολέμων. Αναζητήστε σχετικά παραδείγματα.») μπορούν να ανατρέξουν στον χάρτη της σελίδας 120, όπου επισημαίνονται τα 19 κύρια ναζιστικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως και «επιστημονικής» εξοντώσεως, καθώς και στις εικόνες της σελίδας 122 (από τη ζωή των κρατουμένων στο Μπέλσεν) και της σελίδας 123 (οι καταστροφές από τις αεροπορικές επιδρομές των Συμμάχων στο Βερολίνο, η πυρηνική καταστροφή με τη βόμβα στη Χιροσίμα).

Σε ορισμένες περιπτώσεις με τις ερωτήσεις-δραστηριότητες επιδιώκεται η αποτελεσματική μελέτη και η ουσιαστική χρήση των ιστορικών χαρτών της ενότητας: π.χ. η 2^{η} ερώτηση στη σελίδα 60 («Το 19^{ο} αιώνα η Ευρώπη διακρινόταν σε *Ευρώπη της ατμομηχανής* και σε *Ευρώπη του κάρου*. Να εντοπίσετε τη γεωγραφική θέση των περιοχών αυτών στον χάρτη και να εξηγήσετε τους λόγους της διάκρισης.») και η 3^{η} ερώτηση της σελίδας 65 («Εντοπίστε στον παγκόσμιο χάρτη το αποικιακό κράτος της Μ. Βρετανίας και σχολιάστε το κριτήριο με το οποίο οι Βρετανοί επέλεγαν της αποικίες τους.») ζητούν από τους μαθητές όχι μόνο παρατήρηση του ιστορικού χάρτη και εντοπισμό στοιχείων από το περιεχόμενό του αλλά και προσπάθεια ερμηνείας των στοιχείων αυτών με βάση τη γνώση που αποκτήθηκε από τη διδακτική επεξεργασία της αντίστοιχης ενότητας του βιβλίου.

Ασφαλώς, η αξιοποίηση των πληροφοριών και δραστηριοτήτων του σχολικού βιβλίου κατά κανένα τρόπο δεν αποκλείει την αναζήτηση από την πλευρά των μαθητών και άλλων επιπλέον στοιχείων που μπορούν να συνεισφέρουν στη διερεύνηση του ζητήματος.

Άλλωστε, η καλύτερη δυνατή διδακτική αξιοποίηση του βιβλίου είναι να αποτελέσει το περιεχόμενό του όχι μόνο αντικείμενο της μελέτης αλλά και αφορμή για συζήτηση, παρατήρηση, σχολιασμό, συσχετισμό και ερμηνεία των θεμάτων που περιέχει, ώστε να συντελέσει στην καλλιέργεια της ιστορικής σκέψης και κρίσης των μαθητών των ΤΕΕ στους οποίους απευθύνεται.

Διδασκαλία: Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη εκτός από τους γενικούς σκοπούς του μαθήματος (ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και ιστορικής συνείδησης, ενίσχυση πολιτισμικής ταυτότητας, κατανόηση και σεβασμός των διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων) και οι ειδικοί διδακτικοί στόχοι μιας συγκεκριμένης ιστορικής ενότητας (εντοπισμός αιτίων και αποτελεσμάτων, ομοιοτήτων και διαφορών των ιστορικών γεγονότων, μελέτη του ιστορικού παρελθόντος μετά από κριτικό έλεγχο των πηγών, ικανότητα ανάλυσης ιστορικών πηγών, γνωριμία με το ειδικό λεξιλόγιο της επιστήμης της Ιστορίας κ. ά.). Η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών της τάξης στη διδακτική διαδικασία, η αποφυγή της μονολιθικότητας ως προς τις διδακτικές μεθόδους (αφήγηση, διάλογος, εναλλαγή αφήγησης και διαλόγου, χρήση εποπτικών μέσων και τεχνολογίας κ.λπ.), ο τρόπος αξιοποίησης των πρωτογενών (γραπτών, υλικών, οπτικοακουστικών) και δευτερογενών (μελετών άλλων ιστορικών) πηγών, καθώς και τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, αποτελούν στοιχεία που θα πρέπει να απασχολήσουν τον διδάσκοντα, προκειμένου να παρακινήσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να ενεργοποιήσει τον προβληματισμό τους.

Διδακτικά παραδείγματα:

<u>1^{ο} Διδακτικό παράδειγμα</u>

«Εθνικά και Φιλελεύθερα Κινήματα» (σ. 31-35)

Προτεινόμενος χρόνος διδασκαλίας: 1 διδακτική ώρα.

<u>Α. Ειδικοί διδακτικοί Στόχοι της ενότητας</u>

α. Να γνωρίσουν οι μαθητές τις συνθήκες που επικράτησαν στην Ευρώπη μετά τη λήξη της Ναπολεόντειας περιόδου και την ίδρυση της Ιερής Συμμαχίας.

β. Να προσεγγίσουν σφαιρικά αντιπροσωπευτικά επαναστατικά κινήματα του ευρωπαϊκού χώρου και να διακρίνουν τις μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές.

γ. Να κατανοήσουν τις έννοιες *εθνικισμός* και *φιλελευθερισμός* ως κύριους άξονες των ευρωπαϊκών πολιτικών εξελίξεων κατά τον 19^{ο} αιώνα.

<u>Β. Αφόρμηση - Σύνδεση με τα προηγούμενα</u>

Να αξιοποιηθεί η γνώση των μαθητών για τις πολιτικές και οικονομικές ιδέες του Διαφωτισμού και το ιδεολογικό περιεχόμενο της Γαλλικής Επανάστασης που έχουν ήδη διδαχθεί.

Εναλλακτικές προτάσεις: Να προϊδεαστούν οι μαθητές για το περιεχόμενο της νέας ενότητας συνδυάζοντας τον συμβολισμό της εικόνας στη σελ. 32 με τον τίτλο «Άνοιξη των λαών».

<u>Γ. Πορεία διδασκαλίας</u>

- Αποσαφήνιση, σχολιασμός των όρων: *έθνος, εθνικό κράτος, φιλελευθερισμός, απολυταρχία, Δεκεμβριστές, «άνοιξη των λαών», Ιερή Συμμαχία, μεγαλοαστοί, μικροαστοί.*
- Συνοπτική παρουσίαση του πολιτικού χάρτη και των καθεστώτων της Ευρώπης κατά το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα.
- Αναφορά στα τρία βασικά κύματα φιλελεύθερων κινημάτων (1820-21, 1830, 1848).
- Παρουσίαση των κύριων σταθμών της εθνικής ενοποίησης της Ιταλίας και της Γερμανίας.
- Σχολιασμός των πολιτικών και κοινωνικών συνεπειών των φιλελεύθερων κινημάτων.
- Σχολιασμός-απάντηση στις ερωτήσεις που διατυπώνονται στο τέλος της ενότητας.

Κατά τη διδακτική διαδικασία καλό είναι να γίνει αξιοποίηση του περιεχομένου των δύο πολιτικών γελοιογραφιών: η πρώτη σατιρίζει τους ιδρυτές της Ιερής Συμμαχίας και εκφράζει τη βρετανική πολιτική, η οποία διαφωνούσε με την επιβολή απολυταρχικών καθεστώτων στις ευρωπαϊκές χώρες, καθώς η Βρετανία

είναι χώρα με κοινοβουλευτικό καθεστώς. Οι τρεις βασιλείς-ηγέτες των ιδρυτικών χωρών της Ιερής Συμμαχίας (Πρωσία, Αυστρία, Ρωσία) μεταφέρουν σε άμαξα τον ταλαίπωρο βασιλιά της Γαλλίας, ενώ στο βάθος ο Άγγλος παρατηρητής τους προειδοποιεί ότι ακολουθούν επικίνδυνο δρόμο, υπονοώντας τις συνέπειες που μπορεί να έχει για την ισορροπία των δυνάμεων στην Ευρώπη η περιφρόνηση των βρετανικών αξιώσεων από την πλευρά των υπόλοιπων ευρωπαϊκών δυνάμεων. Η δεύτερη γελοιογραφία παρουσιάζει πανικόβλητο τον πανίσχυρο ως τότε καγκελλάριο της Αυστρίας Μέτερνιχ στο άκουσμα και μόνο της είδησης για την εξέγερση της Βιέννης του 1848, η οποία σήμανε και το πολιτικό του τέλος. Η γελοιογραφία προσφέρεται για να σχολιαστούν οι συνθήκες υπό τις οποίες έληξε η περίοδος της κυριαρχίας του πνεύματος της απολυταρχίας στην κεντρική Ευρώπη με την περίφημη «Άνοιξη των λαών» του 1848.

Ο διδάσκων θα μπορούσε ακόμη να συζητήσει με τους μαθητές τον ρόλο της πολιτικής γελοιογραφίας ως τρόπου σχολιασμού της εκάστοτε πολιτικής επικαιρότητας.

Στην ίδια ενότητα προτείνεται να συσχετιστούν μεταξύ τους οι τρεις απεικονίσεις εξεγέρσεων (Παρίσι, Φρανκφούρτη, Λονδίνο) και να συζητηθούν τυχόν ομοιότητες ή διαφορές ανάμεσα στον χαρακτήρα των γεγονότων που απεικονίζονται (π.χ. η διαδήλωση των «Χαρτιστών» στο Λονδίνο δεν υπήρξε εξέγερση υπό την έννοια των δύο προηγούμενων, αλλά οι στόχοι της εντάσσονταν στις πολιτικές διεκδικήσεις του γενικότερου ευρωπαϊκού φιλελευθερισμού της εποχής). Επίσης, με αφορμή το παράθεμα από τον E.J. Hobsbaum («Η εποχή των Επαναστάσεων»), στη σελίδα 32, να συγκριθεί η γαλλική επανάσταση με τα ευρωπαϊκά φιλελεύθερα κινήματα του 19^{ου} αιώνα.

Δ. Αξιολόγηση

Οι ερωτήσεις-δραστηριότητες της ενότητας αξιοποιούν τα παραθέματα σε συσχετισμό με την αφήγηση και επιχειρούν να οξύνουν την κριτική σκέψη των μαθητών. Έτσι, το πιο πάνω παράθεμα του E.J. Hobsbaum σε συνδυασμό με το όλο περιεχόμενο της ενότητας θα αποτελέσει τη βάση για την απάντηση στην ερώτηση 3, από την οποία ζητείται να σχολιαστεί και να αιτιολογηθεί ο χαρακτηρισμός του 19^{ου} αιώνα από σύγχρονους ιστορικούς ως «*Αιώνα των επαναστάσεων*». Οι δύο προηγούμενες ερωτήσεις, εξάλλου, αναφέρονται η πρώτη στην εξήγηση του ιστορικού όρου «*Άνοιξη των λαών*», ενώ η δεύτερη στη διερεύνηση των λόγων για τους οποίους ο Μέτερνιχ έγινε αντικείμενο σάτιρας από τον τύπο της εποχής του και στηρίζονται στο περιεχόμενο της ενότητας. Και οι τρεις ερωτήσεις επιτρέπουν την επέκταση της συζήτησης και σε διαφορετικές απόψεις τις οποίες τυχόν θα διατυπώσουν οι μαθητές. Είναι πάντως αυτονόητο ότι η επιλογή των συγκεκριμένων ερωτήσεων είναι ενδεικτική και ότι ο διδάσκων έχει τη δυνατότητα να τις αντικαταστήσει ή να τις εμπλουτίσει, ανάλογα με τον τρόπο που θεωρεί προσφορότερο για να κατανοήσουν οι μαθητές το περιεχόμενο της ενότητας και να καλλιεργήσουν την ιστορική τους σκέψη.

2ο Διδακτικό παράδειγμα

«Επιστήμη και Τέχνες τον 19^{ο} αι.» (σελ. 70-82)

Προτεινόμενος χρόνος διδασκαλίας: (2-3 διδακτικές ώρες)

Η πνευματική και καλλιτεχνική Ελλάδα τον 19^{ο} αι. να αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης διδασκαλίας (1 διδακτική ώρα).

Α. Ειδικοί διδακτικοί Στόχοι της Ενότητας

Να αντιληφθούν οι μαθητές τον ρόλο της επιστήμης, των ιδεών και της τέχνης στη ζωή των ανθρώπων του 19^{ου} αι.

Β. Αφόρμηση – Σύνδεση με τα προηγούμενα

Να ενταχθούν οι εξελίξεις της επιστήμης και της τέχνης στη γενικότερη ιστορική πορεία του 19^{ου} αι. (εκβιομηχάνιση, αποικιοκρατία, εθνικά κινήματα).

Εναλλακτικές προτάσεις: Αξιοποίηση των γνώσεων ή των εμπειριών των μαθητών μετά από μία επίσκεψη σε χώρο, όπου εκτίθενται έργα σχετικά με τη διδακτική ενότητα (π.χ. Εθνική Πινακοθήκη, Μέγαρο Μουσικής κ.λπ.).

Γ. Πορεία διδασκαλίας

- Αποσαφήνιση, σχολιασμός όρων της ενότητας, π.χ. κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής, ρομαντισμός, παρνασσισμός, συμβολισμός.
- Παρουσίαση των κυριότερων ανακαλύψεων και εφευρέσεων του 19^{ου} αι. από το χρονολόγιο στο τέλος του βιβλίου.
- Επιλογή μιας εφεύρεσης τυχαία (Η επιλογή μπορεί να γίνει σύμφωνα με την ειδικότητα του τμήματος) που θα χρησιμοποιηθεί ως παράδειγμα, π.χ. 1882: Η εφεύρεση του ανελκυστήρα.
- Να διερευνηθεί στην τάξη ποιοι παράγοντες ευνοούν και προϋποθέτουν την εξέλιξη αυτή. Έχουμε λοιπόν:

α) Ανέγερση πολυώροφων κτηρίων β) Εξελίξεις στη χαλυβουργία, την επεξεργασία των μετάλλων (χάρη στη βιομηχανική επανάσταση) γ) Δυνατότητα παρασκευής και χρησιμοποίησης νέων προϊόντων χάρη στην ανάπτυξη της χημείας δ) Παραγωγή και διανομή ηλεκτρισμού.

- Να συζητηθούν οι επιπτώσεις της εφεύρεσης αυτής στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων.

Κατά τη διδασκαλία συνιστάται να αξιοποιηθούν οι εικόνες και ο σχολιασμός τους για μία «περιπλάνηση» στον χώρο της επιστήμης (π.χ. εικόνα 2, σελ. 72 και εικόνα 1, σελ. 73) και των επιπτώσεών της στη ζωή των ανθρώπων (π.χ. εικόνα 2, σελ. 73 και εικόνα 1, σελ. 74). Ανάλογη μπορεί να είναι και η προσέγγιση για τα θέματα της τέχνης. Καλό θα ήταν να τονιστούν η σύνδεση με την παγκόσμια πραγματικότητα σ' όλους της τομείς και οι ιδιαιτερότητες του ελληνικού παραδείγματος (Εθνική Ιδεολογία, Σύνδεση με την αρχαιότητα στον τομέα των Ιδεών κ.λπ.).

Ο διδάσκων, τέλος, κατά τη διδακτική διαδικασία θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει στον πίνακα ***το σχήμα του άστρου*** (σύνδεση μιας κεντρικής έννοιας με τις περιφερειακές έννοιες), με το οποίο θα διευκόλυνε τους μαθητές να αντιληφθούν τις εξελίξεις στον χώρο της επιστήμης και της τέχνης.

Π.χ.

Ηλεκτρικό ρεύμα (Γκαλβάνι) Κατασκευή Μπαταρίας (Βόλτα)

Φυσικές επιστήμες

Ηλεκτρισμός-Μαγνητισμός (Έρστεντ) Θερμότητα- Ενέργεια (Φάραντεϋ)

Ρομαντισμός Ρεαλισμός

Ρεύματα τέχνης

Συμβολισμός Παρνασσισμός

<u>Δ. Αξιολόγηση</u>

Οι δύο ερωτήσεις-δραστηριότητες στο τέλος της ενότητας στηρίζονται, κυρίως, στο περιεχόμενό της (αφήγηση, παραθέματα, εικονογράφηση), ενώ η δεύτερη από αυτές καλλιεργεί παράλληλα τη φαντασία και το δημιουργικό πνεύμα των μαθητών.

Τέλος, επισημαίνουμε ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση του μαθήματος της Ιστορίας είναι η διδασκαλία της ύλης χωρίς χάσματα και ασυνέχειες. Η αποσπασματικότητα δεν επιτρέπει στους μαθητές να κατανοήσουν την αιτιακή σχέση που συνδέει μεταξύ τους τα ιστορικά γεγονότα ούτε το πλέγμα των συνθηκών υπό τις οποίες αυτά συντελέστηκαν. Σε περίπτωση, ωστόσο, που η συστηματική διδασκαλία όλου του βιβλίου

καθίσταται αδύνατη λόγω αντικειμενικών προβλημάτων, θα μπορούσαν για την εξοικονόμηση χρόνου να διδάσκονται περιληπτικά (αναφορά των κύριων σημείων στο πλαίσιο μιας άλλης αναλυτικά διδασκόμενης ενότητας) ορισμένες διδακτικές ενότητες χωρίς αυτό να σημαίνει ότι επιτρέπεται να παραλείπονται ολοσχερώς. Επίσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για όλες τις τάξεις ότι οι ιστορικές πηγές που περιέχονται στα σχολικά βιβλία Ιστορίας δεν αποτελούν προέκταση της αφήγησης του βιβλίου και, επομένως, δεν πρέπει να διδάσκονται ως επιπλέον γνωστικά στοιχεία, των οποίων ζητείται κατά τις εξετάσεις η εκμάθηση, αλλά αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία για την άσκηση της κριτικής σκέψης των μαθητών.

Διδακτικές σημειώσεις:

α. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων είναι η διδασκαλία της ιστορικής ύλης χωρίς χάσματα και ασυνέχειες. Γι' αυτό χρήσιμο θα ήταν στο πλαίσιο της συστηματικής διδασκαλίας της διδακτέας-εξεταστέας ύλης να δίδονται με κάθε δυνατή συντομία και τα κύρια σημεία των ενοτήτων που δεν περιέχονται σε αυτήν.

β. Οι ιστορικές πηγές που περιέχονται στο σχολικό βιβλίο δεν αποτελούν προέκταση της αφήγησης και, επομένως, δεν πρέπει να διδάσκονται ως επιπλέον γνωστικά στοιχεία, αλλά αποτελούν μεθοδολογικά εργαλεία για την άσκηση της κριτικής σκέψης των μαθητών.

Σημείωση: Οι αναφορές στις σελίδες του διδακτικού εγχειριδίου της Ιστορίας έχουν γίνει με βάση την έκδοση του 2013 και προγενέστερες εκδόσεις του ίδιου διδακτικού εγχειριδίου.

ΑΛΓΕΒΡΑ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

I. Διδακτέα ύλη

Από το βιβλίο «Άλγεβρα Β΄ Γενικού Λυκείου» (έκδοση 2014).

Κεφ. 4ο: Πολυώνυμα - Πολυωνυμικές εξισώσεις

4.1. Πολυώνυμα

4.2. Διαίρεση πολυωνύμων

4.3. Πολυωνυμικές εξισώσεις και ανισώσεις (χωρίς την υποπαράγραφο «Προσδιορισμός ρίζας με προσέγγιση»).

4.4. Εξισώσεις και ανισώσεις που ανάγονται σε πολυωνυμικές.

Κεφ. 5ο: Εκθετική και Λογαριθμική συνάρτηση

5.1. Εκθετική συνάρτηση

5.2. Λογάριθμοι (χωρίς την απόδειξη της αλλαγής βάσης)

5.3. Λογαριθμική συνάρτηση (να διδαχθούν μόνο οι λογαριθμικές συναρτήσεις με βάση το 10 και το e).

II. Διαχείριση διδακτέας ύλης

Κεφάλαιο 4ο (Προτείνεται να διατεθούν 15 διδακτικές ώρες)

§4.1 Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις:

Α) 1 και 2 (i, ii, iii) της Α΄ Ομάδας

Β) 2 και 3 της Β΄ Ομάδας.

§4.2 Προτείνεται:

Α) Να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις 1 (i, iv), 2, 3 και 10 της Α΄ Ομάδας.

Β) Να μη γίνουν οι ασκήσεις της Β΄ Ομάδας.

§4.3 Στην ενότητα αυτή εισάγονται νέα εργαλεία για την παραγοντοποίηση πολυωνύμων μέσω της οποίας επιλύονται στη συνέχεια πολυωνυμικές εξισώσεις και ανισώσεις βαθμού μεγαλύτερου από 2

Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα: Οι ασκήσεις 1, 4, 5, 6 και 8 της Α΄ Ομάδας και προβλήματα της Β΄ Ομάδας, τα οποία οδηγούν στην επίλυση πολυωνυμικών εξισώσεων.

§4.4 Στην ενότητα αυτή επιλύονται εξισώσεις και ανισώσεις που ανάγονται σε πολυωνυμικές, όπως άρρητες και κλασματικές εξισώσεις και ανισώσεις.

Α) Να δοθεί έμφαση στο γεγονός ότι η ύψωση των μελών μιας εξίσωσης στο τετράγωνο δεν οδηγεί πάντα σε ισοδύναμη εξίσωση. Αυτό μπορεί να γίνει και με τη βοήθεια των παρακάτω γραφικών παραστάσεων

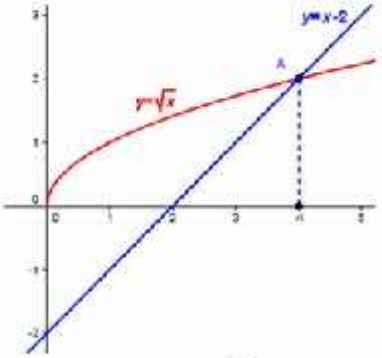

Γραφική λύση της $\sqrt{x} = x - 2$

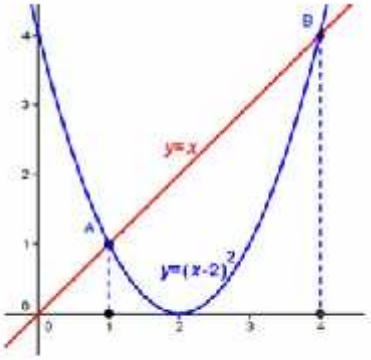

Γραφική λύση της $x = (x-2)^2$

Β) Προτείνεται να μη γίνουν οι ασκήσεις 3 και 4 της Β΄ Ομάδας.

Κεφάλαιο 5ο (Προτείνεται να διατεθούν 10 διδακτικές ώρες)

§5.1 Προτείνεται να δοθεί έμφαση στα προβλήματα της Β΄ Ομάδας, με προτεραιότητα στις 6, 7 και 8.

§5.2 Α)Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα:

Οι ασκήσεις της Α΄ Ομάδας με έμφαση στα προβλήματα.

Οι ασκήσεις 2, 3, 5 της Β΄ Ομάδας.

Β) Προτείνεται να μη γίνουν οι ασκήσεις 6, 7 και 8 της Β΄ Ομάδας.

§5.3 Α) Προτείνεται να διδαχθούν μόνο οι συναρτήσεις f(x)=logx και f(x)=lnx.

Β) Προτείνεται να γίνουν κατά προτεραιότητα οι ασκήσεις: 2, 5, 6, 7 και 8 της Α΄ Ομάδας και 1(i, iii), 3, 5, 7 και 8 της Β΄ Ομάδας.

Ασκήσεις Γ΄ Ομάδας: Να μη διδάσκονται ασκήσεις Γ΄ Ομάδας.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΘΕΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Ι. Διδακτέα –Εξεταστέα ύλη

Από το βιβλίο «Μαθηματικά Θετικής και Τεχνολογικής Κατεύθυνσης Β΄ Τάξης Γενικού Λυκείου» των Αδαμόπουλου Λ., Βισκαδουράκη Β., Γαβαλά Δ., Πολύζου Γ. και Σβέρκου Α., έκδοση 2014.

Κεφ. 1^{ο}: Διανύσματα

1.1. Η Έννοια του Διανύσματος

1.2. Πρόσθεση και Αφαίρεση Διανυσμάτων

1.3. Πολλαπλασιασμός Αριθμού με Διάνυσμα (χωρίς τις Εφαρμογές 1 και 2)

1.4. Συντεταγμένες στο Επίπεδο { (Χωρίς την απόδειξη που περιλαμβάνεται στην υποπαράγραφο «Συντεταγμένες Διανύσματος» , χωρίς την Εφαρμογή 2 και χωρίς την απόδειξη που περιλαμβάνεται στην υποπαράγραφο «Συνθήκη Παραλληλίας Διανυσμάτων ») }

1.5. Εσωτερικό Γινόμενο Διανυσμάτων (χωρίς την απόδειξη του τύπου της αναλυτικής έκφρασης Εσωτερικού Γινομένου)

Κεφ. 2^{ο}: Η Ευθεία στο Επίπεδο

2.1. Εξίσωση Ευθείας

2.2. Γενική Μορφή Εξίσωσης Ευθείας (χωρίς την εφαρμογή 2)

2.3. Εμβαδόν Τριγώνου (χωρίς τις αποδείξεις των τύπων της απόστασης σημείου από ευθεία, του εμβαδού τριγώνου και χωρίς την Εφαρμογή 1).

Κεφ. 3^{ο}: Κωνικές Τομές

3.1. Ο Κύκλος (χωρίς την υποπαράγραφο « Παραμετρικές Εξισώσεις του Κύκλου»)

3.2. Η Παραβολή (χωρίς την απόδειξη της εξίσωσης της παραβολής, την απόδειξη του τύπου της εφαπτομένης και την Εφαρμογή 1)

3.3. Η Έλλειψη (χωρίς την απόδειξη της εξίσωσης της έλλειψης, την υποπαράγραφο « Παραμετρικές Εξισώσεις Έλλειψης», και χωρίς τις εφαρμογές αυτής της παραγράφου)

3.4. Η Υπερβολή (χωρίς την απόδειξη της εξίσωσης της υπερβολής και την απόδειξη του τύπου των ασύμπτωτων)

3.5. Μόνο η υποπαράγραφος «σχετική θέση ευθείας και κωνικής».

<u>ΙΙ. Διαχείριση διδακτέας ύλης</u>

Κεφάλαιο 1^{ο}

(Προτείνεται να διατεθούν <u>16 διδακτικές ώρες</u>).

Ειδικότερα για την §1.5 προτείνονται τα εξής:

§1.5 Α) Μετά τη διδασκαλία της υποπαραγράφου «Προβολή διανύσματος σε διάνυσμα» να δοθεί και να συζητηθεί η ερώτηση κατανόησης 13 , με σκοπό να κατανοήσουν οι μαθητές:

- ✓ Το ρόλο της προβολής διανύσματος σε διάνυσμα κατά τον υπολογισμό του εσωτερικού γινομένου αυτών.
- ✓ Ότι δεν ισχύει η ιδιότητα της διαγραφής στο εσωτερικό γινόμενο.

Β) Να μη γίνουν:

- ➢ Οι ασκήσεις 8, 9 και 10 της Α΄ Ομάδας .
- ➢ Οι ασκήσεις 1, 3 και 10 της Β΄ Ομάδας .
- ➢ Οι Γενικές Ασκήσεις .

Κεφάλαιο 2^{ο}

(Προτείνεται να διατεθούν <u>12 διδακτικές ώρες</u>).

Ειδικότερα για την §2.3 προτείνονται τα εξής:

Α) Πριν δοθούν οι τύποι της απόστασης σημείου από ευθεία και του εμβαδού τριγώνου, οι μαθητές να επεξεργαστούν δραστηριότητες, όπως οι παρακάτω δύο:

1^{η}: Δίνονται η ευθεία $\varepsilon : x - y + 1 = 0$ και το σημείο $A(5,\ 2)$. Να βρεθούν:

i) Η εξίσωση της ευθείας ζ που διέρχεται από το A και είναι κάθετη στην ε.

ii) Οι συντεταγμένες του σημείου τομής της ζ με την ε.

iii) Η απόσταση του A από την ε.

Στη συνέχεια, να δηλωθεί στους μαθητές ότι με ανάλογο τρόπο μπορεί να αποδειχθεί ο τύπος απόστασης ενός σημείου από μία ευθεία, ο οποίος και να δοθεί.

2^{η}: Δίνονται τα σημεία $A(5,\ 2)$, $B(2,\ 3)$ και *Γ (3, 4).* Να βρεθούν:

i) Η εξίσωση της ευθείας $B\Gamma$.

ii) Το ύψος *ΑΔ* του τριγώνου $AB\Gamma$ και

iii) Το εμβαδόν του τριγώνου $AB\Gamma$.

Στη συνέχεια, να δηλωθεί στους μαθητές ότι με ανάλογο τρόπο μπορεί να αποδειχθεί ο τύπος του εμβαδού τριγώνου του οποίου είναι γνωστές οι συντεταγμένες των κορυφών.

Β) Να μη γίνουν:

- ➢ Η άσκηση 7 της Β΄ Ομάδας
- ➢ Από τις Γενικές Ασκήσεις οι 3, 4, 5, 6 και 7 .

Κεφάλαιο 3ο

(Προτείνεται να διατεθούν 22 διδακτικές ώρες).

Ειδικότερα για τις §3.2, 3.3 και 3.5 προτείνονται τα εξής:

§3.2 Α) Πριν δοθεί ο τύπος της εξίσωσης της παραβολής, να λυθεί ένα πρόβλημα εύρεσης εξίσωσης παραβολής της οποίας δίνεται η εστία και η διευθετούσα. Για παράδειγμα της παραβολής με εστία το σημείο $E(1,0)$ και διευθετούσα την ευθεία $\delta:\ x=-1$.

Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τη βασική ιδέα της απόδειξης.

Β) Οι ασκήσεις 4 – 8 να γίνουν για συγκεκριμένη τιμή του p, π.χ. για $p=2$

§3.3 Α) Πριν δοθεί ο τύπος της εξίσωσης της έλλειψης, να λυθεί ένα πρόβλημα εύρεσης εξίσωσης έλλειψης της οποίας δίνονται οι εστίες και το σταθερό άθροισμα 2α. Για παράδειγμα της έλλειψης με εστίες τα σημεία *Ε΄(-4,0), Ε(4,0)* και $2\alpha=10$.

Β) Να μη δοθεί έμφαση σε ασκήσεις που αναλώνονται σε πολλές πράξεις, όπως είναι, για παράδειγμα, οι ασκήσεις 3 και 5 της Β΄ Ομάδας .

§3.5 Από την παράγραφο αυτή θα διδαχθεί μόνο η υποπαράγραφος «Σχετική θέση ευθείας και κωνικής» και για κωνικές της μορφής των παραγράφων 3.1 – 3.4. Έτσι, οι μαθητές θα γνωρίσουν την αλγεβρική ερμηνεία του γεωμετρικού ορισμού της εφαπτομένης των κωνικών τομών και γενικότερα της σχετικής θέσης ευθείας και κωνικής τομής.

ΦΥΣΙΚΗ

Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Το μάθημα της Φυσικής στη Γ΄ τάξη των Εσπερινών ΕΠΑ.Λ. θα διδαχτεί από το διδακτικό βιβλίο με τίτλο: «**Φυσική Β΄ Γενικού Λυκείου Γενικής Παιδείας**» των κ. Γ. Βλάχου κ.ά. και Ν. Αλεξάκη κ.ά..

Οι ενότητες που προτείνονται να διδαχθούν είναι:

Κεφάλαια
1. Καμπυλόγραμμες κινήσεις: Οριζόντια βολή, Κυκλική κίνηση
5. Μηχανικές Ταλαντώσεις

1: ΚΑΜΠΥΛΟΓΡΑΜΜΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ

1.1 Οριζόντια βολή.

Να διδαχθεί.

1.2 Ομαλή κυκλική κίνηση.

Να διδαχθεί.

1.3 Κεντρομόλος επιτάχυνση.

Να διδαχθεί.

1.4 Μερικές περιπτώσεις κεντρομόλου δύναμης.

Να μη διδαχθεί.

Να μη διδαχθούν τα παραδείγματα 1 και 2 καθώς και η δραστηριότητα στο τέλος της παραγράφου.

Τα ένθετα: “Από τον Αριστοτέλη στο Νεύτωνα” και “ Ντετερμινισμός ή χάος”, επιλέγονται και διδάσκονται ανάλογα με τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, χωρίς να αποτελούν αντικείμενο εξεταστέας ύλης.

Ερωτήσεις – Προβλήματα

Όχι ερωτήσεις, και προβλήματα που αναφέρονται σε ύλη η οποία δεν διδάσκεται. Συγκεκριμένα όχι το πρόβλημα 7 από τις Ασκήσεις – Προβλήματα στο τέλος του Κεφαλαίου.

Κεφάλαιο 5: ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΤΑΛΑΝΤΩΣΕΙΣ

Να μη διδαχθούν ως μάθημα οι παράγραφοι:

• 5.1 Περιοδικά φαινόμενα.

• 5.2 Γραμμική αρμονική ταλάντωση με ιδανικό ελατήριο.
• 5.3 Απλό εκκρεμές.
Να διδαχθούν μόνο οι απαραίτητες έννοιες για την πραγματοποίηση της εργαστηριακής άσκησης.
Επίσης, να μη διδαχθούν οι ενότητες:
• Σ' αυτή την ενότητα μάθαμε
• Στρατηγική επίλυσης προβλημάτων - Λυμένα προβλήματα
• Ερωτήσεις-Δραστηριότητες
• Προβλήματα
να μη διδαχθούν αφού αναφέρονται σε ύλη η οποία προτείνεται να μη διδαχθεί.
Επιπλέον, να μη διδαχθεί η εργαστηριακή δραστηριότητα: «Προσδιορισμός της έντασης της βαρύτητας με τη βοήθεια του απλού εκκρεμούς».

ΧΗΜΕΙΑ
Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Θα διδαχθεί το βιβλίο «Χημεία» Β' Λυκείου Γενικής Παιδείας, έκδοση 2014. Από το ανωτέρω εκπαιδευτικό υλικό θα διδαχθούν:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ ΟΡΓΑΝΙΚΗΣ ΧΗΜΕΙΑΣ
1.1 «Εισαγωγή στην οργανική χημεία» **1.2** «Ταξινόμηση οργανικών ενώσεων – ομόλογες σειρές»
1.3 «Ονοματολογία άκυκλων οργανικών ενώσεων»
1.4 «Ισομέρεια» *Παρατήρηση*: Οι μαθητές να ασκηθούν στην εύρεση ισομερών που αντιστοιχούν σε μοριακούς τύπους οργανικών ενώσεων που περιέχουν μέχρι και τέσσερα (4) άτομα άνθρακα.
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ - ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΕΣ
2.1 «Πετρέλαιο-προϊόντα πετρελαίου. Βενζίνη. Καύση-καύσιμα»
2.2 «Νάφθα – Πετροχημικά»
2.3 «Αλκάνια – μεθάνιο, φυσικό αέριο, βιοαέριο» Να μην διδαχθεί η παράγραφος «Παρασκευές» των αλκανίων
2.4 «Καυσαέρια- καταλύτες αυτοκινήτων»
2.5 Αλκένια – αιθένιο ή αιθυλένιο Να μην διδαχθεί η παράγραφος «Προέλευση -Παρασκευές» αλκενίων Να μην διδαχθεί ο πίνακας με τα παραδείγματα πολυμερισμού προσθήκης Να μην διδαχθεί ο πίνακας με τις βιομηχανικές χρήσεις του αιθυλενίου
2.6 Αλκίνια - αιθίνιο ή ακετυλένιο
Να μην διδαχθεί η παράγραφος «Παρασκευές» του ακετυλενίου Να μην διδαχθεί η αντίδραση σχηματισμού του χαλκοακετυλενιδίου Να μην διδαχθεί ο πίνακας με τις συνθέσεις του ακετυλενίου και το παράδειγμα 2.6
2.8. «Ατμοσφαιρική ρύπανση – Φαινόμενο θερμοκηπίου – Τρύπα όζοντος»

Γ΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΦΥΣΙΚΗ Ι

Α΄ ΟΜΑΔΑ ΤΗΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΕΠΑ.Λ

Το μάθημα "Φυσική Ι" της Α΄ ομάδας της Γ΄ τάξης των ημερησίων ΕΠΑ.Λ. θα διδαχθεί με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος όπως αυτό περιγράφεται στην υπ' αριθμ. 4219/Γ2 Υ.Α. (ΦΕΚ 2319/Β΄/1999). Από το διδακτικό βιβλίο των Κωστόπουλου Δ. κ.ά. (βιβλίο Φυσικής Τ.Ε.Ε. 2^{ου} Κύκλου) θα διδαχθούν από «Κεφάλαιο 3: Εναλλασσόμενα ρεύματα» έως το τέλος του βιβλίου.

Α΄ ΟΜΑΔΑ ΤΗΣ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΕΠΑ.Λ

Το μάθημα "Φυσική Ι" της Α΄ ομάδας της Δ΄ Τάξης των Εσπερινών ΕΠΑ.Λ. θα διδαχθεί με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος "Φυσική Ι" όπως αυτό περιγράφεται στην υπ' αριθμ. 4219/Γ2/20-08-1999 Υ.Α. (ΦΕΚ 2319/Β΄/1999). Από το διδακτικό βιβλίο των Κωστόπουλου Δ. κ.ά. (βιβλίο Φυσικής Τ.Ε.Ε. 2^{ου} Κύκλου) θα διδαχθούν από «Κεφάλαιο 3: Εναλλασσόμενα ρεύματα» έως το τέλος του βιβλίου.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Διαχείριση Φυσικών Πόρων

Για τη διδασκαλία του μαθήματος θα χρησιμοποιηθεί το Διδακτικό βιβλίο «Διαχείριση Φυσικών Πόρων» (Βούτσινος, Γ.Α., Κοσμάς, Κ., Καλκάνης,Γ., Σούτσας, Κ.).

Η διδακτέα -εξεταστέα ύλη που προτείνεται, έχει ως εξής:
Κεφάλαιο 1: Διαχείριση Φυσικών Πόρων
Κεφάλαιο 2: Η σχέση μας με τη Γη. Εξετάζονται **μόνο** οι παράγραφοι 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6 (**μόνο** τα γενικά) και 2.7.
Κεφάλαιο 3: Χλωρίδα και Πανίδα
Κεφάλαιο 4: Εδαφικοί Πόροι. Εξετάζονται **μόνο** οι παράγραφοι 4.1, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7 (**μόνο** 4.7.1 και 4.7.6).
Κεφάλαιο 5: Υδατικοί Πόροι. Εξετάζονται **μόνο** οι παράγραφοι 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.6 (**μόνο** τα γενικά), 5.7 (**μόνο** τα γενικά) και 5.8.
Κεφάλαιο 6: Δασικοί Πόροι. Εξετάζονται **μόνο** οι παράγραφοι 6.1, 6.3, 6.4, 6.5, 6.7, 6.10, 6.11 και 6.12.
Κεφάλαιο 7: Φυσικές Προστατευόμενες Περιοχές-Χώροι Αναψυχής. Εξετάζονται **μόνο** οι παράγραφοι 7.1, 7.2, 7.3 και 7.4.
Κεφάλαιο 9: Μορφές Ενέργειας. Εξετάζονται **μόνο** οι παράγραφοι 9.1, 9.2 (**μόνο** η 9.2.1 και από την παράγραφο 9.2.4 εξετάζεται **μόνο** το «α. Γαιαέριο»), 9.3, 9.4, 9.5, 9.6, 9.7 και 9.8.

Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕΡΜΕΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Εσωτερική Διανομή:
- Γραφείο Υφυπουργού
- Γραφείο Γενικού Γραμματέα
- Δ/νση Ιδιωτικής Εκπ/σης
- Δ/νση Π.Ο.Δ.Ε.
- Δ/νση Ειδικής Αγωγής
- ΣΕΠΕΔ
- Δ/νση Σπουδών ΔΕ - Τμήμα Β΄